UYCAN
YAYINLARI

KWAİ KÖPRÜSÜ

PIERRE BOULLE

ROMAN

«Büyük Şaka'nın
gelmiş geçmiş kurbanlarını
öyle güzel temsil ediyordu ki,
ona gülmek yerine
karşısında heyecanlanıyordu insan.
Dünyayı da döndüren
çılgınlık olduğuna göre,
kendisine saygı beslemek için
bir sebep yoktu.

Ayrıca,
iyi de bir insandı.»

Joseph Conrad

PIERRE BOULLE

KWAİ KÖPRÜSÜ

Türkçesi :
Orhan Azizoğlu

UYCAN YAYINLARI

UYCAN YAYINLARI, 13

«KWAI KOPRUSU»NUN ASLI
FRANSIZCA OLARAK
«LE PONT SUR
LA RIVIERE KWAI»
ADIYLA YAYINLANMIŞTIR.

YAYIN HAKLARI :
UYCAN YAYINLARI, 1973

DIZGI - BASKI;
NURETTIN UYCAN KITAP CILT FABRIKASI
SERVILI MESCIT SOKAK NO: 12
CAĞALOĞLU, ISTANBUL

GENEL DAĞITIM : BATEŞ

YAYIN TARIHI :
AĞUSTOS, 1973

bir

1

BAZILARINA GÖRE, DOĞU İLE BATI ARASINDA aşılamaz bir mesafenin bulunuşu sorunu belki sadece bir göz aldanışından ibarettir. Belki de bu, hiç bir haklı sebebe dayanmayan, hattâ gerçekle en ufak bir ilintisi bile olmayan, fakat buna rağmen herkes tarafından benimsenmiş ve her yerde cömertlikle sarfedilen bir anlayışın bir başka belirtisidir. Geçen savaşta 'durumu kurtarmak' meselesinin, İngilizler olduğu kadar Japonlar için de aynı derecede hayatî önemi vardı. Bunun, ikincinin farkında olmadan bütün öteki yerlerde olduğu gibi, İngilizlerin baskısıyle ortaya çıkmış olma ihtimali de her zaman için mevcuttur. Belki de iki düşmanın dış görünüşüyle birbirine hiç benzemezmiş gibi gelen bu davranışları, aslında aynı ruhsal gerçeğin anlamsızca ortaya çıkışından başka birşey değildi. Ve yine muhtemeldir ki, Japon Albayı Saito'nun mantığı, esiri Albay Nicholson'unkinin tamamen aynıydı.

Bütün bunlar Binbaşı Clipton'u düşündüren sorulardı. Kendisi de esirdi. Dünyanın uygarlıktan en uzak köşesi olan Birmanya ve Siyam ormanlarında, Bengal körfezini Singapur ve Bangkok'a bağlayacak bir demiryolunun yapımı için toplanmış altmış bin İngiliz, Avustralyalı, Hollandalı ve Amerikalının bir parçası ve Kwai Nehrinin kenarındaki esir kampına kapatılmış beş yüz sefil esirden biriydi. Clipton bazen bu sorulara kendi kendine karşılık veriyor, doğanın paradokslarına kapıldığını bile bile, dış görünüşlere bakarak olumlu yolda düşünüyordu. Ama ne olursa olsun, dayak atmalar, dipçikle dövmeler ve Japon mantığının ortaya döküldüğü en âdi, en vahşi yöntemlerinin de, İngiliz üstünlüğü markasını taşıyan ve Albay Nicholson'un en güçlü silâhı olarak arkasına sığındığı sinir bozucu vakarı kadar saçma ve anlamsız olduğunu düşünmemeye olanak var mıydı? Ama Clipton komutanın bazı hareketleri karşısında deli olurcasına kızdığı bu düşüncelerden cayıyor, tek teselli çaresini bütün bunlara yolaçan temel gerekçenin tarafsız olarak yeniden gözden geçirilmesini istemekte buluyordu.

Binbaşı sonunda kaçınılmaz bir sonuç olarak şuna varmıştı: Albay Nicholson'un kişiliğini meydana getiren görev duygusu, geleneklere uyma, disiplin severliği ve üzerine aldığı işi sonuna kadar en iyi biçimde yapma endişesi gibi özellikleri züppelik kelimesinden başka hiç bir kelimeyle tam olarak açıklanamazdı. Bütün bu süre içinde Albayı bir züppe, tâ taş devrinden bu yana kendi gelenekleri, kendi töreleriyle zamanımıza kadar yavaş yavaş gelişip yerleşen askerî züppeliğin tipik bir örneği olarak görmeğe başlamıştı.

Clipton, yaradılıştan objektif düşünen ve ortada bu-

lunan meseleyi her yönünden görebilen tarafsız bir insandı. Komutanı hakkında varmış olduğu bu sonuç, kafasının içindeki mücadeleyi bir dereceye kadar hafifletmiş, Albayın sebep olduğu bu sinir bozukluğundan kurtulduktan sonra daha sakin kafa ile onun bazı üstün meziyetlerini büyük bir memnunlukla gözlemeye başlamıştı. Eğer bunlar tipik züppeliklerse, diye düşünüyordu, bu muhakeme tarzı bir kademe daha ileri götürülerek öteki asil duyguların hepsi bu tanıma sokulabilir, ana sevgisi bile züppeliğin en açık örneği olarak gösterilebilirdi.

Albay Nicholson'un disipline ne derece önem verdiği öteden beri Asya ve Afrika'nın orasında, burasında söylenen, herkes tarafından bilinen bir şeydi. Bu, 1942'de Malaya'nın işgalini takip eden büyük felâket sırasında Singapur'da bir kez daha kanıtlandı.

Karargâhtan ateş-kes emri geldiği zaman Albayın taburundaki genç subayların bir kısmı sahile kadar inip bir kayık ele geçirerek Hollandalıların elindeki Doğu Hint Adalarına kadar kaçmayı tasarlamıştı. Albay Nicholson, gençlerin bu cesaret ve çabalarına hayranlık duymakla beraber elindeki bütün olanakları kullanarak bu girişime engel olmağa çalışmıştı.

Her şeyden önce bu hareketin aldığı emirlere aykırı olacağını ileri sürerek onları caydırmak istedi. Başkomutan bütün Malaya'nın teslimi için imza verdiğine göre, Majeste Kralın askerlerinden hiç biri emre itaatsizlik suçu işlemeden bulundukları yeri terkedemezlerdi. Ona göre yapılacak tek şey vardı; yüksek rütbeli

bir Japon subayı gelip, kendisini, birliğini ve son haftaların katliâmından kaçmayı başararak orada toplanan yüzlerce bozgun erini teslim alana kadar oldukları yerde beklemek.

«Şayet subaylar üzerlerine düşen görevi yerine getirmekten kaçınacak olurlarsa, askerleri için çok kötü birer örnek olurlar,» diyordu.

Ayrıca bu türlü buhranlı ve incelikli anlarda takındığı tavırla, gözlerinden taşan kararlı bakışları sözlerini güçlendiriyor, etkisini artırıyordu. Gözleri Hint Okyanusunun sakin günlerinin rengindeydi. Yüz hatları suçsuz ve kendinden emin bir vicdanın temiz yansısı olarak her zaman sakin ve donuktu. Sarımsı, hattâ biraz kızıla çalan bıyıkları yiğit, sarsılma bilmez bir askerin bıyıklarıydı. Ve yanağından kan damlarcasına sıhhatli oluşu, damarlarındaki kanın mükemmel bir biçimde dolaştığını, kalbinin çok düzenli ve ritmik attığına belirti olarak kabul edilebilirdi.

Harekât sırasında onun emrinde görev yapmış olan Clipton, 'Hindistan Ordusu Subayı' tipinin bu yaşayan örneği karşısında şaşmaktan kendini alamamıştı hiç bir zaman. Oysa, bu tipin sadece bir efsane olduğunu sanır, böyle insanların çoktan yeryüzünden göçüp gitmiş olacağını düşünürdü.

Fakat işte Albay Nicholson her gün karşısında, bas bas bağırarak bunun yaşayan bir örneği olarak duruyor, onu her an öfke ve sevgi arasında değişen duyguların tutsağı yapıyordu.

Clipton genç subayların girişimine taraftardı. Bunu doğru buluyor ve düşüncelerini açıkça söylemekten de çekinmiyordu. Albay Nicholson bu yüzden onu sert bir biçimde uyarmış; onun gibi orta yaşlı ve üzerinde so-

rumluluklar taşıyan bir insanın, bir avuç deli dolu delikanlının, sonunda kötülükten başka hiç bir çıkar sağlamayacak düşüncesiz kaçma planını destekliyor olmasından son derece şaşkınlık duyduğunu ifade etmişti.

Hareket biçiminin sebeplerini açıkça izah ettikten sonra gayet sıkı ve kesin emirler vermişti. Bütün subay, assubay ve erler Japonlar gelene kadar bulundukları yeri kesinlikle terketmeyeceklerdi. Teslim olmağa kendileri karar vermediğine göre, içlerinden kimsenin bu hareketten dolayı utanç duymasına, kendini küçük görmesine sebep yoktu. Bütün taburun hareketinden kendisi, yalnız başına kendisi sorumluydu ve bütün yükü tek başına üstüne alıyordu.

İkna yeteneği, her türlü tasavvurun üstünde olduğundan subayların çoğu onun görüşlerini aynen kabul etmişti. Otoritesinin yanısıra her türlü şüphe ve tereddüdün üstünde olan kişisel cesareti nedeniyle bu hareketine görev ve emre uyma telâkkisinden başka bir anlam vermeğe olanak yoktu.

İçlerinden Albayın emirlerine uymayarak ormanın içine doğru gözden yitip gidenler de çıkmıştı. Albay Nicholson onların bu hareketine içten üzülmüştü. Karargâhı terkedenleri usulen firar listesine geçirmiş ve gittikçe artan bir sabırsızlık ve huzursuzlukla Japonların gelmesini beklemeğe başlamıştı.

Onların gelişini bekleme döneminde kendine göre en ciddî ve vakur olacağını sandığı bir tören tasarlamıştı. Uzun süre düşündükten sonra sembolik bir teslim biçimi üzerinde karar kılmıştı. Kendilerini teslim almağa gelecek olan Japon Albayına, her zaman belinde taşıdığı tabancasını teslim edecekti. Bunu kendi kendine birkaç defa denemiş ve tabancayı tek bir el

hareketiyle çıkarıp uzatacak biçimde talim etmişti. Sırtına en yeni ve en temiz üniformasını giymiş, adamlarına da üstlerini, başlarını toparlamasını bildirmişti. Sonra bütün eratı içtima ettirmiş, safların arasında dolaşarak herkesi teker teker denetleyip, gözden geçirmişti.

Karşılaştıkları ilk Japonlar uygar dillerin hiç birini bilmeyen birkaç er olmuştu. Albay Nicholson bunlara hiç önem vermemişti. Daha sonra bir assubay gelmiş ve işaretle İngilizlerin silâhlarını, içinde bulunduğu kamyona yüklemelerini istediğini anlatmıştı.

Albay adamlarına oldukları yerde kalarak, hiç bir hareket yapmamalarını emretti. Yüksek rütbeli bir subayın gelmesini istiyordu. Ortalıkta yüksek ya da küçük rütbeli hiç bir subay görünmüyor, Japonlar da İngiliz Albayının ne demek istediğini anlamıyorlardı. Ters tavırlar takınmaya başlamışlardı. Assubay, askerlerinin elindeki silâhları işaret edip cırlak sesle bağırarak birşeyler söylüyordu.

Albay adamlarına oldukları yerde kalmalarını, hiç bir hareket yapmamalarını bir daha tekrarladı. Japonlar bir yandan hafif makineli tüfekleri çıkarırken, bir yandan da Albayı itip kakmaya başlamışlardı. Fakat o soğukkanlılığını bozmadan isteklerini tekrar etti. İngiliz askerleri endişelenmeğe başlamışlardı. Clipton da, Albayın ilkelerinden fedakârlık yapmamak, formalitelerin aynen yerine getirilmesinde ısrar etmek pahasına herkesin pırasa gibi doğranmasına razı olup olmayacağı konusunda tereddüt ediyordu ki; tam o sırada bir kamyon dolusu Japon subayı ulaştı.

İçlerinden biri binbaşı rütbesini taşıyordu. Beterin beteri kabilinden Albay Nicholson bu binbaşıya teslim

olmaya karar verdi. Birliğine bir 'Dikkat' çekti. Kendisi de örnek olacak bir selâm verdikten sonra belindeki tabancasını çıkarıp, gösterişli bir tavırla Japon'a uzattı.

Beklemediği bir armağanla yüzyüze gelen binbaşı şaşırmış, bir iki adım geri çekilmişti. Sonra iyice mahçup ve utangaç bir tavır takındı. Bunu çok geçmeden öteki subay arkadaşlarının da katıldıkları vahşî ve kaba bir kahkaha faslı izledi. Albay Nicholson, bu hoş olmayan kaba karşılığı bir omuz silkişiyle cevaplamış ve adamlarına, silâhları gelen kamyonlara yüklemeleri emrini vermişti.

Singapur'a yakın bir yerdeki esir kampında bulundukları sürece Albay Nicholson, düşmanın derbeder ve düzensiz hareketi karşısında, sıkı bir Anglosakson disiplin ve düzeni kurmaya çalışmıştı. Bütün bu olup bitenler sırasında her zaman onun yanında bulunan Clipton, komutanının bu hareket biçimine küfretmek mi, yoksa hayran olmak mı gerektiğini kestiremiyordu.

Japonların verdiği emirleri nakledip, hattâ ağırlaştırıp genişleten emirleriyle birliğindeki adamların çok iyi bir düzen içinde bulunmalarını sağlamış, fakat yaşama koşullarını ağırlaştırmıştı. Başka birlikler nöbetçilere rağmen, çoğu zaman da onların yardımlarıyle türlü konserve ve ihtiyaç maddelerini oradan, buradan 'idare' ediyorlardı ve bu hiç de doyurucu olmayan tayınlarına yardımcı oluyordu. Fakat Albay Nicholson'un birliği mensuplarının bu türlü hareketlerde bulunması kesinlikle yasaklanmıştı.

Subaylarının, adamlarla konuşmasını ve bu türlü

hareketlerin onların ağırbaşlılık ve onuruna yakışmayacağını, bir İngiliz askeri için en doğru şeyin, hiç bir surette toz kondurulamayacak bir davranışla bu geçici efendilerinin saygısını kazanmak, onları utandırmak olduğunu söylemelerini istiyordu. Sonra da, bu emirlerinin harfiyen yerine getirilip getirilmediğini anlamak için zaman zaman denetlemeye çıkıyor ve bu denetlemeler Japon nöbetçilerininkinden kat kat daha sıkı oluyordu.

Üstelik, her askerin denizaşırı yerlerde görev yaparken uyması gereken hareket biçimine aynen uymasında ısrar ediyor ve bunun için sık sık adamlarına bildiride bulunuyordu. O sıralarda, Singapur dolaylarında yapılacak bir iş olmadığından Japonlar henüz bir iş düzeni kurmamış, esirleri çalıştırmaya başlamamıştı.

İşsizliğin, alayın morali üzerinde olumsuz etkiler yapacağına inandığından, bu tehlikeyi önlemiş olmak için, dinlenme saatleri için bile hayli yüklü bir program hazırlamıştı. Subaylarına *İngiliz Kralının Ordusu Talimatnamesi hakkında* dersler verdirtiyor, sonra askerleri ciddî ciddî sınavdan geçirerek üzerinde kendi imzası bulunan sertifikalar ve başarı gösterenlere belgeler dağıtıyordu.

Bu arada doğal olarak disiplin sorunlarını da kesinlikle unutmuyordu. Zaman zaman hangi rütbede olursa olsun bütün birlik üyelerine esir kampında bile selâm vermenin zorunlu olduğu hatırlatılıyordu. Bunun sonucu olarak, rütbesi ne olursa olsun bütün Japonları da selâmlamak zorunda olan erler bu talimatı her ihmal edişlerinde çifte risk altına girmiş oluyorlardı. Bir tarafta Japonların sille tokatları ya da dipçikleri, öte yanda Albayın tepeden tırnağa sıvamasına razı olarak

dinlenme zamanında birkaç saat esas duruşta nöbet tutmak vardı.

İspartalılara yakışan bu sıkı disipline askerlerin karşı çıkmaksızın, aslında bütün gücünü yitirmiş olan bu komutaya adeta içlerinden gelerek razı olmaları bazen Clipton'a çok garip ve anlaşılmaz geliyordu. Kendi kendine, acaba bu baş eğme doğrudan doğruya Albayın kişiliğine karşı olan saygılarından mı ileri geliyor, yoksa onun sayesinde elde ettikleri imtiyazların hatırı için mi böyle yapıyorlar, diye düşünüyordu. Zira Albayın bu davranışının Japonları bile etkilediği ve bazı imtiyazlı durumlar meydana getirdiğini kimse inkâr edemezdi.

Albayın, Japonlarla olan ilişkilerinde en kuvvetli silâhı, belli kurallara göre hareket edilmesindeki ısrarı ve tam anlamıyle tatmin edilene kadar en basit bir konu üzerinde sonuna kadar dayatmasıydı. Uluslararası yasaların ihlâl edilmesi karşısında, her seferinde büyük bir soğukkanlılık ve kendine güvenle Lahey Konvansiyonu metinlerini ihtiva eden *Askerî Kanunlar* kitabını Japonların yüzüne doğru sallıyordu. Bu arada yediği yumruklara aldırmayan ve herşeyi hiçe sayan kişisel yürekliliğinin de adamlarının gözündeki büyük itibarında önemli rolü vardı.

Kaç kez Japonlar, galip gelmiş bir ordunun haklarından ileri gittiği zaman Albay sadece karşı çıkmakla kalmamış, kişisel olarak da işe karışmıştı. Bir defasında uluslararası kurallara aykırı bir emir yayımlayan vahşi yaradılışlı aksi bir nöbetçi tarafından fena halde dövülmüştü. Ama sonunda karşı çıkışını kabul ettirmiş ve kamp âmirleri mütecavizi cezalandırmışlardı. Bundan sonra aynı konuda kendisi bir emir yayımlamış ve

bu, Japonların aklına gelmeyecek bir biçimde daha sıkı ve ağır olmuştu.

Durumlarının gereği biraz daha yumuşak davranabileceğini hatırlattığı zaman, Clipton'a «Asıl sorun,» diye açıklamıştı. «Asıl sorun bizim çocuklara kendilerine komuta edenlerin hâlâ biz olduğumuz duygusunu vermekte. Bu düşünceyi akıllarından çıkarmadıkları sürece bir esir değil, eskisi gibi asker olarak kalmakta devam ederler.»

Sorunu her iki yönünden görebilen Clipton, bu görüşe karşı ileri sürülebilecek bazı noktaların bulunabileceğini düşünmüştü. Albayın hareketinin kaynağı, yine her zamanki gibi gerçek meziyetlerinden doğuyordu.

2

ESİRLER ŞİMDİ SİNGAPUR KAMPINDA GEÇİRDİKleri o günleri bir çeşit beylik dönemi olarak hatırlıyor ve Siyam'ın bu uygar olmayan köşesindeki durumlarını eskiyle karşılaştırmaya kalkışınca özlemle içlerini çekiyorlardı. Malaya'yı boydan boya aşan ve bitmez tükenmez gibi gelen bir tren yolculuğundan sonra hedeflerine ulaşmışlardı. Bu yürüyüş sırasında aşırı yorgunluk ve gıdasızlıktan o derece zayıf düşmüşlerdi ki, bir daha ele geçirememek pahasına da olsa en değerli eşyalarını, birazcık hafiflemek, ferahlamak uğruna teker teker bir kenara atmak zorunda kalmışlardı. Hele bir demiryolunun yapımında çalıştırılacakları söylentisi bütün neşelerini kaçırmıştı.

Albay Nicholson'un birliği ötekilerden daha sonra yola çıkarılmış olduğundan, Siyam'a vardıkları zaman işlerin çoktan başlamış olduğunu gördüler. Ülkenin bir ucundan ötekine kadar süren zahmetli yolculuktan son-

ra, yeni Japon âmirleri ile olan ilk temasları hiç de cesaret verici olmamıştı. Singapur'daki Japonlar, zaferin verdiği geçici çılgınlık ve tek tük ilkel gaddarlığın dışında, her hangi bir Batılı işgal kuvvetinden pek farklı olmadığını ispat etmişti. Oysa demiryolu yapımındaki müttefik esirlerinin başında bulunan subaylar çok farklı olduklarını hemen belli ediyorlardı. Daha başlangıçta, pranga mahkûmlarının gardiyanı yaradılışında oldukları ve bir anda en acımasız cellâtlar gibi hareket edebilecekleri anlaşılıyordu.

Albay Nicholson ile hâlâ kendisinin komuta ettiğini övünerek söylediği birliği önce bir çeşit transit kampı görevi yapan büyük bir yere taşınmıştı. Burada çok kalmadılar. Fakat bu kadarı bile kendilerinden ne istendiğini ve iş bitene kadar nasıl yaşayacaklarını anlamalarına yetmişti. Zavallıları canavarca işe koşuyorlardı. Her asker, sağlığı tam olan bir insanın gücünün üstünde iş yapmağa zorlanıyor, günün çok erken saatlerinden gece yarılarına kadar çalıştırılıyordu. En ufak bir duralama karşısında başlarındaki muhafızların tepelerinden aşağı yağan küfür ve yumruk yağmuru, bütün morallerini bozuyor, daha ağır cezalara çarptırılabilecekleri korkusu içinde yaşıyorlardı.

Clipton onların fiziksel durumları karşısında şaşkına dönmüştü. Sıtma, dizanteri, beri-beri ve orman humması, hemen hemen herkeste vardı. Kampın doktoru daha ciddî bir salgının her an ortaya çıkması ihtimalinden söz ettiği halde, bunu önleyecek hiç bir tedbir alamadığını da sözlerine ekliyordu. En ilkel tıbbî malzeme ve ilâcın zerresini sağlamaya imkân yoktu.

Albay Nicholson sesini çıkarmadan kaşlarını çatmıştı. Bu kampın 'idaresi kendi elinde' değildi ki. Hem

kendini burda bir misafir sayıyordu. Sadece Japonların emri altında bulunan İngiliz yarbayına düşüncelerini açmış, binbaşı rütbesinin altındaki bütün subayların da erler gibi çalıştırılmalarını, toprak kazıp, kürek sallamalarını doğru bulmadığını söylemişti. Yarbay başını önüne eğmişti. Bu utanç verici, onur kırıcı durumdan kurtulmak için elinden gelen herşeyi yaptığını anlatmış, fakat çok vahşice ve acımasız bir muameleden sonra bu isteğinden vazgeçmek zorunda kaldığını açıklamıştı. Albay Nicholson hiç de tatmin edilmemiş bir tavırla başını sallayarak, sesini çıkaramamıştı.

Bu transit kampında iki gün kalmışlardı. Bu arada Japonlar herkese kuş misali yol azığı dağıtmış, bellerine 'iş önlüğü' denen birer üç köşe bez parçası takmışlardı. Yine bu süre içinde General Yamaşita; uydurma bir kürsüye çıkarak, belinden sallanan kılıcı, ellerinde açık gri eldivenleri olduğu halde bozuk bir İngilizceyle, kendisini dinleyenlere, Majeste Japon İmparatorunun isteğiyle kendi emrine verilen esirlerden neler istediğini anlatan bir konuşma yapmıştı.

İki saatten fazla süren bu nutuk, dinleyenler için çok acı olmuş, ulusal gururlarını yedikleri yumruklar ve küfürlerden çok daha fazla kırmıştı.

General onlara kendileri gibi, hükûmetlerinin yalanları yüzünden buralara kadar sürüklenmiş insanlarla hiç bir anlaşmazlıkları olmadığını söylemiş ve şayet 'centilmence' hareket ederler de, Güneydoğu Asya Ortak Refah Yarımküresi içinde kendilerine düşen görevi bütün güçleriyle ve sadakatle yerine getirmeye çalışacak olurlarsa, herkese iyi davranacaklarını sözlerine eklemişti. Şimdi doğru yola gelmek ve demiryolunun yapımına yardımla, ortak amaca hizmet fırsatını veren

Majeste Japon İmparatoru'na karşı olan borçlarını hiç bir zaman unutmamaları gerekiyordu.

Yamaşita bu arada gerekirse en sıkı disiplin tedbirleri alabileceğini ve itaatsizliğe kesinlikle tahammül göstermeyeceğini de eklemeyi unutmadı. Tembellik ve ihmalkârlık büyük bir suçtu onların nazarlarında. Hele kaçma yolunda yapılacak her girişim mutlaka ölümle cezalandırılacaktı. Adamlarının hareket tarzından ve işgücünden, Japonlara karşı İngiliz subayları sorumlu olacaktı.

General Yamaşita «Hastalık hiç bir zaman bir mazeret olarak kabul edilmeyecektir,» diye devam etti. «Bir insanın fiziksel bakımdan iyi olmasını temin edecek yegâne şey yeteri kadar çalışmaktır. Dizanteriye gelince, Majeste İmparatora karşı görevlerini günü gününe yerine getirmede ihmalkârlık göstermeyen insanlara askıntı olmak için kesinlikle bir kez düşünecek ve tereddüt edecektir.»

Yamaşita sözlerini, kendisini dinleyenleri öfkelerinden deli edecek aşırı bir iyimserlikle bitirdi.

«İşinizi sevin,» diyordu. «Benim parolam budur. Bugünden sonra sizin de parolanız bu olsun. Buna sadakat gösterenlerin ne benden, ne de sizleri koruması altına almış Büyük Japon Ordusu subaylarından hiç bir korkusu olmayacaktır.»

Bundan sonra birlikler dağıtıldı; herkes kendileri için ayrılmış olan bölgeye doğru yola çıkarıldı. Albay Nicholson ve birliği uzak bir köşede Birmanya hududundan birkaç kilometre uzaktaki Kwai Nehri kampının yolunu tuttular. Başlarında Albay Saito vardı.

3

KWAİ KAMPINDA, DAHA VARDIKLARI GÜN DUyulan gergin atmosfer, ilk günler içinde cereyan eden birkaç kötü olayla biraz daha tatsızlaşmıştı. Bu olayların kaynağı, Albay Saito'nun kamptaki bütün subayların da, öteki askerler gibi onlarla yanyana, aynı işte çalışacakları konusundaki emri oldu. Bu emre Albay Nicholson tarafından incelikle ve aynı derecede kesin bir biçimde karşı çıkıldı. Albay, bu konudaki görüşlerini çok açık ve yöntemli bir biçimde izah etmiş ve sonunda İngiliz subaylarının görevinin kazma kürek sallamak değil, adamlarına emretmek olduğu sonucuna varmıştı.

Saito, bütün bunları hiç sesini çıkarmadan, hiç bir sabırsızlık belirtisi göstermeden dinlemiş ve konuyu düşüneceğini söyleyerek Albay'a izin vermişti. Nicholson, Japon'un bu halini hayra yorup kendi lehine yorumladı. Clipton ve diğer iki subayla paylaştığı bambu kulübeye geldiği zaman kendine olan güveni biraz daha artmıştı.

İçeri girince arkadaşlarına, biraz da kendi zevki için, kendi kendini tatmin yolunda Japon komutanına söylediklerinin büyük bir bölümünü tekrarlayıp, ileri sürdüğü muhakeme tarzını onlara da açıkladı. Her biri kendi başına yeter olmakla beraber, kendine göre en güçlü olan iddiası şu noktada toplanıyordu: Bedensel işe alışmamış olan insanların ortaya koyacağı eser ne olursa olsun büyük bir önem göstermekten uzak olacaktı. Oysa subaylar adamlarının başına geçer ve onların çalışmalarını yönetip bir düzene sokacak olurlarsa alınacak sonuç öncekiyle kıyas edilemeyecek kadar daha olumlu çıkacaktı. Bu bakımdan sırf Japonların çıkarına olarak istenilen işin gerektiği gibi yapılabilmesini sağlamak bakımından subayların erler gibi çalıştırılması hatalı olup, aynı zamanda subayların erleri üzerindeki otoritesini harcama bakımından da doğru değildi.

Arkadaşları için sözlerini yeni baştan tekrarlarken bu nokta üzerinde özellikle durdu.

Binbaşı Hughes'e dönerek «Haklı mıyım, haksız mıyım?» diye sordu. «Sen sanayicisin. Böyle bir işte sorumluluk esasına bağlı bir hiyerarşi kurulmayacak olursa her hangi bir sonuç almak mümkün olur mu?»

Harekât sırasında ortaya çıkan çeşitli olaylar dolayısıyle karargâh erkânı, alayın doktoru Clipton'dan başka iki subaydan ibaret kalmıştı. Kendileriyle fikir alış verişinde bulunmaktan ve uygulamaya geçmeden önce her sorunu onlarla birlikte tartışmayı sevdiğinden, Albay, Singapur'dan beri onların yanından ayrılmalarına izin vermemişti.

Bu subayların ikisi de muvazzaf değildi. Binbaşı Hughes sivil hayatta Malaya'daki büyük bir madenin

yönetmenliğini yapıyordu. Albay Nicholson'un taburuna atanmış ve burada örgütçü nitelikleri dolayısıyle çabucak takdir edilmişti.

Yüzbaşı Reeves, aslında Hindistan'da çalışan bir inşaat mühendisiydi, istihkâmcı olarak orduya katılmış, fakat daha ilk çarpışmalarda asıl birliğinden ayrı düştüğünden, daha sonra Albay tarafından bulunup kendi karargâh erkânı arasına alınmıştı.

Nicholson çevresine uzman insanları toplamağa pek meraklıydı. Körü körüne asker yaradılışlı değildi. Sivil hayatta uygulanan ve yararı görülen birçok yöntemlerin orduda da uygulanmasına taraftar olduğu gibi, bilgisini artıracak hiç bir fırsatı da kaçırmazdı. Özellikle teknisyen ve yöneticilere karşı büyük saygı gösterirdi.

Hughes «Çok haklısınız, Albayım,» diye cevap verdi.

«Bence de öyle,» diye karşılık verdi Reeves. «Bir demiryolu ve nehrin üstüne bir köprü kurulacaksa -ki, bana kalırsa böyle bir niyetleri var gibi bu adamların,- bunun çocuk oyuncağı, amatör iş olmadığını kabul etmeleri gerekir.»

«Bak senin bu işlerin adamı olduğunu unutmuştum,» diye söylendi Albay Nicholson. «Sen çok iyi bilirsin bunları. Bu adamın kalın kafasına birazcık olsun mantık sokabilirsek kendimizi başarılı sayabiliriz.»

Tam o sırada Clipton «Mantığın bir yararı olmazsa,» diye söze karışarak komutanının yüzüne baktı «Mantık yararlı olmazsa *Askerî Yasalar Kitabıyle,* Lahey Konvansiyonu var.»

Albay Nicholson «Haklısın,» diye onu doğruladı. «Lahey Konvansiyonunu gerekirse ilerde kullanmak üzere saklıyorum şimdilik.»

Clipton'ın sesi bir hayli alaycıydı. Zira burada, böyle bir olayda mantığa güvenmenin ne kadar boş birşey olacağını anlıyordu. Birkaç gün kalmış oldukları transit kampında Saito'nun karakterini çok iyi anlatan bir hayli şey duymuştu. Söylendiğine göre Japon Albayı bazen çok olumlu, hele içmediği zamanlar, her haklı sözü kabul eden bir insanmış. Fakat eline bir şişe geçtiği zaman da ondan daha zalimi, daha aşağılığı az bulunurmuş.

Albay Nicholson karşı çıkışlarını yarı terkedilmiş saz kulübelere yerleşmeye ayrılan ilk gün yapmıştı. Söz verdiği gibi Saito bu sorun üzerinde düşünmeğe başladı. Konunun bir tarafında dalavereli bir noktanın varlığını seziyordu. Aklını toparlamak, zihnini cilâlamış olmak için içmeğe koyuldu. Çok geçmeden İngiliz albayının, verdiği emirlere mutlak itaat yerine, onların doğru veya yanlış olup olmadıklarının üzerinde durarak saygısızlıkta bulunduğunu düşünmeğe başladı. Derken, biraz önceki kuşkuları korkunç bir kızgınlığa dönüşmeye başladı.

Akşama kadar için için kurarak tahammül edilmez bir öfkeye büründükten sonra, otoritesinin mutlak oluşunu ispat konusunda herkesin toplanmasını emretti. O da bir konuşma yapacaktı. Karar vermişti. Daha ilk sözlerden herkes Kwai Nehri üzerinde çok kara bulutların toplanmakta olduğunu anlamıştı.

«İngilizlerden nefret ederim!»

Konuşmasına bu cümleyle başlamış ve her birkaç cümlede bir de bu sözleri adeta bir nokta işareti gibi araya sokuşturmuştu. Bir zamanlar İngiliz himayesi altındaki yerlerden birinde müzmin ayyaşlığı yüzünden kısa süre sonra istifaya mecbur kaldığı bir askerî ataşe-

likte bulunduğu için, İngilizcesi hayli düzgündü. Yine bu ayyaşlığı nedeniyle bir kenara itilmiş, her türlü terfi olanaklarından yoksun olduğu bu esir kampının başına getirilip bir çeşit başgardiyan yapılmıştı. Savaşa katılıp, vuruşamamanın verdiği aşağılık duygusunu, emrindeki esirlere karşı büyük bir nefret beslemekle gidermeye çalışıyordu.

Albay Saito «İngilizlerden nefret ederim!» diye bağırdı. «Siz burada benim emrimde, Büyük Japon Ordusunun zaferini sağlayacak bir işi yapmak için bulunuyorsunuz. Size ilk ve son olarak şunu söylemek isterim ki, emirlerime şu ya da bu biçimde karşı çıkılmasına tahammül edemem, İngilizlerden nefret ederim! İtaatsizlik edenler son derece ağır cezalara çarptırılacaktır. Mutlak bir disiplin isterim. Eğer içinizde şu ya da bu biçimde karşı çıkma numarasına kalkışmak isteyenler varsa, onlara hatırlatırım ki, hepinizin üzerinde istediğim her türlü şeyi yapmak yetkisine sahibim. Ölü ya da diri benim emrimdesiniz. Majeste İmparatorun başarıyla yapılmasını benim ellerime terkettiği bir işin gerçekleşmesi yolunda, bu yetkilerimi sonuna kadar kullanmakta bir an bile tereddüt etmeyeceğim. İngilizlerden nefret ederim! İçinizden birkaç esirin ölmesi beni zerre kadar etkilemez! Hepiniz geberip gitseniz bile, Büyük Japon Ordusunun yüksek rütbeli bir subayına vız gelir bu!»

General Yamaşita'nın yaptığı gibi bir masanın üstüne çıkmıştı. Yine onun gibi soluk renkli eldivenler takmış, gündüz ayağında bulunan keten ayakkabıları parlak çizmelerle değiştirmişti. Kılıcını belinden sallandırmıştı. Sık sık da ellerini kemerine takıp, aşağı doğru zorluyordu. Bununla, sözlerinin etkisini artırmak ya da

ne kadar hiddetli olduğunu karşısındakilere de duyurmak isteyen bir hali vardı. Albay Saito gülünç bir manzara gösteriyordu. Omuzlarının üstündeki kafası kuklalarınki gibi küçücük kalıyordu. Singapur ve Rangoon' da kalmış Avrupalıların içkisi viski ve konyakla zil-zurna sarhoş bağırıp duruyordu.

Clipton bunları dinlerken, uzun süre Japonlarla beraber yaşamış bir arkadaşının söylediklerini hatırlıyordu. «Eğer onlarla ilişkin olursa, bu adamların değişmez sonlarının bir parçası olarak ilâhî alın yazısına ne derece bağlı olduklarını hiç bir zaman unutma,» demişti.

Ama Clipton buna pek aldırmamış, dünyada bu türlü dinsel inançlara sahip dünya kadar ırk var diye düşünmüştü. Bu yüzden kendi kendini kandırmak için başka bir açıklama biçimi bulmağa çalıştı. Her şeyden önce dürüst olmak gerekirse, Saito'nun konuşmasında Doğulu ya da Batılı bütün dünyanın ana prensip olarak düşündüğü bazı noktaların varlığını kabul etmesi gerekirdi. Bir kez Japon'un dudaklarının arasından dökülen kelimelerde birtakım değişik etkilerin izleri duyuluyordu. Bir hayli karışık olan bu duygularda; ırksal gurur, otoriteye karşı olan mistik bir sadakat, ciddiye alınmamak korkusu, her zaman yüzüne gülünecekmiş sanısı içinde onu kıvrım kıvrım kıvrandıran bir acayip aşağılık duygusunu hep bir arada ve birbirine girmiş olarak görmek mümkündü. Saito yabancı ülkelerde bulunmuştu. İngilizlerin zaman zaman Japon karakterinin bazı yönleriyle nasıl alay ettiklerini; mizâhın, tabiatlarının bir parçası olan bu insanların bu duygudan öylesine uzak olan Japon ulusunu nasıl gülünç hale düşürdüklerini görmüştü.

Ama konuşması sırasında hoyrat ve kaba tavrı,

her türlü denetimin dışındaki jestleri, ancak vahşi bir hıncın belirmesinden başka birşey olamazdı.

Saito'nun disiplinden söz etmeye başlaması ve kullandığı kelimeler Clipton'un içine hayli huzursuzluk vermişti ama, kamp komutanının sözleri ilerleyip de, genel havası daha iyi belli olmaya başlayınca eskisi kadar endişe etmez oldu. Hem bu gördüğü manzara ona bir başka yolda yardımcı olmuş, inançlarını değiştirmemişti. Batılılar hiç olmazsa içkilerini efendice içmesini biliyorlardı.

Japon Albayının sözlerinin etkisini artırmak ister gibi çevreleri aynı öfkeyi yansıtan nöbetçilerle sarılı olarak kendi adamlarının bakışları altında İngiliz subayları ses çıkarmadan duruyor, dinliyorlardı. Yumruklarını sıkmışlar, büyük bir irade sarfıyle hiç aldırış etmiyorlarmış gibi Albay Nicholson gibi sakin görünmeye çalışıyorlardı.

Bu genel girişten sonra Albay Saito asıl konuya geldi. Sakin ve normal bir tavır takınmıştı. Bir an için subaylar, bundan sonra daha akla yakın şeyler dinleyecekleri ümidine kapıldılar.

Saito sözlerine devamla, «Şimdi hepiniz beni dinleyin,» diye bağırdı. «Majeste İmparatorun siz İngiliz esirlerine vermek lûtfunda bulunduğu işin ne olduğunu hepiniz biliyorsunuz. Dört yüz millik ormanı aşacak olan Japon konvoylarına geçecek yol sağlamak için Birmanya ile Siyam'ın merkezlerini birbirine bağlayacağız. Aynı zamanda bu iki ülkeyi Avrupalı sömürgenlerden kurtaran Büyük Japon Ordusunun Bengal'e kadar uzanması için de yararlı olacak bu yol.

«Zaferlerle süslü bu ilerlemeleri sürdürmek için Japon ordusunun bu demiryoluna büyük gereksinmesi

var. Hindistan'a kadar uzanıp, bu pis savaşı bir an önce sona erdirmesi böylece biraz daha kolaylaşacak. Majeste İmparatorun emirleri bunlardır. Hem bu, sizin de çıkarınızadır. Savaş ne kadar önce bitecek olursa, siz de ordumuzun koruması altında evlerinize dönmek olanağına o derece erken kavuşursunuz.»

Kanındaki bütün alkol birdenbire uçup gitmiş gibi Saito çok daha sakin bir ses ve tavırla konuşmaya başlamıştı.

«Şimdi burada, bu kampta benim emrim altında olan sizlerin asıl görevinin ne olacağını öğrenmek ister misiniz? Zaten sizi bunun için buraya toplattım. Şimdi anlatacağım. Sadece öteki bölümlerle birleşmeyi sağlayacak çok kısa iki parça demiryolu yapacaksınız. Asıl sorumlu olduğunuz iş, şurada gördüğünüz Kwai Nehri üzerinde bir köprünün kurulmasıdır. Sizin asıl yapacağınız iş bu olup, böyle bir görevle taltif edildiğiniz için gurur duymalısınız. Zira bütün hattın en önemli bölümü bu köprüdür. Sıradan emekçilerden çok usta işçilere gereksinme gösteren bu iş sizin için bir onurdur... Hem Güney Doğu Asya Ortak Refah Birliğinin öncülerinden olmak, az iftihar edilecek şey değildir.»

Clipton kendi kendine, «Bir Batılı da ancak bu kadar lâf eder adam tavlar,» diye düşündü.

Saito devam ediyordu :

«Çalışma doğal olarak usta bir mühendisin, bir Japon mühendisinin gözetimi altında devam edecektir. Disiplin bakımından da bana ve adamlarıma uyacaksınız. Sizlere açıklama lûtfunda bulunduğum bütün bu sebepler dolayısıyle, İngiliz subaylarının da kendi adamlarıyle birlikte yanyana çalışmaları emrini verdim. Ortada yapılacak bir iş bulunduğuna göre, çalışmayan,

bir yararı dokunmayan boğazları boşa doyurmaya niyetim yok benim. Umarım, bütün bu emirlerimi bir daha tekrarlamama gerek kalmaz. Aksi halde...»

Saito birden korkunç bir tavır takınmış, deliler gibi haykırmaya başlamıştı :

«Aksi halde güç kullanmak zorunda kalacağım. İngilizlerden nefret ederim! Boşu boşuna adam besleyeceğime, gerekirse teker teker kurşuna dizdiririm hepinizi... Hastalık, işten geri kalmak için bir mazeret olarak kabul edilmeyecektir. Bir hastanın bile yapacağı iş vardır. Mecbur kalırsam bu köprüyü esirlerin cesetleri üstünde kurmaktan kaçınmayacağımı da bilin. İngilizlerden nefret ederim! Çalışma yarın sabah şafakla başlayacak. İlk düdükte burda toplanacaksınız. Subaylar da gelecek. Onlarla ayrı bir ekip kurulacak ve erlerin yaptığı kadar iş yapmaya zorunlu tutulacaklar. İş yerinde gereçleriniz dağıtılacak ve Japon mühendisinden gerekli talimatı alacaksınız. Bu akşamlık sözlerim bu kadar. General Yamaşita'nın dediklerini bir kez daha hatırlatayım. İşinizi sevin ve bu sözlerimi aklınızdan çıkarmayın.»

Saito masanın üstünden atlayarak uzun, öfkeli, adımlarla karargâhına çekildi. Esirler dağıtılmış, guruplar kendi yerlerine dönmüşlerdi. Kulaklarda hâlâ kamp komutanının sesi çınlıyordu.

Clipton, derin düşüncelere dalmış olan Albay Nicholson'a dönerek, «Pek anlamışa benzemiyor, Albayım,» diye söylendi. «Mesele yine Lahey Konvansiyonuna kaldı sanırım.»

Albay dalgın dalgın, «Haklısın Clipton,» diye karşılık verdi. «Bana kalırsa epey fırtınalı geçecek bu mesele.»

4

CLİPTON BİR AN İÇİN ALBAY NİCHOLSON'UN fırtınalı geçeceğini sandığı meselenin kısa süreceğini ve daha başlamadan fecî bir biçimde sonuçlanacağını aklından geçirmişti. Doktor olarak bu konuya doğrudan doğruya katılmayan tek subay kendisiydi. Ormanlık bölgenin getirdiği zorunluklar dolayısıyle iş ekipleri arasına sokulmamış; onun yerine üzerinde 'Hastane' diye bir tabelânın çakılı olduğu ve manzarasının bile insanın tüylerini ürperttiği bir yerde, ertesi günü şafakla birlikte çalışmaya başlaması emredilmişti.

Daha ortalık ağarmadan duyulan düdük sesleriyle uyandırılan askerler suratları bir karış olduğu halde koğuşlarından çıkarak meydanda toplanmışlardı. Subaylar da bu emre uymuşlardı. Albay Nicholson onlara kesin talimat vermiş «Fazla karşı çıkmamalıyız,» demişti. «Onurumuzla uygun olduğu sürece verilen emirleri dinlemeliyiz. Ben de yarınki toplantıya katılacağım.»

Saito'nun emirlerine ancak bu noktaya kadar uyacakları, bu yolla anlaşılmış oluyordu.

Sabahın nemli ayazında esas duruşta bir süre alanda bekletildiler. Güneş yükselmeye başlarken Albay Saito göründü. Arkasında da en başta inşaata bakacak olan mühendis olduğu halde küçük rütbeli öteki subaylar vardı. Albay pek keyifsiz görünüyordu. Fakat başlarında komutanları olduğu halde İngiliz subaylarının da kendisini beklediğini görünce keyiflendi.

İlerlerinde bir yere içi gereçlerle dolu bir kamyon yanaşmıştı. Japon mühendisi gereçlerin dağıtılmasını gözetirken Albay Nicholson bir adım ileri çıkarak, Saito ile görüşmek istediğini söyledi. Japon'un yüzü birden karışıvermişti. Hiç karşılık vermedi. İngiliz albayı onun bu sessizliğini olumlu yolda yorumlayarak ileri, yanına doğru birkaç adım daha atmıştı.

Arkada kaldığı için, Clipton onun hareketlerini tam olarak izleyemiyordu. Fakat çok geçmeden biraz daha ilerleyince ortaya çıktılar. Doktor, komutanının Japon Albayının yüzüne doğru küçük bir kitabı sallamakta olduğunu farketti. Her halde *Askerî Yasalar*'dı bu. Saito şaşırmış, afallamıştı. Clipton bir an için bir gecelik uykunun onun aklını başına getirmiş, daha makul düşünmeye başlamış olacağını düşündü. Ne var ki, bu ümitlerinin çok boş olduğunu anlamakta gecikmemişti.

Bir akşam önce yaptığı konuşmadan sonra, şu anda çok daha mantıksal düşünüyor olsa bile durumu kurtarma konusunda geri dönemeyeceği, açık vermemeye çalışacağı belliydi. Saito kızgınlığından mosmor kesilmişti. Aklına gelebilecek en son çare karşısına çıkmış, esir albay bunlarla karşısına dikilmişti. Bu inatçı-

lığa kızmamak mümkün değildi. Hiddetinden delirecek gibi olmuştu.

Albay Nicholson çok sakin bir sesle, satırları parmağıyle izleyerek tane tane okuyordu. Karşısındakinde meydana gelen değişikliğin farkında değildi. Japon'un halini çok iyi izleyen Clipton, komutanını ikaz etmek üzere bağırmamak için kendini güç tutuyordu.

Ama olan olmuş, iş işten geçmişti. Saito elinin tersiyle kitabı bir yana fırlatmış, albayın yüzüne iki tokat atmıştı. Gözleri yerinden fırlayacak gibi ve mosmor bir yüzle tam karşısına dikilmiş, ellerini, kollarını sallayarak yarı Japonca, yarı İngilizce bir takım anlaşılmaz şeyler haykırıyordu.

Albay Nicholson böyle birşeyi hiç beklemiyordu. Şaşkınlığına rağmen soğukkanlılığını yitirmedi. Yere, çamurların içine düşen kitabını aldı, Japon'un önünde dimdik, onurlu, bir tavırla doğrularak konuşmaya başladı :

«O halde Albay Saito,» diyordu. «Japon makamları uygar dünyada hâlâ geçerli olan kurallara uymak istemediğine göre; biz de kendimizi, verdiğiniz emirlere uyup, uymamakta serbest görüyoruz. Ben de kararımızı açıklayayım size, Subaylarım ağır işlerde çalışmayacaklardır.»

Bunları söyledikten sonra hiç sesini çıkarmadan birincisinden çok daha sert yeni bir saldırıya göğüs germek zorunda kaldı. Azgın hale gelen Saito, Nicholson'un üstüne âdeta saldırmış, çenesine doğru bir yumruk savurmuştu.

Durum her türlü denetimin dışına çıkar bir biçime doğru gidiyordu. İngiliz subaylarının arasında sıralarından çıkanlar, olayın meydana geldiği yere doğru teh-

ditkâr bir tavırla birkaç adım atanlar olmuştu. Birliğin geri kalan erleri arasında öfke taşan bir homurtu yükselmeye başlamıştı.

Japon assubaylarından birinin bağırması üzerine, nöbetçilerin tüfekleri şakırdadı. Albay Nicholson subaylarına yerlerinde kalmalarını söyledi. Sonra askerlerine dönerek sakin olmalarını emretti. Dudağının bir kenarından sızan kana rağmen soğukkanlılığını bozmamış, aynı kendine güvenle otoritesini kullanmıştı.

Saito soluyarak bir iki adım geri çekildi. Sanki tabancasını çıkarmak ister gibi bir hareket yaptı. Fakat bunun anlamsızlığını anlamış olacak ki, çabucak vazgeçti. Sonra birkaç adım daha gerileyerek adamlarına sert bir emir verdi.

Japon nöbetçileri esirlerin çevresini sararak, nehir yönünde ilerlemelerini işaret ettiler. İtiraz eden kimse çıkmadığı gibi, her hangi bir yakınma sesi de pek yükselmemişti. Sadece kendilerinin verilen emirlere uymalarını istediği açıkça belli olan Albayın yüzüne endişe ile bakıyor, gözleri arkalarında gidiyorlardı. Askerler gözden kaybolduktan sonra kampın ortasındaki alanda İngiliz subaylarıyle Saito yüzyüze kalmıştı.

Japon, Clipton'un müthiş sinir bozucu olduğuna karar verdiği bir tonda yeniden konuşmaya başlamıştı. Doktorun korkuları asılsız değildi. Esirleri götüren nöbetçilerin bir bölümü çok geçmeden geri dönmüş, ana kapının önündeki iki makineli tüfeği alarak Albay Saito'nun iki yanına getirmişlerdi. Clipton'un içindeki huzursuzluk müthiş bir korkuya dönüşmüştü. Olup bitenleri hastanenin bambu örtülü duvarından olduğu gibi görebiliyordu. Aynı bölmede, açıktaki yaralarıyle fecî bir halde yatmakta olan birkaç hasta da vardı. Bunlar-

dan bazıları kendilerini tutamamış, sürüklenircesine doktorun arkasından gelerek aralıktan olayları seyretmeye başlamışlardı.

İçlerinden biri kendini tutamayarak, «Doktor,» diye bağırdı. «Bu adamlar şey mi yapacaklar yani... Nasıl olur, yapamazlar bunu! Ama bizim albay da üstüne üstüne varıyor herifin.»

Clipton sarı şeytanın bu cesareti de gösterebileceğinden endişe ediyordu. Albayın arkasında duran subayların çoğu da bu düşüncedeydi. Buna benzer bir durum, Singapur'da da olmuştu. Saito'nun öteki askerleri işbaşına göndermesi de bu niyete belirti değil miydi? Yapacağı işe kimsenin tanık olmasını istemiyordu.

Şimdi yeniden İngilizce konuşmaya başlamıştı. Subaylara kendileri için bırakılan araçları alarak işbaşı yapmalarını emretti.

Albay Nicholson'un sesi yeniden duyuldu. Emre uymayı reddediyordu. Kimse yerinden kımıldamadı. Saito emirlerini bir daha tekrarladı. O sırada mermi şarjörleri yuvalarına takılmış, tüfeklerin namluları doğrulmuştu.

Deminki hasta, «Doktor, doktor,» diyordu. «Bizim albay öldürseler razı olmaz. Adım gibi biliyorum. Anlamıyorsunuz, bir şeyler yapmamız gerek.»

Bu sözler Clipton'u harekete geçirdi. O ana kadar gördüklerinin dehşetinden donmuş kalmış gibi yerinden bile kımıldayamıyordu. Albayın durumun ciddiyetini anlamadığı kesindi. Saito'yu durduracak hiç birşeyin var olmadığını da kabul ediyordu. Birşeylerin yapılması gerekti. Kendi ilkeleri uğruna arkasındaki yirmi kişiyi de bile bile ölüme sürüklemeye hakkının olmadığının söylenmesi gerekti ona. Öteki kamplarda yaptık-

ları gibi bu vahşi zulme ve zora karşı koyamayacakları için kazmayı, küreği kapıp işe koyulmaktan başka çareleri olmadığı gibi kimsenin onurunu kırıcı bir yönü yoktu bu işin.

Bağırarak dışarı fırladı.

«Bir dakka durun Albayım, bir dakka. Ben konuşayım onunla!»

Albay Nicholson kaşlarını çatarak onun sözünü kesti :

«Yeter bu kadarı Clipton,» diye adeta tersledi. «Söylenecek bir şeyimiz yok bizim. Ne yaptığımın pekâlâ farkındayım ben.»

Clipton öteki subay arkadaşlarının yanından daha ileri geçme olanağını bulamamış, iki nöbetçinin koluna sarılmasıyla olduğu yerde durdurulmuştu. Ama onun bu telâşlı müdahalesi Saito'yu düşündürmüş, belki de aklını başına getirmişti.

Clipton öteki Japonların anlamasına imkân olmayan bir hızla ona birşeyler söylemeye başlamıştı.

«Dikkat edin Albay,» diye bağırıyordu, «olup biten her şeye tanığım ben. Benim gibi hastanede bulunan kırk kişi de gördü herşeyi. Kaçma girişimi dolayısıyle vur emri verdiğinizi iddia edecek durumda değilsiniz. Hatırlatmak isterim.»

Elindeki son kozuydu bu. Japon komutanlarının gözünde bile Saito'nun böyle haksız bir katliâmı mazur göstermesine olanak yoktu. Herhangi bir tanığın yaşamasına izin veremezdi. Oysa hastaları da öldürtecek olursa göstereceği nedenlerin doğruluk derecesi hemen hemen tamamen ortalıktan kalkacaktı. Doktorun da içinde bulunduğu bir katliâmı kimse normal ve sıradan bir olay gibi karşılayamazdı.

Clipton geçici bir zafer sağladığından emindi. Saito'nun sözlerini önemle düşünmeye başladığı belli oluyordu. Hiddeti ve yenilgiye uğramış olmanın verdiği sıkıntıyla boğulacakmış gibi oluyor, fakat buna karşılık adamlarına ateş emrini veremiyordu.

Daha doğrusu hiç birşey söylemiyordu. Adamlar oldukları yerlerde kalmıştı. Ateşe hazır makineli tüfeğin başında öylece bekliyorlardı. Böyle bekleyişleri bir hayli uzun sürdü. Saito onlara dağılma emri vererek çaresizlik içinde kaldığını açıkça kabul etmek istemiyordu. Sabahın büyük bir bölümünü orada öylece beklemekle geçirdiler.

Bu hiç de kesinlikle kazanılmış bir başarı sayılmazdı. Clipton, bu inadın arkasından gelebilecekleri düşünmeğe bile cesaret edemiyordu. Fakat hiç olmazsa onları o anda ölüp gitmekten kurtarmıştı ya. Bu tarafı düşünerek kendini avutuyordu.

İngiliz subayları nöbetçilerin eşliğinde koğuşlarına götürülmüşlerdi. Yalnız Albay Nicholson, Saito'nun kişisel muhafızlarından iki dev tarafından sürüklenircesine alınıp başka bir yere götürülmüştü.

Nicholson'u Japon albayının dairesinin yanındaki odaya kapatmışlardı. Saito özellikle yaptırmıştı bunu. Onunla konuşurken sık sık kendi odasına gidip, içki dolabından bir şeyler atıştırması daha kolay olacaktı. Saito, esiri odaya girdikten sonra kapıyı dikkatle kapadı.

Aradan çok geçmeden, aslında pek yumuşak yürekli bir adam olan Clipton, ta bulunduğu yere kadar gelen yumruk ve tokat seslerinden ürpermeğe başlamıştı.

5

YARIM SAAT SÜREN BİR DAYAK FASLINDAN sonra Albayı, içinde yatacak ya da oturacak hiç birşeyi olmayan bir kulübeye attılar. Ayakta durmaktan yorulduğu zaman yere, çamurların içine uzanması gerekiyordu. Yiyecek olarak da bir kâse zehir gibi tuzlu pirinç lâpası veriyorlardı. Saito, emirlere uymayı öğrenene kadar buradan çıkamayacağını söylemişti.

Bir hafta süreyle tıpkı bir gorile benzeyen Japon gardiyanından başka kimseyi görmemişti. Canavarcasına zalim olan bu adam, verdiği pirinç lâpasına ayrıca kendi hesabına da avuç dolusu tuz atıyordu. Nicholson kendini zorlayarak bu tuz ağusundan bir iki lokma yutmaya çalışıyordu ama yenecek gibi değildi. Sonra bir iki yudumluk suyunu bir defada bitiriyor, her şeye karşılık yere, toprağın üstüne uzanarak vücudunu dinlendirmeye çalışıyordu. Dışarı çıkmasına bile izin vermediklerinden, kulübenin içi zamanla kokudan dayanılmaz bir durum almıştı.

Bir hafta sonra Clipton nihayet onu görebilmek iznini almayı başardı. Doktor komutanını görmeye gitmeden evvel Saito tarafından kabul edilmişti. Japon Albayı endişesini saklamayı beceremeyen bir despot tavrıyle karşıladı onu. Saito'nun korkuyla öfke arasında bocalamakta olduğu açıkça belli oluyordu.

«Bütün bunların sorumlusu ben değilim,» dedi. «Nehrin üzerindeki köprünün kurulması gerek. Japon subaylarının boş kahramanlıklarla uğraşacak vakti yok. Kendisine kararımdan dönmek niyetinde olmadığımı anlat. Ona, inatçılığa devam edecek olursa, sayesinde bütün İngiliz subaylarının da aynı duruma düşeceklerini bildir. O da yeterli olmazsa, bu dik kafalılığının acısını çıkaracak başka yöntemler de vardır. Bu güne kadar senin hiç bir işine karışmadım. Hasta olarak gösterdiklerinin hesabını bile sormadım. Böylelerine verdiğin istirahati görmezliğe geldim. Ama hâlâ eski düşüncelerinde dayatacak olursa, başka türlü adam olmasını da bilirim.»

Bu tehditlerden sonra Clipton'u tutuklunun yanına götürdüler. Bu kadar kısa zamanda komutanının görünüşünde ortaya çıkan bedensel zayıflık ve içinde bulunduğu koşullar doktoru dehşete düşürmüştü. Sesi bile güçlükle duyuluyordu. Clipton'un kulaklarında kalan otoriter ve kendinden emin sesin gölgesinden de beterdi bu. Fakat bütün bunlara rağmen Albayın ruhu eski halinden zerre kadar yitirmemişti. Değişik bir tonda olmasına karşılık konuşması yine bir hafta öncekinden farklı değildi.

Onu bu inadından vazgeçirmeye karar vermiş olan Clipton, bu durum karşısında böyle birşeye imkân olmadığını anlıyordu. Önceden büyük bir özenle hazırla-

dığı sözlerin bir bölümünü söyledikten sonra niyetinden çabucak vazgeçti.

Albay onu doğru dürüst bile dinlememiş, sadece «Lütfen ötekilere kararımdan dönmemiş olduğumu haber ver,» demişti. «Neye mal olursa olsun subaylarımın amelelik yapmasına razı olmayacağım.»

Clipton hücreden ayrıldığı zaman yine kararsız ve şaşkın bir durumda kalmıştı. Hayranlıkla kızgınlık arasında bocalıyor, komutanına bir kahraman muamelesi yapmak mı, yoksa bir budala gözüyle bakmak mı gerektiğini kestiremiyordu. Yoksa Tanrıya yalvarıp, bu çılgını bir an önce şehitlik mertebesine erdirerek cennetine almasını, Kwai Nehri Kampının birtakım akla gelmedik felâketlerden kurtarılmasını mi istemeliydi?

Saito'nun söyledikleri hiç de blöf olamazdı. Öteki subaylara da aynı muameleyi yapmaktan çekinmeyeceğini, hattâ askerlerin bu yenilmez hiddetinin elinden kurtulmayacağını kestirebiliyordu. Bu arada hastalarını tehdit eden tehlikeyi de aklından çıkarıp atamıyordu.

Dışarı çıktığı zaman Saito herhalde kendisini bekliyor olmalıydı. Meraklı bakışlarını üstüne dikerek;

«Ne oldu?» diye sordu.

Clipton karşısındakini şöyle bir süzdükten sonra Japonun ne dereceye kadar özverili davranabileceğini hesaplayarak kararlı bir sesle söze başladı :

«Bir fark yok,» dedi. «Albay Nicholson ve subayları önceki kararlarından caymış değiller. Hem, gördüğü bu muameleden sonra kendisine tersini salık veremezdim.»

Sonra Albayın yaptığı gibi Lahey Konvansiyonundan örnekler göstererek, tutukluya yapılan muamelenin usulsüzlüğünden bahsetti. Sadece bir doktor olarak de-

ğil, bir insan olarak böyle canavarca bir muameleyi doğrulayamayacağını söyledi.

Clipton bu sözlerinin büyük bir tepki uyandıracağını bekliyordu. Fakat Saito hiç sesini çıkarmadı. Sadece olup bitenlerden Nicholson'ın sorumlu olduğunu mırıldanarak hızla uzaklaştı.

O anda Clipton, Japon'un görüldüğü, ya da kendini göstermeye çalıştığı gibi fena bir insan olmadığını düşünür gibi oldu. Bütün sorun bu köprünün bir an önce yapılmasında ısrar eden âmirlerine karşı olan korkusundan; 'sözünü dinletemedi de caydı,' denilerek adamlarının gözündeki itibarını yitirmek endişesinden doğuyordu.

Clipton bu iki korkuyu, Saito'nun âmirlerine ve maiyetine karşı olan korkusunu aynı düzeyde tutuyor, olup biten bütün olayların kaynağını bu ikisinde buluyordu. Bu düşüncelerini kelimelere dökerken, aynı psikolojik duruma daha önce de raslamış olduğunu düşünüyordu.

Saito konuyu uzun boylu düşünmüş olmalıydı. Daha sonraki hafta içinde hapisteki esire olan sert davranışı biraz gevşetmiş ve hafta sonunda, eski düşüncesinden vazgeçerek bir efendi gibi davranmaya karar verip vermediğini sormak için bizzat yanına gitmişti. İngiliz albayının sağduyusuna seslenmeye kararlı ve o derece uygun bir ruh durumu içinde bulunuyordu.

Fakat Nicholson'ın ters ve şiddetli karşı çıkışı karşısında soğukkanlılığını yitirmiş, uygar bir insanın yapmasını hiç bir biçimde hoş gösteremeyeceği bir yola sapmıştı.

Albay yeniden dövüldü. Goril yapılı Koreli gardiyana ilk günlerdeki sıkı rejimin uygulamasına başlanacağı emri verildi. Saito hiddetinden kendini alamamış, emirlerini yerine getirmeyecek olursa kendisini geberteceğini söyleyerek muhafıza bile tokat atmıştı.

Deli gibi hücrenin orasına burasına saldırıyor, elindeki tabancayla muhafızları tehdit ediyor, istediği disiplin sağlanmadığı takdirde hepsini perişan edeceğini bağırıp çağırarak söylüyordu.

Bir kez daha işe karışmak zorunluğunu duyan Clipton da bu kızgınlıktan payını alarak birkaç darbe yemişti. Ayrıca ayakta duramayacak kadar ağır olanların dışında bütün hastalar da dışarı atılmış, hastane boşaltılmıştı. Hepsini inşaat yerine sevketmişler; koskoca direkleri taşıtıyor, ağır davrananları kırbaçla dövüyorlardı. Kwai Nehrin kampında birkaç gün dehşetli bir korkutma havası esti. Albay Nicholson'ın bütün bu şiddete karşı cevabı, inatçı bir sessizlik oldu.

Saito karakterinin ikinci yönüyle ortadaydı. İyi, insancıl yönü tamamen yokolmuş, yerini bütün şiddet ve kötülüğüyle Mr. Hyde'a bırakmıştı.

Bununla beraber bu devre de çok sürmedi. Birkaç gün süren şiddetten sonra işler yine gevşetilmiş, Albay Nicholson'un istihkakı normale çıkarıldığı gibi, hastalara verilen bir bölüm yiyeceğin ayrılmasına da izin verilmişti. Ayrıca Clipton onu sık sık muayene edip durumunu denetlemekle görevlendirilmişti. Bu arada Saito, Albayın sağlığından doktorun kişisel olarak sorumlu tutulduğunu da hatırlatmayı unutmamıştı.

Bir akşam Japon, tutuklunun yanına getirilmesini emrettikten sonra muhafızı dışarı çıkardı. Nicholson'a oturmasını söyleyerek dolabından bir kutu konserve et,

sigara ve viski çıkardı. Albay'a bir asker olarak bu davranış biçimine karşı büyük bir hayranlık duymakta olduğunu söylüyordu. Fakat savaştı bu. Karşılıklı yaptıklarından hiç biri sorumlu tutulamazdı. Kendisinin, yani Saito'nun da yukarıdan gelen emirlere boyun eğmek zorunda olduğunu değerlendirirdi Albay herhalde. Bu emirler Kwai Nehri üzerindeki köprünün bir an önce kurulmasını istiyordu. Bu bakımdan elinde bulunan herkesin çalışmasını istemek zorundaydı.

Albay Nicholson, Japon'un et, sigara ve viski ikramını reddetmesine karşılık, kendisini büyük bir dikkatle dinliyordu. Karşısındaki sözlerini bitirince, Saito'nun böyle çetin bir işin başarılması için yapılması gereken şeylerin hiç birini bilmediğini söyledi.

Yeniden eski görüşlerini tekrarladı. Tartışma uzadıkça uzayacağa benziyordu. Dünyada kimse Saito'nun sakin sakin konu çevresinde görüşmeye razı mı olacağını, yoksa yine bir bomba gibi mi patlayacağını kestiremezdi. Bir süre sesini çıkarmadan durdu. Herhalde tâ derinlerde bir yerde bir mücadele oluyor, iyi ve kötü yönü birbiriyle çarpışıyordu.

Albay Nicholson bu susuştan yararlanarak «Bu güne kadar yapılan işten memnun olup olmadığınızı sorabilir miyim, Albay Saito,» diye sordu.

Bu soru bir anda Japon'u yeni bir bunalıma atacak nitelikteydi. Saito meslekî itibarı ve hatta sonunun tamamen bu işin yapılmasına bağlı olduğunu anladığından beri çok titiz ve sinirli olmuştu. Fakat şu anda Mr. Hyde yönü biraz derinlerde kalmış olacak ki, birden kızmadı. Aptal aptal bakarak birtakım anlaşılmaz şeyler mırıldandı. Sonra esirinin eline dolu bir bardak viski tutuşturarak, bir bardak da kendisi için doldurdu.

«Albay Nicholson,» dedi. «Beni anlayamadınız hâlâ. Açık konuşalım. Subayların da çalışacağını söylediğim zaman, doğal olarak komutanları olan sizi kastetmemiştim. Emirlerim öteki subaylar içindi.»

Albay elindeki bardağı masanın üstüne bırakarak «Benim subaylarımın hiç biri çalışmaz,» diye cevap verdi.

Saito kızmış olmasına rağmen sessizliğini koruyordu.

«Son birkaç gündür bu konuyu düşünüyorum,» diye devam etti. «Binbaşılardan yukarısını yönetim işlerinde kullanabiliriz sanırım. Sadece küçük rütbeliler askerlere yardım ederler...»

Albay Nicholson; «Subaylarımdan hiçbiri amelelik etmez,» diye tekrarladı. «Bir subay ancak adamlarının başında durur ve onları yönetir.»

Bu cevap karşısında Saito kendini daha fazla tutamadı. İngiliz albayı hücresine döndüğü zaman sevinçliydi. Tehditlere, dayağa, tokata karşılık durum kurtarılmış, düşmanın girişimini boşa çıkartmıştı.

6

İŞ HİÇ İLERLEMİYORDU. ALBAY, İNŞAATIN NASIL gittiğini sorduğu zaman Saito'nun en zayıf yönüne dokunmuştu. Bu sözlerle Japonların eninde sonunda kendilerine gereksinme duyarak yola geleceklerini kanıtlamış olmuyor muydu?

Aradan üç hafta geçmiş olmasına karşılık köprünün inşaatına başlanmadığı gibi ilk hazırlıklar bile tamamlanmış sayılmazdı. Çalışmalar o derece dahiyane bir şekilde karmakarışık hale getiriliyordu ki, bunların düzeltilmesi için bir yığın zamanı harcamak gerekiyordu.

Cesaret ve direnme gücüne hayran oldukları komutanlarına yapılan muameleye son derece içerleyen askerler, Japon nöbetçilerinin yumruk ve küfür yağmuru altında çalışmaya zorlanıyordu. Tam bir esir gibi çalıştırılan, komutanlarından uzak düştükleri için alıştıkları emirlerden yoksun kalan İngiliz askerleri çalışıyor görünüşü altında işi mümkün olduğu kadar baltalamak,

yapılanları bozmak yolunda sanki birbirleriyle yarışa girmişlerdi.

Bu bozguncu girişimleri önlemek için hiç bir ceza kâr etmiyor, bu yüzden küçük Japon mühendisi zaman zaman çaresizlik içinde gözyaşları döküyordu. Esirlerin başındaki Japon nöbetçilerinin sayısı az olduğu kadar, İngilizlerin yaptıkları tilkice oyunları anlayamayacak kadar da aptaldılar.

Nehrin bir kıyısından öteki kıyısına uzatılacak iki ana hattın kurulmasına en az yirmi kez başlanıp bozulmuştu. Mühendisin büyük bir dikkatle çalışıp hazırladığı düz hatlar ve kıvrıntılar, uygulamada bambaşka çıkıyor, hiç birşey birbirine uymuyordu. Nehrin iki yakasında başlayan ve sonunda birbiriyle birleşecek olan ayaklar hiç bir biçimde karşı karşıya geleceğe benzemiyordu.

İyi çalıştıklarından dolayı başlarında durup kendilerini büyük bir zevkle seyreden nöbetçilerin gözleri önünde ekiplerden biri köprünün ayaklarının oturtulacağı bölümü istenen düzeyin çok altında kazmıştı. Mühendis gelip durumu görünce saçını başını yolmuş, nöbetçiyle birlikte esirleri de cezalandırmıştı. Fakat olan olmuş, yapılan yapılmıştı. Ayağın eski hale getirilip çukurun doldurulması, en azından birkaç günün geçmesini gerektirdi.

Bir başka ekibe, köprü için ormandan ağaç kesme ve tomruk hazırlama görevi verilmişti. Adamlar akla gelmedik bir titizlikle en işe yaramaz, en çürük ağaç gövdelerini seçiyor, ya da ağaçları devirirken, ters düşürerek nehre yuvarlanıp sularla akıp gitmesini sağlıyorlardı. Ya da içi böcekler tarafından yenip boşaltılmış kof ağaçları bulup çıkarıyorlardı.

Her gün düzenle denetlemeye çıkan Saito, bu gibi durumlar karşısında gittikçe öfkeleniyor, kızgınlığını kontrol edemez hale geliyordu. Küfrediyor, tehditler savuruyor, vuruyor, vuruyor, hatta kendi mühendisine bile yapmadığını bırakmıyordu. Mühendis, yorgun ve perişan haldeki ekiplerden daha fazlasının beklenemeyeceğini söylediği zaman, Saito, küfürlerini ve sesini bir kat daha artırıyor, esirlerin bu bozgunculuğunu önleyecek yeni ve görülmemiş cezalar bulmağa çalışıyordu. En zalim, en acımasız gardiyanlardan da beter olmuştu. Sabotaj yaparken suçüstü yakalananlar bir ağaca bağlanıyor, dikenli sopalarla saatlerce dövüldükten sonra, çırılçıplak halde kan revan içinde yatırılıyor, saatlerce güneşin ve tropik karıncalarının işkencelerine bırakılıyorlardı.

Clipton bu kurbanları ancak akşam iş dönüşü, sırtları dilim dilim kesilmiş, ateşten cayır cayır yanar bir halde arkadaşlarının kucağında getirildikleri zaman görebiliyordu. Böylelerini doğru dürüst iyileşene kadar hastanede alıkoymasına bile izin verilmiyordu.

İşin kötüsü, Saito bunları hiç unutmuyor, iyice mimliyordu. Biraz ayakta durabilecek duruma geldikleri zaman hemen haber gönderip işbaşı ettiriyor ve nöbetçilere özellikle bunları sıkı bir gözetim altında bulundurmalarını emrediyordu.

Bu zavallılar bazen o derece fecî ve acınacak bir halde getiriliyorlardı ki, zaten duyarlıklı bir insan olan Clipton, kendini tutamıyor, gözyaşlarını engelleyemiyordu. Bu derece ağır işkenceye nasıl olup da dayanabildiklerine şaşıyordu. Ama her seferinde içlerinden hiç olmazsa biri, çevrede kimse yoksa yerinden doğrulmak gücünü buluyor ve son derece neşeli bir sesle, o sıra-

da Birmanya ve Siyam'daki askerler arasında pek salgın olan her kelimenin arkasından bir küfür eki gelen üslupla anlatmaya başlıyordu.

«O s..... köprü bir türlü bitmeyecek doktor. S..... İmparatorunun, s... demiryolunun bu s... nehrinden öteye geçtiğini göremeyeceksiniz bu s..... memlekette. Bizim s..... komutan çok haklı. Ne yaptığını biliyor adam. Kendisini göreceksen hepimizin onunla birlik olduğumuzu söyle n'olur. Bu s..... Japonlar s..... İngiliz ordusunun ne olduğunu öğrenmedi daha!»

En insafsız, en vahşi işkenceler bile hiç bir sonuç vermiyordu. Adamlar her türlüsüne alışmıştı. Albay Nicholson'un gösterdiği örnek, çoktandır tadını bile unuttukları viski ve bira kadar onları etkilemiş, başlarını döndürmüştü. Eğer içlerinden biri insan direncinin sınırını aşacak kadar cezalandırılır ve hayatı pahasına çalışmaya zorlanırsa, kesinlikle onun yerini alacak biri çıkıyordu. Artık bu mücadele, günlük normal mücadele haline gelmişti.

Clipton'a göre onların asıl beğenilecek yönleri; hiç bir cezanın, hiç bir işkencenin bir yararı olmayacağını anladıktan sonra Saito'nun birtakım yaldızlı vaatlerine karşılık, bu türlü davranışlardan kaçınmayı reddedişleriydi.

Birgün Albay, işi normal zamanından önce paydos ettirmiş ve herkesi kamp alanında toplamıştı. Esirlere kendilerini fazla yormamak için böyle yaptığını anlatmış onlara yakınlardaki bir köyden aldırttığı meyva ve pirinç kökleri dağıttırmıştı. Japon ordusu kendilerinden daha büyük çabalar beklediği için iyi geçinmeleri gerekirdi. Her türlü utanma duygusunu yitirmiş,

resmen önlerinde takla atar, yalvarır bir duruma gelmişti.

Askerlere, kendisini onlardan biri olarak kabul ettiği ve görevini mümkün olduğu kadar yetkin bir biçimde yerine getirmeye çalışan biri olduğu için gurur duyduğunu anlatıyordu. Subayları çalışmayı reddederek adamlarının yükünü artırmakta direniyorlardı. Bu bakımdan onların, bu subaylara karşı ne kadar kırgın olduklarını kestirebiliyor ve kendilerini hiç kınamıyordu.

Tam tersi, kendilerine acıdığı için, sahip olduğu yetkilere dayanarak adam başına saptanmış olan iş miktarını azaltmaya karar vermişti. Mühendis her amelenin adam başına bir buçuk metre küp toprak kazıp taşımasını hesaplamıştı. Kendisi, Saito bunu bire indiriyordu. Bunu salt başkalarının sebep olduğu olaylar dolayısiyle bugünkü zor durumlarını hafifletmiş olmak için yapıyordu elbette. Bundan sonra, kendisinin gösterdiği bu cömertliğe karşılık, onların da aralarında daha sıkı bir işbirliği kurarak işleri hızlandırmalarını bekleyebilirdi herhalde.

Sözlerini bitirmeseydi belki açıktan açığa yalvarmaya, ricaya da başlayabilirdi. Fakat bunların hiç biri yarar sağlamamış, ricaları da küfürleri ve yumrukları gibi etkisiz kalmıştı.

Ertesi gün herkes kendi payına düşen iş miktarını tamamı tamamına yerine getirmişti. Herkes bir metre küp toprak kazmış, hatta içlerinde bunu geçenler bile olmuştu. Ne var ki, bu toprağı taşıdıkları uzaklığı, en basit, en geri bir zekânın bile gülünç bulacağı apaçıktı.

Yenilgiyi ilk kabul eden Saito oldu. Sonu gelmiş sayılırdı. Esirlerin bu karşı konulmaz direnmesi yüzünden çok zavallı, çok acınacak bir hale düşmüştü. Bütün gün, bir köşede sıkışıp kalmış canavarların ümitsizliği ile, sabahtan akşama kadar kampın içinde dolaşıp duruyor, ne yapacağını düşünüyordu. Hattâ en genç ve deneysiz teğmenlere yanaşmış, hangi işte çalışmak isterlerse kendilerini oraya vereceğini; ayrıca yeni haklar tanıyacağını, çifte tayın vereceğini söylemişti. Ama hiç biri yanaşmıyordu buna. Yakında bir denetlemenin kaçınılmaz olduğunu düşünen Saito teslim olmak zorunda kalmış, başka çıkar yol bulamamıştı.

Durumunu kurtarmış olmak için son bir girişimde bulunarak, yenilgisini örtbas etmek istemişti. Fakat bu pratik oyun kendi adamları tarafından bile yutulmamıştı.

7 Aralık 1942'nin Japonya'nın savaşa girişinin yıldönümü oluşundan yararlanarak bu olayın onuruna genel bir af ilânına karar verdi.

Albay Nicholson ile bir görüşme yaptı. Hoşgörülü davranmaya razı olduğunu, subayların amelelik yapması emrinin geri alındığını bildirdi. Bunun karşılığı olarak, onların adamlarına bakarak üstün çalışma sağlamalarını bekliyordu.

Albay Nicholson, mümkün olan herşeyin yapılacağını bildirdi. Şimdi konu bir çeşit yasal esaslara bağlanmış olduğuna göre, düşmanın planına karşı çıkmanın anlamı yoktu elbette. Her uygar orduda olduğu gibi, subayların kendi adamlarının çalışmasından sorumlu olacaklarını söylemek bile gereksizdi.

Bu, Japonlar hesabına mutlak bir teslimiyet oldu. O gece zafer, İngiliz kampında şarkılar, çığlıklar arasın-

da kutlandı. Saito gelecekle ilgili iyi niyetlerini ispat yolunda o akşam için çifte tayın bile çıkarmıştı.

Japon komutanı o gece her zamankinden önce dairesine çekilmiş, yenilginin karşısında gözyaşları dökerek, tek başına içmeye başlamıştı. Gecenin çok geç saatlerine kadar, artık ayakta duracak hali kalmayıncaya, yatağının üstünde o halde sızıncaya kadar içti ve yenilmenin acısı içinde kıvrandı durdu.

7

ALBAY NiCHOLSON, YANINDA YARDIMCILARI Binbaşı Hughes ve Yüzbaşı Reeves olduğu halde esir askerlerin çalıştıkları nehir kenarına gitti. Yavaş yavaş yürüyor, acele etmiyordu. Serbest bırakılışından sonra ikinci bir zafer daha kazanmış, karşılaştıkları haksız davranışların tamiri için bütün subaylar ve kendisi için dört günlük bir dinlenme koparmıştı.

Saito işin dört gün daha geri kalması telâşı içinde yumruklarını sıkmış, fakat razı olmaktan başka çare bulamamıştı. Hatta İngiliz esirlerine daha iyi davranılması konusunda bir emir çıkartmış, kendi adamlarının yılışık sırıtışlarını sineye çekmişti.

Albay Nicholson'un dört günlük izin isteyişinin gerekçesi sadece kendini toplamak, eski gücünü bulmak değil, düşünmek için de imkân sağlamaktı. Bu süre içinde durumu gözden geçirerek bir inceleme yapacak, erkânıyle görüşerek bir plan hazırlayacaktı. Körü körü-

ne bir işe girişmekten nefret ettiğinden, her tedbirli ve ileriyi gören komutanın yapması gerektiği biçimde sistematik hareket ediyordu.

Adamları tarafından bile bile yapılmış sabotajları, hataları saptaması uzun sürmedi. Bu bozgun faaliyetinin şaşırtıcı sonuçlarını gördükleri zaman Hughes ile Reeves kendilerini bir hayranlık çığlığı atmaktan alıkoyamamışlardı.

Hughes, «Bir demiryolu için mükemmel bir tuzak bu,» diye söylendi. «Albayım, bir mühimmat treninin geçmeye kalkıştığını düşünün buradan!»

Albay cevap vermedi. Yüzü ciddiydi.

Yüzbaşı Reeves de memnundu: «Harika bir numara,» diye söylendi. Yüzbaşı aslında mühendisti. «Aklı başında olan hiç kimse bir treni bu yoldan geçirmeye kalkışmaz. Burdan geçecek trene binmektense, bütün Japon ordusuna tek başıma karşı koymayı tercih ederim.»

Albay hâlâ ciddî ve düşünceliydi.

«Demek Reeves, bir mühendis olarak sen bu inşaatı hiç bir işe yaramaz buluyorsun?» diye söylendi.

Yüzbaşı bir an düşündükten sonra: «Hiç bir işe yaramaz efendim,» diye karşılık verdi. «Bence bugüne kadar yapılanları olduğu yerde bırakıp, başka bir yerde yeniden başlamalıdırlar.»

Albay Nicholson'un dalgınlığı gittikçe artıyor, zihnen meşgul görünüyordu. Sesini çıkarmadan başını salladı, tekrar yürümeye başladı. Tam bir karara varmadan önce bütün inşaatı görmek istiyordu.

Nehrin kenarına varmışlardı. Bellerinde Japonların 'iş önlüğü' adını verdikleri bez parçasının dışında tamamen çıplak sayılabilecek elli kişilik bir ekip döşen-

mekte olan demiryolunun başında birikmişti. Başlarında, omzunda tüfeği sallanan bir Japon nöbetçi bir aşağı, bir yukarı dolaşıp duruyordu. Adamların bir bölümü toprağı kazıyor, bir bölümü de bambudan yapılmış sedyelerin içinde taşıdıkları bu toprağı beyaz işaret taşlarıyle gösterilmiş olan yere getirip döküyorlardı. Üzerine demiryolunun döşeneceği bu hat, aslında nehrin kıyısına tam dik olarak ulaşacak biçimde işaretlenmişti. Fakat esirlerin karşı konulmaz dehaları sayesinde asıl hattan çoktan sapılmış, adeta nehre paralel bir yöne girilmişti. Japon mühendisi nehrin öteki yakasında bir başka ekibin yanında deli gibi bağırıp çağırıyordu. Sesi tâ oldukları yere kadar geliyordu.

Albay askerlerin durmasını söyledikten sonra «Bu işaretleri kim koydu?» diye sordu.

Askerlerin arasındaki bir onbaşı derhal fırlayıp esas vaziyetini aldı. Japon mühendisini işaret ederek, «O koydu, Albayım,» diye cevap verdi. «Ama ben de kendisine yardım ettim. O gider gitmez ufak tefek hatalarını da düzelttim... Pek dümdüz görmem de ben, efendim.»

O sırada nöbetçinin kendilerine bakmamasından yararlanarak hınzırca göz kırptı. Fakat Albay gizli mesaja önem vermemiş, ciddî ve düşünceli durumunu korumuştu.

Buz gibi bir sesle «Yaa!...» dedi sadece.

Birkaç adım daha ilerledi. Bir başka grubun önünde durdu. Başlarında bir onbaşı olduğu halde bunlara hattın geçeceği yerdeki kökleri sökme görevi verilmişti. Adamlar büyük bir gayretle çalışıyorlar, fakat domuzuna hareket ederek, söktükleri kökleri nehirden

aşağı atacakları yerde tam yol üstüne yığıyorlardı. Onların bu yaptığını seyreden bir de Japon nöbetçi vardı.

Albay çok sert bir sesle, «Bugün bu ekipte kaç kişi çalışıyordu?» diye sordu.

Nöbetçi şaşırmıştı. Ne kadar da sert konuşuyordu. İngilizlerde âdet miydi bu acaba? Fakat Albayın sesinde öylesine bir otorite vardı ki, o bile derlenip toparlanmak zorunluğunu duymuş, sesini çıkarmamıştı.

Ekip başı onbaşı derhal esas duruşa geçti. Karşılık verirken kekeliyordu.

«Yirmi, yirmi beş kişi, albayım,» diye cevap verdi. «Pek emin değilim. İçimizden biri buraya gelir gelmez hastalanıverdi. Birden fenalık geçirdi. İyiydi ama birdenbire ne oldu anlayamadık. Kendi kendine gidemeyeceği için onu kamptaki revire kadar götürecek dört beş kişiye ihtiyaç vardı. Hastalanan arkadaşlarını götürenler de daha dönmedi... Bu yüzden bugünkü kotamızı tamamlayabileceğimizi sanmıyorum, efendim. Lânetlenmiş mi ne, bu hat... Bir türlü ilerlemiyor işler.»

Albay aynı sert sesle «Bir onbaşının emrinde kaç adam olduğunu bilmesi gerekir,» diye devam etti. «Kotanız ne kadar sizin?»

«Adam başına bir metre küp, komutanım. Herkes o kadar toprak kazıp taşıyacak. Fakat bu kökler çok zorlu çıktı albayım. Bir türlü temizlenmek bilmiyor.»

Albay «Yaa!» diye cevap verdi: Sesi buz gibiydi.

Tekrar yürümeğe başladı. Dişlerini iyice sıkmış, ağzının içinde bir şeyler geveliyordu. Hughes ile Reeves de peşindeydiler.

Biraz ilerdeki bir tepeye çıktılar. Buradan inşaat ye-

rinin tamamı ve Kwai nehrinin geniş bir kesimi çok iyi görünüyordu. Tam inşaat yerinde nehrin genişliği 90 ile 100 metre kadardı ve iki kıyının düzeyi sudan bir hayli yüksekti.

Albay bölgeyi uzun süre inceledikten sonra iki yardımcısına döndü. Sesi biraz önceki sertliğini yitirmişti:

«Bu Japonlar barbarlıktan henüz kurtulmuş ve yeni yerlerini doğru dürüst kavrayamamış insanlar,» dedi. «İyice anlamadan bizim yöntemlerimizi taklide kalkışıyorlar. Ellerindeki modeli aldın mı yandılar, herşey mahvolur. Örneğin büyük bir zekâya gereksinme bile göstermeyen şu işi bir türlü beceremiyorlar. Bir işe girişmeden önce plan yapıp, program hazırlamanın anlamını bilmiyorlar daha... Ne dersin Reeves? Köprücülük ve demiryolu inşaatı senin alanına girer, değil mi?»

Yüzbaşı elinde olmayarak heyecanlanmıştı: «Çok haklısınız, albayım,» diye karşılık verdi. «Hindistan'dayken bunun gibi en azından on iş yaptım. Ormandaki bol malzeme ve kamptaki adam sayısıyla, iyi bir mühendis bu işi altı ayda su içinde tamamlar. Fakat öyle beceriksizliklere tanık oluyoruz ki, insanın aklı duracakmış gibi geliyor.»

Hughes, «Ben de öyle düşünüyorum,» diye söze karıştı. «Bu beceriksizlik ve verimsizlik karşısında yeter diye bağırasım geliyor. Ne yapayım elimde değil. Bu işi böy...»

«Ya ben,» diye sözünü kesti Albay. «İşlerin bu rezalet halini gördüğüm zaman memnun olduğumu sanıyorsun? Bugün burada gördüklerim karşısında dilim tutuldu adeta.»

Yüzbaşı Reeves gülerek, «Şey albayım,» diye mırıldandı. «Eğer bu hattan yararlanacaklarsa Hindistan'ın işgali konusunda endişe edecek hiç birşey yok. Kwai üstüne konacak bu köprü hiçbir trenin ağırlığına dayanacağa benzemez.»

Albay Nicholson derin bir düşünceye dalmıştı. Bir yandan da mavi gözleriyle büyük bir dikkatle iki arkadaşını süzüyordu.

«Beyler,» dedi. «Yeni baştan adamlarımızı disiplin altına alabilmek için çok sıkı ve sert hareket etmemiz gerekiyor. Son olaylar dolayısıyle Majeste Kralın kuvvetlerine yakışmayacak bir havaya bürünmüş, dalgacı ve kaytarıcı âdetler edinmişler. Büyük bir sabır gösterip onları tekrar doğru yola yöneltmemiz gerekir. İşlerin bu hale gelmesinden de doğrudan doğruya onları sorumlu tutamayız... Gereken şey sıkı bir disiplindir. Yoksa şiddet kullanmanın hiç bir yararı yok... Şu işe baksanıza, bir yığın birbiriyle hiçbir bağıntısı olmayan çabalar. Ama ortada hiç bir olumlu sonuç yok henüz. Organizasyon konusunda bu doğululuların ne kadar acemi olduklarını besbelli ediyor.»

Ortaya bir sessizlik çöktü. Öteki iki subay, komutanlarının bu sözleriyle ne demek istediğini düşünüyorlardı. Fakat albay çok açık konuşuyor, ne demek istediğini açık seçik söylüyordu.

«Bu bakımdan sizden ve bütün öteki subay arkadaşlarımdan mümkün olduğu kadar anlayış göstermenizi istiyeceğim. Fakat hiçbir zaman bir zaaf olmayacak bu. Aksi halde biz de onların ilkel düzeylerine düşeriz. Adamlarımızla da bir konuşma yapacağım. Bugünden tezi yok bu utanç verici savsaklamaya, çalışmaların dü-

zenini bozan hareketlere bir son vermeleri gerekir. Herkesin işini bilmesi, özellikle assubayların olup biten her şeyden haberdar ve hesabını verecek durumda olmaları gerekir. Bu işin yapılması gerektiğine göre, iki düz hat halinde ilerlemeli demiryolu...»

iki

8

KALKÜTA'DA 'FORS 316' NIN KOMUTANI ALBAY Green, normal yollardan dolaşarak gelen bir raporu inceliyordu. Raporda askerî ve yarı askerî birtakım işler hakkında düşünceler vardı. 'Plastik ve Tahrip Limited Şirketi' adı altında çalışmakta olan *Fors 316*, Uzak Doğu'da henüz büyük bir çalışma gösterecek düzeye gelmemiş olmasına rağmen; Malaya, Siyam, Birmanya ve Çin gibi işgal altında bulunan ülkelerdeki Japon savaş tesîslerine karşı son derece hırslı ve hayli etkili bir çalışma gösterebiliyordu. Malzeme ve araç sıkıntısı içinde bulunan örgüt, bu eksikliğini ajanlarının cesareti ve zekâsıyle kapamaya çalışıyordu.

Albay Green «İlk defa olarak hepsinin birden bir konu üzerinde birleştiklerini görüyorum,» diye mırıldandı. «Bizim de bir şeyler yapmamız gerekir artık.»

Rapordaki görüş ve düşüncelerin birinci bölümü, *Fors 316*'ya bağlı olmakla beraber birbirlerinden tama-

men ayrı ve bağımsız çalışan çeşitli istihbarat ekiplerinden gelen düşünceleri yansıtıyordu. Ekiplerin böyle birbirlerinden tamamen ayrı çalışması çoğu zaman aynı sorun hakkında tamamen başka sonuçlara varmalarına, ters şeyler ortaya atmalarına yol açıyordu. Eldeki istihbarata dayanarak örgütün genel çalışma planını saptayan Albay Green'i çok sinirlendiriyordu bu durum.

Fazla teorik düşünceleri hiç sevmezdi. Her hangi bir konuda sadece genel durum incelemesi yapılır, son plan saptanırken çeşitli görüşler üzerinde durulurdu. Yoksa daha başlangıçta istihbarat döneminde görüşlere değer vermezdi. Albayın zamanının büyük bir bölümü gelen bu raporları dikkatle inceleyip, içindeki gerçek yönleri ayıklamakla geçerdi. Verilen bilginin sadece haber tarafını ele almaz, raporun genel havasından psikolojik ögeleri de çıkararak, tam bir sonuca varmaya çalışırdı.

Uygulama bölümünün başında bulunan Albay Green'in, en ünlü, en büyük, rakipsiz İstihbarat Servisinden çok şikâyeti vardı. Bu servis kendini özellikle bir düşünce örgütü olarak kabul ediyor ve konunun uygulama dönemini yerine getireceklerle işbirliği yapmayı ısrarla reddediyordu. Kendisini fildişi kuleye hapsetmiş, elde ettiği bilginin gerçek belgelerini 'çok gizli' kaydıyle kimseye göstermeden kendi mahzenlerine sokuyordu. Bunları gerçekten yararlanacaklardan saklayıp, hiç bir işe yaramaz duruma gelene kadar boşuna tuuyordu. Ta ki, içlerinden mevki sahibi biri anılarını yazmaya kalkışmaya görsün. O zaman bu belgeler ortaya dökülüyor, sayfalar boyunca Gizli Servisin belli bir olayda ne kadar başarı gösterdiğini, düş-

manın ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini günü gününe, saati saatine nasıl elde ettiklerinin hikâyesi anlatılıyordu. Ama, aslında bu bilgiden asıl işe yarayacağı zaman hiç yararlanılmamış olduğunu eklemiyorlardı.

Bu bakımdan Albay Green, istihbarat ve casusluk konularında da 'sanat için sanat' ilkesinin uygulanmasına şiddetle karşıydı.

Fakat bu kez raporu okurken kendi kendine mırıldanıyor, nasıl olduysa bu kez işe yarar bir bilginin kendisine aktarılmış olduğunu düşünüyordu.

Raporda uzun zamandan beri söylenti halinde dolaşıp duran bir plan hakkında bilgi veriliyordu. «Birmanya - Siyam demiryolu yapımı başlamış bulunmaktadır,» deniyordu. «Japonlar tarafından esir alınan altmış bin müttefik askeri çeşitli kamplara dağıtılmış olarak, çok ağır koşullarla bu inşaatta çalıştırılmaktadır. Düşman için hayati bir önemi olan bu inşaatın birkaç aya kadar biteceği sanılmaktadır. İlişik olarak verilen haritada demiryolunun güzergâhı ve geçeceği birkaç nehrin yerleri işaret edilmiştir...»

Buraya gelince Albay zevkinden kendi kendine gülerek devam etti.

«Siyam halkı, bütün pirinç ürünü üzerinde ağır tedbirler alan ve işgal ordusu gibi davranan 'kurtarıcıları'ndan hiç memnun değillerdir. Özellikle demiryolunun geçeceği yerlerdeki köylüler büyük bir huzursuzluk içinde bulunmaktadırlar. Siyam ordusunun yüksek rütbeli birkaç subayı, hatta Siyam tahtına mensup birkaç kişi son zamanlarda müttefiklerle temas kurarak, Japonlara karşı bir yeraltı faaliyetine başlamaya hazır olduklarını bildirmişlerdir. Bu örgüte sayısız Siyam köy-

lüsünün gönüllü olarak katılacağı kesindir. Bizden silâh ve talimat beklemektedirler.»

Albay «Ona ne şüphe,» diye mırıldandı. «Oraya bir ekip göndermem gerekecek.»

Bu kararı verdikten sonra, böyle bir iş için görevlendirilecek ajanın sahip olması gereken yetenek ve ustalık üzerinde düşünmeye başladı. Birkaç aday üzerinde durup, teker teker elemeden geçirdikten sonra binbaşı Shears'e haber gönderdi. Binbaşı, eski bir süvari olup, *Fors 316*'nın kuruluşu sırasında bu göreve atanmış, hatta örgütün kurulmasında çok önemli rollerden birini oynamıştı.

Zaten bu küçük örgüt, bugünkü güçlü haline bir avuç insanın çalışması ve ordunun desteği sayesinde ulaşmıştı.

Avrupa'da bir hayli karışık bir görevi başarıyle sonuçlandırdıktan sonra Kalküta'ya yeni dönmüş olan Binbaşı Shears ile Albay Green uzun uzun konuştular. Albay eldeki bilgiyi olduğu gibi arkadaşına anlattıktan sonra, görevinin ana amacının ne olduğunu belirtti.

«Giderken yanına çok az şey alacaksın,» diye açıkladı. «Gerisi ihtiyacın olduğu zaman sana uçakla atılacak. Asıl yapman gereken şeylerin ne olacağını sen yerinde görüp kararlaştıracaksın. Hiç acele tarafı yok bunun. Bence en doğru şey bütün hattın tamamlanmasını beklemek ve tek bir güçlü darbe indirerek sonuç almak. Zaman zaman ufak tefek işlere girişip, asıl planı tehlikeye atmak bence gereksiz.»

İşin nasıl yapılacağı, ne gibi malzemenin kullanılacağı hakkında konuşmaya gerek bile yoktu. Plastik ve Tahrip Limited Şirketinin varlık sebebi işin nasıl başarılması gerektiğinin işaretiydi.

Bu arada Shears'in Siyam'daki yurtseverlerle temasa geçmesi, onların sadakat derecelerini saptadıktan sonra yetiştirilmelerine başlanması gerekiyordu.

Albay Green «Bana kalırsa üç kişilik bir ekip kurmalısın,» dedi. «Hiç olmazsa şimdilik bu yeter. Ne dersin?»

«Haklısınız, efendim,» diye karşılık verdi Shears. «Bu işin çekirdeğini oluşturacak üç Avrupalıya ihtiyaç vardır. Daha fazla olursak dikkati çeker bence.»

«Anlaştık öyleyse. Yanına kimleri almak istersin?»

«Meselâ... Warden'i.»

«Yüzbaşı Warden! Profesör Warden ha? İyi seçtin Shears. İkiniz bir araya gelince zehir gibi bir ekip olursunuz.»

«Anladığıma göre hayli önemli bir görev bu,» diye karşılık verdi binbaşı.

«Öyle, gerçekten öyle. Hem politik açıdan, hem de bizim işimiz bakımından çok önemli.»

Warden tam bu işin adamı o halde. Bir kez eski bir doğu dilleri profesörü olması büyük avantaj. Siyamcayı bildiği için yerlilerle kolaylıkla anlaşabiliriz. Aklı başında, anlayışlı insandır da. Öyle olmayacak, delifişek işlere girişmez.»

«Pekâlâ Warden'i alabilirsin. Üçüncü kim olacak?»

«Onu düşüneceğim albayım. Belki kursu bitiren gençlerden birini alırız. İçlerinde çok yetenekli kimseler var. Size yarın haber veririm.»

Fors 316, Kalküta'da genç gönüllülerin yetiştirilmesine yarayacak bir okul açmıştı.

Albay «Olur,» dedi. «İşte gönderilen harita. Siyamlıların kimse tarafından görülmeden gizlenebileceğini bildirdikleri yerleri de işaretledim. Bu arada gerekli ha-

va keşiflerini de yaptırdım. İşte, bunlar da fotoğrafları.»

Shears harita ve fotoğrafların üstüne eğildi. *316'* nın Siyam'ın vahşi koynunda çalışma yerleri olarak seçtiği noktaların durumlarını uzun uzun inceledi. Bilinmeyen yerlere doğru her yeni görev alışında çocuk gibi heyecanlanır, içini bir ürperti kaplardı. *Fors 316'*nın görevlerinin her birinin heyecanlı, başka işlere benzemeyen bir yönü vardı. Ama bu defaki hepsinden farklı bir görev olacaktı. Siyam'ın vahşî ormanlarında yasa tanımaz yerlilerle içiçe geçecek mücadelenin ürpertisi daha yoğun olmuştu.

Albay Green «Birkaç elverişli nokta var gibi görünüyor.» diye devam etti. «Meselâ şurası çok uygun. Birmanya hududuna yakın ve demir yolundan birkaç günlük uzaklıkta. Haritaya göre hat, buradaki Kwai Nehrini bir köprüyle geçecekmiş. Her halde hattın en uzun köprülerinden biri burada kuruluyor olmalı.»

Nehrin üzerinde kurulacak köprülerin sözü açılınca Shears de komutanı gibi hafifçe gülümsedi.

«Bu iş üzerinde daha uzun boylu düşünmem gerekecek ama, ilk bakışta çok uygun bir yer gibi geliyor bana da... Karargâhımızı burada kurabiliriz.»

«Tamam. Şimdi yapılacak işimiz havadan indirme için gerekli hazırlıkları tamamlamak olacak. Siyamlılar da razı olursa, üç dört hafta içinde konunun bu yönünü de çözümleriz. Hiç paraşütle atladın mı?»

«Hiç. Bizim zamanımızda kurslarda bunu öğretmezlerdi Warden'in de atlamış olacağını sanmıyorum.»

«Dur bakalım, soralım bir. Bu süre içinde bu işi öğretebilirler mi size?»

Albay telefonu açarak hava kuvvetlerinden birini

bulup, ne istediğini anlattı. Sonra uzun süre karşısındakinin sözlerini dinledi. Yüzünün aldığı ifadeden duyduklarının hoşuna gitmediği anlaşılıyordu. Sonra «Demek tavsiyen bu,» diyerek telefonu kapattı.

Bir süre kaşları çatık düşündü. Sonra karar vermişçesine başını kaldırdı «Ne dediler biliyor musun?» diye mırıldandı. «Eğer arkadaşlarının gerçekten eğitim görmelerini istiyorsan, gerekli işlemi yaparız, dediler. Ama kendi düşüncelerini soracak olursak, böyle birşeyi salık vermezlermiş. Zira bu işin gereği gibi öğrenilebilmesi için en azından altı ay istermiş. Konuştuğum albay, ilk atlayışta sakatlık ihtimalinin yüzde elli, ikincisinde yüzde seksen, üçüncüsünde de yüzde yüz olduğunu söyledi. En iyisi bir kez atlayıp, önceden denemeye kalkışmamakmış. Şimdi karar sizin. Nasıl isterseniz öyle yapabilirsiniz.»

Shears sakin bir sesle «Modern ordunun büyük avantajlarından biri bu,» diye karşılık verdi. «Her işi bir uzmanına danışıp, çözümleyebilirsiniz. Kendimizin onlardan daha iyi bildiğini düşünmek zahmetinden kurtarıyor bizi. Akla uygun olanı buysa tavsiyelerini tutarız. Warden'ın de karşı çıkacağını sanmıyorum. Bir defa atlar ve sonunun iyi olması için dua ederiz olur biter.»

9

ALBAY NiCHOLSON «N'OLDU REEVES,» DiYORdu. «Halinden pek memnun görünmüyorsun? Bir şeye mi kızdın?»

«Daha ne olsun albayım. Asla böyle devam edemez. Hiç çıkar yolu yok, efendim. Nihayet bugün açmaya karar verdik size bu sorunu. Binbaşı Hughes'ün de beni destekleyeceğini sanırım.»

«Sorun nedir, Reeves?»

Hughes «Ben de Reeves ile aynı düşüncedeyim,» diye söze karıştı. Ben de bu konuyu açmak istiyordum ama, doğrusu cesaret edemiyordum.»

«Neymiş bu konu?»

«Bu karışıklık komutanım. Meslek hayatımda bu derece karışık ve her türlü sistemden uzak bir iş görmedim ben. Böyle devam edecek olursak hiç bir işin yapılamayacağından eminim. Kimsenin emri kimseninkini tutmuyor. Bu Japonların insan yönetiminden şu ka-

darcık haberleri yok. Her davranışlarıyle işin düzenini bozuyor, aksatıyorlar. Böyle iş üretilmez, albayım.»

Ekiplerin yönetimi İngiliz subaylarına verildiğinden beri durum bir hayli düzelmişti ama, yapılan işin nitelik ve niceliğinde ortaya çıkan gelişmeye rağmen, hiç bir zaman yetkin duruma gelmesine olanak yoktu.

«Anlatın bakalım her şeyi. Önce sen başla Reeves.»

Yüzbaşı «Efendim,» diye başladı. Cebinden bir sayfa kâğıt çıkarmıştı. «Buraya en belirgin hataları not ettim. Yoksa bu listenin sonunu getirmek mümkün olamazdı.»

«Devam et. Makul olan her düşünceyi dinlemek görevimdir. Her teklife de değer veririm. Birtakım hataların olduğunu anlıyorum ve bunu bana siz ispat edeceksiniz.»

«Herşeyden önce bu köprüyü buraya kurmaya çalışmanın hiç bir anlamı yok, albayım.»

«Neden?»

«Çok yumuşak, kaypak bir toprak. Bir köprü ayağının böyle devamlı kayabilecek bir yere kurulması dünyanın hiç bir yerinde görülmemiştir. Böyle bir şey yapabilmek için çok bilgisiz olmak gerek. Bahse girmeye hazırım efendim, ilk tren geçerken köprü olduğu gibi çökecektir.»

«Bu çok önemli bir konu Reeves.» Albay açık mavi gözlerini subayın üstüne dikmişti.

«Çok önemli efendim. Bunu Japon mühendisine de anlatmaya çalıştım. O da mühendisim diye geçiniyor. Acemi çaylağın biri. Ömründe arazi direnci denen şeyi duymamış. Basınç tablosunu gösterdiğin zaman yüzüne alık alık bakan, Kralın ingilizcesini bile konuşmaktan yoksun bir adamdan ne beklenir zaten. Ama çok

sabrettim. Durumu açıklayabilmek için elimden gelen her şeyi yaptım. Hatta belki gözleriyle görürse aklı yatar diye, küçük bir gösteri bile yaptım onun için. Ama hepsi boş. Köprüyü hâlâ bu batağa kurmakta direniyor.»

«Bir gösteri mi yaptın, Reeves?» Albay çok ilgilenmişti.

«Basit bir iş komutanım. Bir çocuk bile anlardı. Şurada suyun içindeki kazıkları görüyor musunuz? Onları ben koydum oraya. Alelade ağırlıkla çaktırdım. Bir türlü dibi bulamadık. Hâlâ iniyor aşağı, sağlam bir yere dayanamadı... Öteki kazıklar da onun gibi olacak, trenin ağırlığı altında gömülüverecek dibe. Eminim bundan. Yapılacak tek şey beton bir zemin hazırlamak. Ama bu iş için de gerekli malzeme yok.»

Albay suyun içindeki kazıkları büyük bir dikkatle seyrediyordu. Mümkünse aynı deneyin bir kez de kendisi için tekrarlanmasını istedi. Reeves gerekli emirleri verdi. Birkaç asker bir ipin ucuna yapıştılar. İpi çekip bıraktıkça bu uydurma şahmerdanın ağırlığı kazıkların üstüne düşüyor ve onları her seferinde gözle farkedilecek kadar derine indiriyordu.

Reeves kendinden emin bir tavırla; «Görüyorsunuz ya albayım,» diye mırıldandı. «Ne kadar vurursak vuralım kazık batmakta devam edecektir. Altı çürük.»

«Evet,» diye karşılık verdi albay «öyle görünüyor. Kazığın boyu ne kadardı?»

Reeves ona tam ölçüyü verdi. Ormanın en uzun ağaçlarından birini kestirmiş, ölçtükten sonra çakmaya başlamıştı.

Albay iyice inanmış bir tavırla «Haklısın,» dedi. «Dediğin gibi bunu bir çocuk bile anlar... Hayret, de-

mek mühendis hiç aldırış etmedi bu olaya? Cidden hayret doğrusu. Söylediklerini aynen kabul ediyorum. Peki, bunun için ne çare salık veriyorsun?»

«İnşaatı başka bir yere taşımak. Bir mil kadar aşağıda çok uygun bir yer var. Biraz daha incelemeliyim ama.»

«Derhal yapmalısın bunu Reeves, Japonların önüne somut sayılarla çıkmalıyız.»

Bu noktayı not ettikten sonra «Başka ne var?» diye sordu.

«İnşaatta kullanılan malzeme. Ormandan kesilen ağaçlar. Bizim çocuklar çok kurnazca hareket ediyor. Ne yaptıklarını çok iyi biliyorlar. Japon mühendisi bu nokta üzerinde de durmuyor. Odunun sert mi, yumuşak mı olduğunu düşünmeden çocuklar ne ister, ne kesip getirirlerse onu kullandırıyor. Üstünden geçen ağırlığa dayanıp dayanamayacağını bile hesap etmiyor... Rezalet bu, efendim.»

Albay Nicholson not defteri olarak kullandığı kâğıt parçasının üstüne bir iki not daha kaydetti.

«Daha başka, Reeves?»

«Bunu da en sona sakladım efendim. En önemlisi de bu zaten. Siz de farkındasınızdır ya, nehrin bu yakadaki genişliği yüz metre civarında. İki kıyı da çok yüksek. Bu bakımdan köprünün su düzeyinden bir hayli yukarda olacağı apaçıktır. Çocuk oyuncağı değil, muazzam bir oran çıkıyor ortaya... Mühendise kaç kez söyledim. Planlarını görmek istedim ama adamın aldırış ettiği yok. Söylediklerimi bile anlamıyor. İster inanın, ister inanmayın ama albayım, ortada bir plan yok. Bugüne kadar yapılmadığı gibi, yapılmayacak da... Adam aldırmıyor hiç. Köprü kurmanın çok kolay, su-

dan bir iş olduğunu sanıyor. Sanki iki üç metrelik bir çukurun üstüne iki kalas atıp, altına iki destek koymak gibi bir iş olarak kabul ediyor bunu da. İşte buna dayanamam, efendim. Böyle bir inşaatta görev almayı meslek onuruma yediremiyorum.»

Yüzbaşının üzüntüsü o denli içtendi ki, Albay Nicholson kendini, onu teselli edecek birkaç söz söylemek zorunda duydu.

«Üzülme Reeves,» dedi. «Sen elinden geleni yaptıktan sonra vicdanen rahat olmalısın. Onur meselesine gelince tamamen seninle beraberim.»

«Haksız mıyım komutanım? Böyle bir ucubenin ortaya çıkışına yardım etmektense cezalandırılmayı tercih ederim.»

«Tamamen seninle beraberim dedim ya.» Albay bu son noktayı da defterine not etmişti. «Bu garip ve her tarafından kusurlu olan işin, böyle devamına izin veremeyiz. Gerekeni yapacağım, söz veriyorum sana... Ee, Hughes, şimdi sıra sende. Anlat bakalım.»

Binbaşı Hughes de arkadaşı gibi iyice doluydu. Yaradılıştan sakin ve derli toplu, düzenli bir insan olduğundan içinde bulunduğu durum onu son derece rahatsız ediyordu.

«Albayım, inşaat yerinde disiplin ve düzen denen şeyin zerresi yok. Japon nöbetçileri sık sık işe karıştıklarından adamlar ciddî bir iş ortaya koyamıyorlar. Şunlara bakın albayım, hepsi dalgada. Daha bu sabah sahilde çalışan gurubu üç ekibe ayırdım. Biri kazacak, ikincisi toprağı çekecek, üçüncüsü de zemini düzeltecekti. Ayrıca ekipleri askerlerin gücüne göre ayarlamaya çalıştım. Ama...»

Albayın ilgisi ansızın derinleşmişti. «Bir çeşit uzmanlaştırma demek.»

«Tamamen. Zaten bu türlü işleri iyi bilirim. Şirketin yöneticisi olmadan önce ekip başılığı yaptım. Yüz metrelik kuyular kazdırırdım madende. Neyse, diyeceğim bu değil, benim ekip bu sabahtan itibaren yöntemle çalışmaya başladı ve Japonların saptadıkları kotanın çok üstüne çıktık. Yolunda gidiyordu işler. Fakat bu maymun suratlılar geldi, bağırıp çağırmaya başladılar, işler altüst oldu. Yöntem, möntem hak getire artık. Üç ekibi yeniden bir araya topladılar. Herkes tekrardan dalgaya vurdu işi... Sersemlik! Sonucu ne oldu? Kendi çıkarlarının tersine. Çıkabilirsen çık içinden. Millet birbirinin üstünde, kimin ne yaptığı belli değil... Şu hale bakın, albayım.»

«Haklısın. Buradan bile belli oluyor,» diye karşılık veren Albay Nicholson, Hughes anlatırken bir yandan da adamların çalışmalarını seyrediyordu. «Yöntem denen şeyin zerresi yok.»

«Hepsi bu kadar değil, efendim. Bu sersemler adam başına bir metreküp kota saptamışlar, oysa iyi çalıştırılırlarsa bizim çocuklar bundan çok fazlasını kolayca yaparlar.»

Albay Nicholson «Demek işler bu derece zayıf tutulmuş, ha?» diye söylendi.

Reeves «Berbat,» diye söze karıştı. «Hindistan'da da iklim bu kadar pis olduğu gibi toprak da iki misli serttir. Buna karşılık o yerliler buradaki kotanın iki mislini yaparlar her gün. Hem de kendilerini pek öyle zora koşmadan.»

«Ben de onu söyleyecektim,» diye mırıldandı Albay. «Ben bir kez böyle bir işin başında bulunmuştum

Afrika'dayken. Adamlar bundan çok daha büyük bir hızla çalışırdı. Kesin olan birşey varsa; o da bu yöntemle devam edemeyeceğimiz.»

Yeniden birşeyler yazdı. Bir süre düşündükten sonra arkadaşlarına; «Şimdi ikiniz de beni iyi dinleyin,» dedi. «Bütün bunlar bana ne düşündürdü, biliyor musunuz? Her şeyin kökü bir tek gerekçeye indirgenebilir: Örgütsüzlük. Bu işin ilk sorumlusunun ben olduğumu biliyorum. Daha başlangıçta buna engel olmalıydım. Zaman yitirmek çok kötü birşeydir. Basit, sade bir örgüt kurmakla herşey çözüme kavuşur. Başka hiç birşeye gerek yok.»

Hughes «Çok haklısınız efendim,» diye karşılık verdi. «Böyle bir işte önceden belli planlara ve sisteme göre çalışılmazsa kesin başarı kazanılamaz.»

Albay «En iyisi bir toplantı yapalım,» diye mırıldandı. «Japonlarla bizim aramızda ciddî bir görüşme yapılsın. Konuyu enine boyuna konuşur, ne yapılması gerektiğini kararlaştırırız... Saito'ya gidip konuşayım bu işi derhal.»

10

KONFERANS BİRKAÇ GÜN SONRA YAPILDI. SAİto bütün bunların neye yarayacağını anlamadığı halde kabul etmişti. Uygar âdetlerin yabancısı olduğunu belli edecek, bilgisizliğini meydana çıkaracak korkusuyla her hangi bir soru sormaya da cesaret edememişti.

Albay Nicholson saptanan günde, yemek salonu görevini yapan büyük kulübede, subaylarıyle bekliyordu. Saito, yanında Japon mühendisi, muhafızlarından birkaçı olduğu halde geldi. Tek sözcük İngilizce bilmedikleri halde üç yüzbaşıyı da beraberinde getirmişti.

İngiliz subayları hemen yerlerinden kalkarak esas duruşa geçtiler. Albay Nicholson ötekilerin hesabına selâm verdi. Saito şaşırmıştı. Buraya biraz da otoritesini güçlendirmek için gelmişti. Oysa kendi evlerindeymişcesine rahat davranan bu insanların önünde daha şimdiden bir çeşit aşağılık duygusuna kapılmaya başlamıştı.

Ortalığa bir sessizlik çökmüştü. Bu süre içinde İngiliz albayı, riyasete geçmesini beklediği Japon komutanını süzüyordu. Konferansın bir başkan olmadan açılması beklenemezdi. Albay her şeyden önce nezaket gereği, toplantının karşı tarafça açılmasını bekliyordu. Ne var ki, Saito, bütün gözlerin üzerinde toplanmasından çok rahatsız oluyordu. Uygar dünyanın âdet ve gelenekleri, onun kendisini küçük görmesine sebep oluyordu. Fakat emrindeki subayların, böyle şeylerin yabancısı olduğunu sanmalarını da istemiyordu.

Büyük bir çabayla kendini toplamayı başardı. Buna rağmen Albay Nicholson'dan isteğinin ne olduğunu soran sesi, bir garip çıkmıştı. Albay, karşısındakinin başka birşey yapamayacağını anlayarak işi ele almaya karar verdi.

«Beyler,» diye başlayarak toplantının açılmış olduğunu bildirdi ve birkaç kelimeyle tekliflerinin ana hattını açıkladı. Kwai Nehri köprüsü için esaslı bir inşaat örgütü kurmak ve her bireyin sorumluluklarını ayrı ayrı belli edecek genel bir plan hazırlamak gerekirdi.

Toplantıda Clipton da hazır bulunuyordu. Bir doktor olarak yöntemle ilgili planların kararlaştırılacağı bir toplantıda bulunmasının yararlı olacağını düşünerek Albay onu da çağırmıştı. Doktor, komutanının eski, kendinden emin tavırlarını tekrar bulduğunu ve bunu, Saito'nun gittikçe artan utancı karşısında cömertçe kullanmaya başladığını farkediyordu.

Bu kısa girişten sonra albay esas konuya girmiş ve ilk önemli nokta üzerinde durmuştu.

«Albay Saito, öteki sorunlara geçmeden önce köprünün yerinin tartışmasını yapmalıyız,» dedi. «Bana kalırsa bu yerin saptanması biraz aceleye gelmiş. Biz bu

yerin değiştirilmesini istiyoruz. Bir mil kadar aşağıda çok daha uygun bir yer teklif ediyoruz. Bu yüzden hattın biraz daha uzatılması gerekecek. Ayrıca kamp yerinin ve binaların da iş yerine yakın bir yere taşınması var. Fakat bunların bizi yolumuzdan çevireceğini sanmıyorum.»

Saito garip bir biçimde homurdandı. Clipton onun yeniden sinir nöbetine kapılacağını sanmıştı. Aklından geçenleri kestirmek güç değildi. Zaman gittikçe kısalıyordu. Aradan bir aydan fazla bir zaman geçmiş, ortaya maddî, elle tutulur hiç birşey konmamışken, şimdi işi bir misli artırabilecek yeni bir teklif atılıyordu ortaya. Birden yerinden fırladı. Eli kılıcına gitmişti.

Fakat Albay Nicholson bu hareketinin gerisini getirmesine fırsat vermedi.

«izin verin Albay Saito,» dedi. «Bu konuyu arkadaşlarımla görüştüm uzun uzun. Yüzbaşı Reeves köprü inşaatında uzmanlaşmış bir mühendistir. Onun vardığı sonuca göre...»

İki gün önce Japon mühendisini iş başında görüp, yeteneksizliğine iyice kanaat getirdikten sonra kesin kararını vermişti. Danışmanını kolundan yakalayarak «Beni dinle Reeves,» demişti. «Bu adamla biz bir arpa boyu ilerleyemeyeceğiz. Köprü inşaatından benim anladığım kadar anlıyor ancak... Sen mühendis değil misin? Bu işin yönetimini üzerine alacak, her şeyi yeni baştan yapacaksın. Köprünün yerini, planlarını hazırla. Gerisini düşünürüz...»

Askerlikten önceki işine dönmüş olmanın hazzı içinde Reeves incelemelerine başlamış, nehrin çeşitli noktalarında sondajlar yapmıştı. Bir yerde köprünün bütün ağırlığını çekecek sağlam bir zemin bulmuştu.

Saito'nun kızmasına zaman bırakmadan Reeves'e işaret etmiş; o da, ortaya birtakım teknik sorunlar atmış, bir köprünün bir metrekare toprak üzerine ne kadar ağırlıkla basacağını, toprak direnci tablosunu açıklamaya başlamıştı. Yüzbaşı sözlerini bitirdiği zaman Albay Nicholson hazır bulunanlar adına teşekkür etti.

«Görüyorsunuz ya, Albay Saito,» dedi. «Köprünün yerini değiştirmemiz şart. Eğer büyük bir felâkete sebep olmak istemiyorsak bunu mutlaka yapmalıyız... Bu sorun hakkında mühendis arkadaşımızın düşüncesini öğrenebilir miyim acaba?»

Saito hiddetini yutarak oturdu, Japon mühendisiyle hararetli bir tartışmaya daldı. Merkezdeki savaş çabaları için gerekli olduklarından Japonlar Siyam'a iyi eleman göndermemişlerdi. Bu da böylelerinden biriydi. Deneysiz ve kendine güvenden yoksundu. Albay Nicholson, Yüzbaşı Reeves'in ortaya attığı teknik sorunlara dikkatini çektiği zaman kızarmış, sanki onları inceliyormuş gibi bir süre oyalanmış, ondan sonra hayli sinirli ve birşey anlayamamış olmanın telâşı içinde meslekdaşının hesaplarının doğru olduğunu itiraf etmiş; birkaç gün önce kendisinin de aynı sonuca vardığını söylemişti.

Bu Japonlar hesabına öylesine bir utanç ve kayıptı ki; Saito önce kireç gibi olmuş, arkasından yüzünü boncuk boncuk ter basmıştı.

Albay Nicholson «Bu nokta üzerinde anlaştık o halde albayım,» diye sürdürdü. «Bugüne kadar yapılmış olan işler tamamen boşa gitmiş oluyor. Zaten bir hayli kusur ve hatalarla doluydu.»

Saito «İşler hatalı mıydı?» diye bağırdı. Sonra in-

tikam almak istercesine ekledi; «Japon askerleri demiryolunun o kesimini on beş günden önce bitirirler.»

«Japon askerlerinin daha iyisini yapacaklarından eminim. Başlarında subayları olduktan sonra. Albay Saito, İngiliz askerlerinin gerçek değerini yakında kanıtlamaya çalışacağız. Bu arada size adamların kotalarında değişiklik yaptığımı haber vereyim.»

«Değişiklik mi yaptınız!»

Albay çok sakin bir şekilde «Artırdım,» diye karşılık verdi. «Birden, bir buçuğa çıkardım. Genel çıkara uygun olduğundan sizin de kabul edeceğinizi tahmin ettim.»

Japon subayı şaşırmış kalmıştı. Nicholson onun bu şaşkınlığından yararlanarak başka bir noktaya geçti.

«Çok iyi takdir edersiniz ki, bizim kendimize özgü yöntemlerimiz vardır. Bunların serbestçe uygulanmasına izin verecek olursanız ne derece değerli olduklarını size kanıtlarız. Bu türlü işlerin tamamen iyi bir örgüt içinde yürütülmesi gerektiği kanısındayız. Bu konuya temas etmişken, onayınıza sunmak istediğim iki önerim var.»

Albay Nicholson arkadaşlarının yardımıyle son iki gündür uygulamasına başladığı yönetim çalışmasının ana hatlarını açıkladı. Aslında çok basit bir yöntemdi bu. Yapılacak işin özelliğine göre, her gurup ayrı ayrı görevlendiriliyordu. Herkesin adına Japonlara karşı Albay Nicholson sorumlu olacak ve işlerin genel yönetimini elinde bulunduracaktı.

Yüzbaşı Reeves planların ve ilkelerin hazırlanmasında genel teknik danışmanlık görevini yapacaktı. Organizasyon işlerindeki deneyi dolayısıyle de Binbaşı Hughes bir çeşit ustabaşı olarak işlerden sorumlu ola-

caktı. Ona bağlı olan takım assubayları bilfiil askerlerin başında bulunacak ve ekiplerin yönetimini yükleneceklerdi. Ayrıca başına Albay Nicholson'un en güvendiği assubayın geçirildiği bir yönetim bürosu da kurulacaktı. Bu büro ekipler arasında liyezon görevi yapacak, emirlerin dağıtılması, ekiplerin kotalarının denetimi ve malzemenin dağıtımı işlerinden sorumlu olacaktı.

Albay Nicholson «Böyle bir büro çok gereklidir,» diye açıkladı. «Albay Saito, bir ay önce dağıtılan araç ve gereçlerin genel denetimden geçirilmesini salık veririm.»

Albay Nicholson yeni örgütlenme planının ayrıntıları hakkında açıklama yapıp, böyle bir işe girişmelerinin nedenlerini anlattıktan sonra «Bu düşüncelerimizin kabul edilmesini önemle salık veririm,» diye bitirdi sözlerini. «İstediğiniz nokta etrafında daha geniş bilgi vermeye her zaman hazırım. Sizin de her hangi bir tavsiyeniz olursa onun üzerinde de önemle duracağımızı bilmenizi isterim... Bu önerilerimizi prensip itibariyle kabul ediyor musunuz?»

Saito'nun daha çok şey öğrenmeye ihtiyacı vardı. Fakat İngiliz Albayının konuşma tarzı ve hareketlerine egemen olan hava öylesine hükmediciydi ki, bir şeyler sormak cesaretini bile bulamadı. Sadece başını sallayarak bütün girişimi Japonların elinden alıp, onları bir çeşit seyirci durumuna sokan planın ana hatlarını kabul ettiğini bildirdi. Artık her türlü utancı, aşağılık duygusunu bir yana atmıştı. Bir dereceye kadar hayat me-

mat sorunu halini almış olan işin bir an önce bitmesi, kereste yığınlarının bir köprü olarak yükselmesi için her şeye razı olmaya hazırdı. Bütün çabalarına rağmen, ister istemez, işin düzene girmesi yolunda girişilen bu batılı yöntemlere karşı bir güven duymaya başlamıştı.

Baş sallanmasından cesaret alan Albay Nicholson devam etti.

«Bir başka önemli konu daha var Albay Saito: Zaman! Takdîr edeceğiniz gibi hattın uzatılması belli bir zamanı gerektiren bir iş. Ondan sonra yeni kampın kurulması var...»

Saito «Yeni kamp da ne?» diye karşı çıktı. «Esirler birkaç kilometrelik yolu yürüyerek gidip gelebilirler pekâlâ.»

«Arkadaşlarım bu sorunu her açıdan düşündüler. Şu sonuca vardılar ki...»

Reeves ile Hughes tarafından yapılan hesaplar, her gün işe gidip gelirken sarfedilecek iş saatinin, yeni bir kampın yapılması için, gerekli zamandan çok daha fazla olduğunu açıkça ortaya koyuyordu. Önerilerin, akla dayanan batılı düşüncenin sonucu olduğunu gördüğü zaman Saito kendini bir kez daha çıkmaza girmiş buldu.

İngiliz albayı devam ediyordu :

«Hem hiç kimsenin sorumlu olmayacağı bir anlaşmazlık yüzünden bir ay yitirmiş durumdayız.»

Köprünün tayin edilen süre içinde bitirilebilmesi için —ki önerilerimizi kabul edecek olursanız işin bu yönünü taahhüt ederim size— ekiplerden biri hattın yapımıyle uğraşırken, bir başkasının ağaçları yıkarak kazık hazırlaması, diğer birinin de yeni kamp yerini hazırlamaya başlaması gerek. İş düzeni hakkındaki dene-

yi büyük olan Binbaşı Hughes'in hesaplarına göre bütün bu işler için yeteri derecede adama sahip değiliz.»

Albay Nicholson bir an için sustu. Odaya gergin ve bekleyen bir hava egemendi. Bu sessizlik kısa bir zaman sürdükten sonra Albayın sesi yeniden duyuldu.

«Bunun için şöyle bir önerim var, Albay Saito. Şimdilik İngiliz askerlerinin çoğunu köprü işinde çalıştıracağız. Geri kalan az bir miktar hattın yapımında görev alacak. Bu bakımdan hattın hızla tamamlanması için Japon askerleriyle bu ekibin desteklenmesini isteyeceğim. Ayrıca yeni kamp yerinin yapılması da sizin adamlarınıza düşecek. Bambunun işlenmesini bizimkilerden daha iyi bildiklerinden hızlı çalışabilirler.»

Bu, Clipton'un haz ve sempatiyle dolduğu anlardan biriydi. O zamana kadar komutanının boğazını sıkacakmış gibi olmuştu kaç kez. Şu anda onun, bir süre Japon Albayını süzdükten sonra konferans masasında bulunan herkesin üstünde teker teker durarak, son isteğinin ne kadar haklı bir istek olduğunu adeta empoze eden mavi gözlerine bakmaktan alamıyordu kendini. Bu arada bir an için, içinden bu manevranın arkasında Makyavelvâri bir niyetin var olup olmadığı kuşkusu gelip geçti. Telâş, heyecan ve ümitsizlikle karışık bir duyguyla bu gözleri inceliyor, arkasında saklı şeytanî bir plan, korkunç bir niyet arıyordu. Fakat bir süre sonra bundan vazgeçerek bakışlarını başka yöne çevirdi.

Böyle birşeyin olamayacağı kararına varmıştı. Söylediği her sözde içtenlikle davrandığı belliydi. İşin belli bir düzene girmesini sağlama yolunda bütün olanakları aradığı besbelliydi.

Gözlerini Saito'ya çevirdi. Gördüğü durum içine büyük bir ferahlık vermişti. Japonun yüzü insan diren-

cinin son sınırına ulaşmış olan bir mahkûmun ifadesine bürünmüştü. Utanç ve hiddetin işkencesi altında inlemesine rağmen, korkunç derecede acımasız bir mantığın kapanı içinde kıstırılmış duyuyordu kendisini. Bundan kurtuluş imkânı pek az, hattâ hiç yoktu. Karşı çıkmayla kabul arasında bir süre bocaladıktan sonra, bir kez daha teslime zorladı kendini. Bütün ümidi işe başlandıktan sonra eski otoritesini yeniden kazanmaktaydı. Batılı zekânın kendini ne derece küçültüp şaşkın bir duruma düşürdüğünü daha bütün kapsamıyle anlamamışa benziyordu. Clipton, Japonların o anda orada teslim etmekte oldukları durumu bir daha elde edemeyeceklerini biliyordu.

Saito kendine özgü tavırlarıyle teslimiyetini ifade etti. Yanındaki adamlarına japonca birtakım sert emirler verdi. Albay Nicholson o kadar hızlı konuşmuştu ki; söylediklerini ondan başka anlayan olmamıştı. Bu bakımdan İngilizlerin düşüncelerini kendine mal edip, onları kendine özgü yöntemlerle emir biçiminde adamlarına aktarmış olmak işine daha çok geliyordu.

Japon albayı sözlerini bitirince, Nicholson son noktaya geçti. İkinci derecede bir konu olmakla beraber çok kurnazca olduğundan büyük bir dikkatle konuşuyordu.

«Hatta, çalışan Japon askerleri için de belli bir kota tesbit etmeliyiz, Albay Saito,» dedi. «Ben onları fazla yormuş olmamak için bir metre küp olsun diye düşünmüştüm ama, İngiliz askerlerininki kadar iş görmelerine ne dersiniz?... Hem iki ekip arasında bir çeşit rekabet yaratır...»

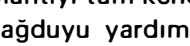
Saito «Japon askerlerinin kotası iki metreküp ola-

cak,» diye söze karıştı. «Ben bu konudaki emirlerimi verdim bile.»

Albay Nicholson sesini çıkarmadan başını eğdi.

«Bu durumda işleri hızla ilerleteceğimizden eminim. Başka konuşacak bir şeyimizin kaldığını sanmıyorum, Albay Saito. Sadece gösterdiğiniz ilgi ve dikkatten dolayı size teşekkür ederim... Beyler, şayet konuşulacak başka konu kalmadıysa toplantıya son veriyorum. Anlaşmaya vardığımız noktaların koşullarını saptamaya hemen yarın başlayacağız.»

Ayağa kalkarak selâm verdi. Arkadaşlarıyle birlikte dışarı çıktı. Toplantıyı tam kendi istediği biçimde yönettiğinden ve sağduyu yardımıyle köprünün yapımı için en önemli aşamanın geçilmiş olduğundan emindi. Usta bir manevracı olduğunu kanıtlamış, gücünü en uygun ve yararlı biçimde yaymayı becermişti.

Kendi kulübelerine doğru giderlerken Clipton; «Ne aptal adamlar bunlar, komutanım,» diyordu. «Biz olmasaydık, köprüyü o batağın içine kuracaklar ve geçecek ilk yüklü trenle birlikte tâ dibe gömülüp gidişini seyredeceklermişl»

Doktorun gözlerinde garip bir ışıltı yanıp sönüyordu konuşurken. Ama albay sessizliğini koruyordu. Bu sfenks yapılı karakter içinde gizli olanları kolay kolay açığa vurmayacaktı. Daha doğrusu sırları, gizli şeyleri yoktu ki...

«Ya, öyle değil mi?» diye karşılık verdi. «Her zaman dediğim gibi. İlkel insanlar, henüz iyice gelişmemiş çocuk gibi hepsi. Taklide çalıştıkları uygarlığı he-

nüz hazmedememişler. Bütün bunların yanısıra bilgisiz ve hiç bir işi kendi kendilerine yapacak yetenekte değiller. Biz olmasak hâlâ yelkenli kayık çağını yaşıyor olacaklardı. Dedim ya, çocuk... Bu derece önemli bir işi yapmak şöyle dursun, bir dere üstüne geçit kuramazlar.»

11

BATILI VE UYGAR BİR TOPLUMUN ANLAYIŞINA göre bir köprü ile, Japonların Asya'da kurmak istedikleri ve sadece yarar amacını güden yapılar arasında hiç bir ortak yön yoktur. Bunların yapım yöntemleri de birbirlerine hiç benzemez. Japonya'da da kalifiye mühendisler vardı ama bunlar hükûmet merkezinde alıkonulmuşlardı. İşgal edilen ülkelerdeki inşaat işleri tamamen ordunun sorumluluğu altında yapılıyordu. Siyam'a gönderilen bir avuç mühendis her bakımdan deneysiz ve kendini dinletmesini bilmeyen insanlar olduklarından, ekseri yerlerde işlere doğrudan doğruya muvazzaf askerler elkoymuşlardı.

Bu askerlerin yöntemlerine gelince, gereksinmelerin zoruyle hayli hızlı, pratik ve çoğu zaman da yararlıydı. Zira işgal ettikleri her yerde, herşeyi geri çekilen düşman tarafından tahrip edilmiş bulduklarından, bunları en kısa zamanda yerine koymak zorunda kalmışlardı.

Örneğin köprü mü kuracaklar; nehrin yatağına iki sıra kazık çakıyorlar; sonra bunları alelacele kesilmiş kerestelerle birbirine bağlıyor; plan, biçim, estetik sorunları üzerinde durmuyorlardı. Ağırlık ve direnç konuları da hiç düşünülmemiş olduğudan, zamanla zayıf bir nokta ortaya çıkacak olursa, yeni tahtalarla destekleyip kullanıyorlardı.

Sıradan bir tahta ve kazık yığınından ibaret olan bu sözümona köprünün üstüne iki sıra hattı da döşediler mi her şey tamam olarak kabul ediliyordu. O andaki gereksinmeyi karşılıyordu ya.

İlk tren geçerken çoğu zaman hat yayılacak, kazıklar sağa sola yatacaktı ama ellerinde sopalar ve kazmalarla hazır bekleyen askerler durumu ne yapıp yaparak idare ediyor, treni karşı tarafa geçiriyorlardı. Eğer köprü tamamen yıkılıp çökmemişse, yeni tahta parçaları, yeni kazıklarla takviye ediliyor ve bundan sonraki konvoylar da aynı şekilde geçip gidiyorlardı.

Bu derme çatma geçit bir gün, iki gün bazen haftalar, hatta aylarca gereksinmeyi karşılıyor; ağır bir trenin altında çökene ya da suların önüne katılıp sürüklenene kadar dayanıyor ve o gidince yerine aynı biçimde bir yenisi yapılıyordu. Ormandaki ağaç biter tükenir cinsten değildi.

Batı uygarlığının yöntemleri doğal olarak bu kadar yalın ve ilkel değildir. Yüzbaşı Reeves, bu uygarlığın bir yönünü temsilen, bu derece ilkel bir durumla karşılaşacağını aklının ucundan bile geçirmemişti.

Bir köprü yapımı düşünüldüğü zaman, batılı mekanizma, sonuçta fiilî inşaata geçilmeden önce bir alay hazırlık faaliyetini gerekli kılar. Bir kez her şeyden önce ayrıntılı bir plan vardır. Bu plan için her kirişin, her

kemerin biçimini ve yerini önceden saptayıp, kararlaştırmak, ayakların ne kadar derine ineceğini ve bir sürü ayrıntıyı hesaplamak gerekir. Bunların yanısıra her bölümün, her biçimin kullanılacak malzemelerin bünyesine göre direnç hesapları ayrı ayrı yapılıp, zeminle olan oranı ayarlanmalıdır. Bütün bunlar için batılı deha birçok şeyleri önceden hazırlamış, tablolar ve levhalar çizmiştir.

Fakat Kwai sahillerinde böyle tablolar ve önceden hazırlanmış hesaplar yoktu. Yüzbaşı Reeves usta bir mühendis olduğundan kuramsal bilgisiyle işin bu yönünü de çözümlerdi ama bu, asıl hesaplara girmeden önceki hazırlık dönemini hayli uzatıyordu. Bu nedenle birçok noktalarda daha kolay yollara giderek yaklaşık sayılar alıyor, yitirecek zamanı olmadığından alelacele yapılmış araçlardan yararlanıyordu.

Albay Nicholson'un isteğiyle, Saito'nun telâşlı, Clipton'un alaycı bakışları altında deneylerine başladı. Bu arada hattın geçeceği en uygun yolu saptıyor ve çalışmalarının sonuçlarını günü gününe Binbaşı Hughes'e bildiriyordu. Bütün bu hazırlık dönemi tamamlandıktan sonra, işin en ilginç bölümüne geçti: Köprünün planlarının yapılması.

Bir zamanlar Hindistan hükûmeti hesabına aynı işleri yaparken duyduğu heyecan ve profesyonel dikkatle kendini bu yeni işe vermişti. Ara sıra bu konuda yazılmış, fikir alacağı kitapları karıştırmak fırsatını bulamıyordu ama komutanının ondan çok daha teşvik edici tavırları isteğini artırıyordu.

«Biliyorsun Reeves,» demişti. «Tamamen sana güveniyorum bu işte. Aramızda bu işten anlayan tek yetkili insan olduğun için herşeyi senin ellerine terkedi-

yorum. Bu vahşilere olan üstünlüğümüzü kanıtlamamız gerek. İhtiyacın olan hiç birşeyi bulamayacağın bu Allahın belâsı ülkede bu işin ne kadar güç olacağını tahmin ediyorum. Ama bu ortaya koyacağın eserin değerini bir kat daha artıracak.»

Reeves «Bana güvenebilirsiniz albayım,» diye karşılık vermişti. Birden içinin büyük bir istekle dolduğunu anlamıştı. «Yüzünüzü kara çıkarmayacağım. Neler yapabileceğimizi kanıtlayacağız onlara.»

Bütün ömrünce beklediği bir fırsattı bu. Yöneticilerinin bitmez tükenmez karışmaları olmadan ya da ikide bir saçma sapan sorularla işlere karışan, ekonomi diye tutturup bütün yaratıcı çalışmaları baltalayan etkilerden uzak büyük bir işin hayalini kurmuştu yıllarca.

Burada kendi komutanından başka kimseye karşı sorumlu değildi. O da çok uygun ve incelikli davranıyordu. Aslında o da formalitelere düşkün, her şeyin 'normal kanallardan geçmesine' taraftar ve protokola uygun biriydi ama burada köprü ile ilgili konularda herşeye gözlerini kapamış, işe karışmayı kabul etmiyordu. Hem, mühendislikle ilgili hiç bir bilgisi olmadığını itiraf etmiş ve herşeyi tamamen küçük rütbeli subayının ellerine bıraktığını açıkça bildirmişti.

İşin güçlüğü ve asıl ihtiyaç maddelerinin yokluğu ortadaydı. Fakat Reeves işine olan sevgisi nedeniyle her zorluğu yenmeye azmetmişti. Önüne çıkan her zoru bir hamlede yenen büyük azmin, yenilmez tutkunun kıpırdanışlarını şimdiden duymaya başlamıştı yüreğinde.

Bir dakikasının boş geçmesine razı olmuyordu. İşe köprünün bir resmini çizmekle başlamıştı. Nehre her bakışında gözlerinin önünde canlandırdığı köprüyü çi-

ziyordu. Dört şahane sıra kazık çakılacaktı. Bunların üstünde yükselecek olan süper yapı, sudan şöyle böyle otuz kırk metre yukarda olacak ve bağlama kirişleri, bundan yıllarca önce kendisinin bulduğu fakat tutucu Hindistan hükûmetine bir türlü kabul ettiremediği yönteme göre yapılacaktı. Bu geniş ve güçlü kirişler yardımıyle sadece demiryolu için değil; yayalar, hattâ tekerlekli araçlar için bile uygun bir geçit ortaya çıkacaktı.

Bundan sonra hesaplara ve diyağramlara girişti. Ondan sonra da asıl plana geçti. Japon meslekdaşından işe yarar bir deste plan kâğıdı uydurmayı başarmıştı. Japon da hemen hemen hergün yanıbaşında gittikçe artan bir şaşkınlık ve hayranlık içinde işin dev adımlarla ilerleyişini seyrediyordu.

Şafaktan akşam ortalık kararana kadar, bir dakikacık nefes alıp dinlenmek için bile ara vermeden çalışıyordu. Çok geçmeden ortalığın çok erkenden karardığını anladı. Daha sonra günler kısa gelmeye ve işi verilen süre içinde bitiremeyeceğinden endişe duymaya başladı.

Bunun üzerine Albay Nicholson'un aracılığından yararlanarak, Saito'dan ışıklar söndükten sonra bir lâmba kullanmak iznini kopardı. Bundan sonra gündüzlerin yanısıra gecenin geç saatlerine kadar da köprüsünün planlarıyla başbaşa çalışıyordu. Küçücük bir iskemleye oturmuş, uydurma bambu yatağını masa gibi kullanarak büyük bir özenle düzelttiği yazı tahtasının üstüne serdiği kâğıtlarına kapanmış; ufacık gaz lâmbasının ışığında güç belâ kendi eliyle yaptığı T - cetvelini büyük bir ustalıkla kullanıyordu.

Elindeki gereçleri ve kalemi sadece yeni bir plan

kâğıdı açacağı zaman bırakıyor, uykusundan bile harcayarak, batının üstünlüğünü kanıtlayacak olan bu eserinin her an biraz daha biçimlenmesi için çaba harcıyor; Bengal Körfezine doğru, Japonların zafer yürüyüşünü kolaylaştıracak köprüyü yapıyordu.

Clipton önce bu batılı *modus operandi*'nin ilk hazırlık dönemlerinde işin daha beter savsaklanacağını, Japonları deli edip kızdırmak için numara yapılmakta olduğunu sanmıştı. Çünkü önce uzun uzun tertibat alınmış, onun ardından insanı deli edercesine ayrıntılı bir araştırma ve mekanik deney sondajları yapılmıştı. Fakat aradan çok geçmeden bu ümitlerinin ne kadar boş olduğunu ve bütün bu hazırlıkları, Reeves'in lâmbasının gece yarılarına kadar yanışının anlamını yanlış yorumlayışını anlamakta gecikmedi.

Reeves'in tamamlanmış olan planları Binbaşı Hughes'e teslim ettiği ve pratik işin Saito'nun aklından geçirdiğinden daha büyük bir hızla başladığını gördüğü gün batılı uygarlığın yöntemlerinden kuşkulanmakta ne kadar acele etmiş olduğunu kabul etmek zorunda kaldı.

Reeves, kendini sembolik hazırlıklarla oyalayan ya da bütün enerjisini teoriye ayırıp işin pratik tarafını düşünmeyerek işe başlayışı devamlı erteleyen insanlardan değildi. Ayağını yere sıkıca basardı. Hem zaten Albay Nicholson duruyordu yanıbaşında. Teorik yetkinliğe fazla kaçacak ve köprüyü birtakım sayıların çıkmazına gömmeğe kalkışacak olursa hemen elinden tutup çekebilecek durumdaydı. Albayın yaradılıştan lider olan her insandaki korkunç pratik niteliği vardı. Asıl

amacını hiç bir zaman gözönünden ayırmaz, olanakları her an kullanılmaya hazır tutarak emrindekileri ülkücülükle gerçeklik arasında yetkin bir denge içinde çalıştırırdı.

İlk hazırlık denemelerine de çok çabuk bitirilmesi koşutuyle razı olmuştu. Ayrıca Reeves'in girişken dehasının eseri olan yenilikleri de kendisine tam olarak açıklama yapıldıktan sonra tasdik etmişti. Zaten bütün istediği Reeves'in kendisini aşırı derecede harcamamasıydı.

«Çok iyi gidiyoruz, Reeves,» demişti. «Aman dikkat et, bir hastalanır ya da kendini koyverecek olursan yanarız. Unutma ki her şeyimiz sana bağlı.»

Bu bakımdan yüzbaşıyı yakından kollamaya başlamış ve birgün Reeves gözlerinde endişeli bir ifadeyle gelip bir sorunu danıştığı zaman doğrudan doğruya mantıkla karşılık vermişti.

Yüzbaşı «Zihnimi kurcalayan bir konu var, komutanım,» diyordu. «Çok önemsememiz gerek ama yine de sizin ne düşündüğünüzü öğrenmek istedim.»

«Nedir o Reeves?»

«Tahtaların ıslaklığı, albayım. Böyle bir işte yeni kesilmiş ağaç kullanmamız doğru değil. Uzun süre açıkta bırakılıp kurutulmaları gerekir.»

«Bu ağaçların kuruması ne kadar sürer sence Reeves?»

«Tahtasının cinsine bağlı. En azından on sekiz ay belki de iki yıl beklemesi gerek.»

«Böyle birşeyi düşünemeyiz bile. Önümüzde en çok beş ayımız var.»

Yüzbaşı özür diler yollu başını salladı.

«Biliyorum efendim,» dedi. «İşte zihnimi kurcalayan da bu ya.»

«Yaş kereste kullanırsak ne olur?»

«Bazı parçaların çatlama olasılığı var. Hatta iş sırasında bile çatlayıp parçalanabilir. Hepsi böyle olmaz tabiî. Örneğin karaağaç hemen hemen hiç çekmez. Zaten mümkün olduğu kadar ona benzeyen kereste cinsini seçtim. Londra'daki köprünün karaağaç kirişleri altı yüz yıldır dayanıyor.»

«Altı yüz yıl mı?» diye bağırdı. Garip bir ışıltıyla yanan gözlerini nehre doğru çevirdi. Altı yüz yıl ha Reeves? Yetkin bir iş olurdu biliyor musun?»

«Tabiî bu az görülen bir örnek, efendim. Örnek burada elli, bilemediniz altmış yıldan fazla dayanmaz. Belki daha az, eğer kereste çok çabuk çekecek olursa.»

«Bu riski göze alabiliriz, Reeves. Yaş keresteyi kullanabilirsin. Elimizde olmayan şeyleri de yapacak değiliz ya. İnşaattan dolayı bize kusur bulacak olurlarsa, hiç olmazsa elimizde olmayan bir nedenin etkili olduğunu ileri sürebiliriz.»

«Haklısınız komutanım. Bir sorun daha var. Kirişleri kurtlara karşı koruyacak kresoto, şu katran ruhu dedikleri şey yok... Galiba ondan da vazgeçeceğiz. Ama onun yerine başka birşey yapabiliriz gibi geliyor bana. Bir ara aklımdan odun alkolü yapacak bir sistem kurmak geçti. Ama bu da bir hayli zaman isteyen birşey... Onun için caydım.»

«Ne diye cayalım Reeves?» Albay duyduğu bu teknik detaylar karşısında bitmişti.

«Bu konuda çatışmalı görüşler var albayım. Birçok otoriteler, katran ruhunu tahta iyice kurumadan kullan-

mayı salık vermezler. Rutubeti de içeri saklarmış. O zaman tahtanın direnci azalır.»

«O halde biz de onsuz yaparız. Olanaklarımızın dışında işlere girişemeyeceğimizi aklından çıkarmamalısın. Köprünün hemen yapılması şart. Onu bekleyen işler var.»

«Bu iki noktanın dışında köprüyü burada teknik açıdan yetkin ve hayli dayanıklı bir biçimde inşayı başaracağımızdan eminim.»

«Evet, Reeves. En doğru yol da bu. Teknik bakımdan yetkin ve orta derecede dayanıklı bir köprü bizden istenen de. Dediğim gibi, bu işte tamamen sana güveniyorum.»

Albay Nicholson teknik danışmanının yanından ayrıldı. Amaçlarına giden yolu bir kez daha güvenlik altına alıp pekiştirmiş olmanın hazzı içindeydi.

12

FORS 316'NIN, SİYAM'IN ÜCRA BİR KÖŞESİNDE gizlenmiş karargâhında yerlilerin 'Bir Numara' dedikleri Shears de aynı biçimde, herhangi birşey üzerinde uzun uzun düşünen, sistematik hazırlığa büyük önem veren bir insandı.

Esasen karargâhta kendisine gösterilen büyük saygı ve itibarın kaynağı da neşesi ve azmi kadar hareket ânı gelip çatmadan önce gösterdiği büyük dikkat ve sabırdı. Yardımcısı durumunda olan Warden; Profesör Warden de koşullar gerektirmeyecek olursa hiç birşeyi raslantıya bırakmamakla ün yapmıştı. Ekibin en genç ve üçüncü elemanı Joyce, Kalküta'daki Plastik ve Tahrip Şirketinin özel kurslarından yeni mezun olmuş ve hayli yetenekli bir ajandı. Shears, bütün dengesizliğine rağmen bu zeki ve becerikli gencin düşüncelerine değer veriyordu. Bu bakımdan kendilerine ayırdıkları iki bölmeli yerli kulübesinde yapılan günlük konferanslar-

da ortaya atılan her düşünce dikkatle gündeme alınıyor, uygun görünen her öneri üzerinde uzun uzun duruluyordu.

Bir akşam Joyce'un bambu duvara iğnelediği harita üzerinde konuşuyorlardı.

Joyce «Demiryolu aşağı yukarı şöyle bir yol izleyecek,» dedi. «Gelen raporlar genellikle çok iyi.»

Sivil hayatta desinatör olan delikanlıya, gelen raporlara göre ayrıntılı bir harita tutması görevini vermişlerdi.

Haberden yana sıkıntı çekmiyorlardı. Saptadıkları yere indikten sonra geçen bir ay içinde yerli halkın dostluk ve güvenini kazanmayı başarmışlardı. Atladıkları gün kendilerini Siyam'lı ajanlar karşılamış ve ormanın kuytuluklarındaki bu avcılar ve kaçakçılar köyündeki kulübeye getirmişlerdi. Yerliler Japonlardan nefret ediyorlardı. Hiç birşeyi olduğu gibi kabul etmemeyi öğrenmiş olan Shears, aradan geçen süre içinde ev sahiplerinin sadakatinden emin olmaya başlamıştı.

Görevlerinin birinci bölümü başarıyla tamamlanmış sayılırdı. Yerli kabile başkanlarının birkaçıyla gizlice temas edip, anlaşmışlardı. Bir sürü gönüllü toplanmıştı çevrelerine. Üç subay onları yetiştirmeye başlamış; *Fors 316* tarafından kullanılan silâhların özelliklerini öğretmeye çalışıyorlardı.

Bu silâhların en önemlisi 'plastik', kil gibi istenilen biçime sokulabilen boz bir maddeydi. Batı dünyasının kimyagerleri kuşaklar boyunca bilinen bütün patlayıcı maddelerin en iyi yönlerini bunun içinde bir araya getirmeyi başarmışlardı.

Joyce «Bir sürü köprü olacak herhalde,» diye söze başladı. «Fakat bana kalırsa bunların çoğu önemsiz

şeyler. Bangkok'tan Rangun'a kadar bütün köprülerin listesi, edinebildiğimiz bilgiye göre şöyle, komutanım.»

Bu 'komutanım' hitabı doğrudan doğruya Binbaşı Shears'i, 'Bir Numara' yı hedef tutuyordu. *Fors 316*'da disiplin sıkı olduğu halde böyle özel ekiplerde formaliteye çok fazla uyulmaması da âdetti. Shears birkaç kez Joyce'a hatırlatmış, şu 'komutanım' sözünü unutmasını söylemişti. Ama onun alışkanlığını, disipline uyma âdetini bozamamıştı bir türlü.

Shears o ana kadar, Kalküta'daki kursta aldığı notlara, siciline, fiziksel yapısına ve daha çok kendi içgüdülerine dayanarak seçtiği Joyce'un kusurlu hiç bir yönünü bulamamıştı.

Sicili yetkili öğretmen ve komutanlarının övücü sözleriyle doluydu. Joyce için yetkin referans verilmişti. *Fors 316*'nın bütün öteki elemanları gibi gönüllü olarak bu işe giren genç Joyce, bütün kurslarda başarı göstermiş, zeki ve yetenekli bir öğrenci olarak ilgi çekmişti. Sivil hayatta büyük bir sanayi kurumunda çalışıyordu. 'Bir Numara' daha derine gitmedi. Plastik ve Tahrip Limited Şirketi elemanlarının sivil hayattaki işleri değil, kişilikleri önemliydi.

Fakat Shears'ın bu delikanlıyı seçmesinde asıl rol oynayan etken onun tam aradıkları tipte bir insan olduğunu gösteren sicili yanısıra, içgüdülerinin yol göstermesiydi. Deneme döneminde kurslar sırasında büyük bir başarı gösterdikleri halde *Fors 316*'nın gerektirdiği bir göreve, verildikleri zaman büyük bir yetersizlik içinde kalarak hiç birşey yapamayan ajan adaylarını çok görmüştü. Ama Shears için bunlar bir kusur sayılmazdı. Onun, bir görevin yerine getirilmesinde kendine göre birtakım değer ölçüleri vardı.

Bu bakımdan delikanlıya haber göndermiş. kendisiyle konuşup, nasıl bir insan olduğuna ondan sonra karar vermek istemişti. Arkadaşı Warden'ın de bu ilk konuşmada hazır bulunmasını istiyordu. Profesörün bu çeşit konulardaki görüşleri her zaman değerliydi onun için.

Joyce'un ilk görünüşü, Shears'ı son derece etki altında bırakmış, hoşuna gitmişti. Fiziksel gücü normalin çok üstünde olduğunu açıkça belli ediyor, her haliyle dengeli ve ne yaptığını bilir bir insan izlenimi uyandırıyordu. Kendisine sorulan sorulara verdiği açık ve temiz karşılıklar pratik zekâsını ve asıl amacı hiç bir zaman gözönünden ayırmadığını gösteriyordu. Kendinin niçin buraya çağırıldığını bilen ve buna göre hareket eden bir tavrı vardı. Bunların yanısıra zekâsı ışıl ışıl yanan gözlerinden de fazlasıyle belli oluyordu. Tehlikeli bir görev hazırlığının yapılmakta olduğunu duyduğundan beri bu iki deney sahibi ajanın yanında olabilmek için can attığı apaçıktı.

Shears bu konuşma sırasında kendine göre çok önemli olarak kabul ettiği ve gerçekten de öyle olan bir konuyu sormuştu.

«Böyle bir silâhı kullanmayı becerebilir misiniz?»

Delikanlıya ağzı ustura gibi keskin bir bıçak gösteriyordu. Bu bıçak *Fors 316*'ya mensup ajanların her tehlikeli işe giderlerken yanlarına almaları zorunlu olan eşyalardan biriydi.

Joyce bu soru karşısında afallamamış, kendisine bu silâhın nasıl kullanılacağının kurslar sırasında gösterilmiş olduğunu ve mankenlerle de epey eğitim yaptıkları karşılığını vermişti.

Shears, soruyu bir kez daha tekrarladı.

«Ben de onu soruyorum zaten,» dedi. «Öğrenmek istediğim şu açıkça. Bu silâhı soğukkanlılıkla gerektiği biçimde kullanmayı becerebilecek misin? Bunun nasıl kullanılacağını bilen insan çoktur ama kullanılması gerektiği biçimde kullanmayı becermek başka iş.»

Joyce onun ne demek istediğini anlamıştı. Sorunu aklından şöyle bir evirip çevirdikten sonra çok sakin bir sesle «Bu soruyu birkaç kez ben de kendi kendime sordum,» diye karşılık verdi.

Shears onun gözlerinin içine bakarak «Kendi kendine birkaç kez sordun mu?» diye mırıldandı.

«Evet komutanım. Hem açık konuşmak gerekirse bir hayli üzüyor da bu iş beni. Kendimi şöyle...»

«Peki bunun karşılığını nasıl buldun?»

Joyce bir an karşılık vermekte güçlük çekti.

«Açık konuşmak gerekirse efendim,» dedi, «bu işi yapmamın gerektiği anda sizi hayal kırıklığına uğratmayacağımdan emin olabilirsiniz. İnanın. Fakat hiç bir zaman çok kesin bir ifadeyle konuşamam. Elimden gelen herşeyi yaparım, o kadar.»

«Bugüne değin öfkeli bir ânında bunu kullanmak fırsatını eline geçirmedin sanırım, öyle mi?»

«Evet. Bugüne değin yaptığım işte bunu gerektiren bir durum olmadı.»

Bunları öylesine bir tavırla söylemiş ve öylesine içtenlikle özür diler yollu konuşmuştu ki, Shears gülümsemekten kendini alamadı. O sırada Warden de konuşmaya katılmıştı.

«Shears be,» diye lâf attı. «Bu delikanlı benim eski işimin böyle şeyleri gerektirdiğini mi sanıyor dersin? Ben doğu dilleri profesörüyüm. Ya sen ne iş yapardın aslanım?»

Joyce sıkıntıyla kekelemeye başladı.

«Şey efendim, yanlış anladınız, öyle demek istememiştim,» diye söylendi.

Shears «Bizim firma içinde Oxford mezunundan piyade askerine kadar herkesi görebilirsin. Böylesi de başka yerde bulunmaz ya. Bu arada ne diye bir de sanayi desinatörü olmasın yani?»

Konuşma bittikten sonra görüşü sorulduğu zaman Warden hiç düşünmeden «Bence uygun,» diye karşılık vermiş; Shears de daha fazla uzatmadan Joyce'u kabul etmişti. Daha sonra delikanlının verdiği karşılıklar üzerinde düşünürken, adayın sözlerinden hayli memnun kalmış olduğunu hatırladı. Kendinden fazla emin insanlarla kendine güvenemeyenlerin kuşkuculuğunu bir arada toplamış ihtiyatlı bir insan izlenimi uyandırmıştı üzerinde.

Shears görevinin tehlikeli yönlerini önceden sezebilen ve ona göre tedbirlerini alan, saplantı olmamak koşuluyla bunu gözönünden ayırmayan insanları çok beğenirdi. Bu bakımdan ekibinden memnundu. Warden'i de çok eskiden beri tanıdığından, onun neler yapabileceğini çok iyi biliyordu.

Haritanın üstünde bir süre çalıştılar. Joyce köprüleri teker teker işaret edip özellikleri hakkında açıklamalar yaptı. Gelen raporları hemen hemen ezbere bildikleri halde Shears ile Warden büyük bir dikkat ve ilgiyle kendisini dinliyorlardı. Plastik ve Tahrip Ltd. Şti. elemanları için köprüler ayrı bir çekiciliğe sahipti.

Shears bir an «Bu saydıklarının hepsi ufak çapta şeyler ama Joyce,» diye sözünü kesti. «Unutma ki, biz biraz işe yarar, zahmete değer bir şeyle uğraşmak istiyoruz.»

«Bunları bütün bildiklerini yeni baştan gözden geçirmek için tekrarladım, efendim. Kendi görüşüme göre bunlar dışında zahmete değer üç köprü kalıyor.»

Fors 316 için her köprü cazip bir iş değildi.

'Bir Numara' ile Albay Green demiryolu yapımı tamamlanana kadar Japonları daha tedbirli olmaya yöneltecek bir harekette bulunmamayı kararlaştırmışlardı. Bu sebeple ekibin uzun süre karargâhında gizlenerek şimdilik yerlilerin getirdikleri bilgilerle iş görmesini uygun bulmuşlardı.

Shears arasıra arkadaşlarını yatıştırma konusunda «iş olsun diye bir iki küçük köprü atmak asıl amacımızı tehlikeye sokacağından budalaca birşey olur,» diyordu. «Doğrudan doğruya asıl işimize başlamalıyız. Böylece bu adamlar arasındaki itibarımız da artar ve bütün Siyam'ı kucaklayan bir hareketi ateşleyebiliriz. Onun için trenlerin harekete geçeceği zamanı beklememiz iyi olur.»

Böylece 'doğrudan doğruya büyük işe girme' ilkesini benimseyenlerin, küçük köprülerle ilgilenmesi beklenemezdi elbette. Tersine büyük bir sessizlikle oturup hazırlanacaklar, kesin darbeyi en etkili zamanda indirmek fırsatını kollayacaklardı. Shears birinci darbeyi ikincisinin izleyip izleyemeyeceği konusunda kimsenin emin olamayacağını biliyordu ama bunu arkadaşlarına söylemiyor, sadece kendine saklıyordu. Ne var ki, bu sorun arkadaşları tarafından da anlaşılmaktaydı. Kendi ilkelerine uygun düşen bu tür rasyonel çalışmalara alışkın olan profesör Warden 'büyük işe girme' konusundaki ortak düşünceyi destekliyordu.

Joyce'un da buna aldırdığı yoktu. Hatta bir an önce harekete geçip, çoktandır istediği bir işi başarma-

nın telâş ve sabırsızlığını da duymuyordu. Tam tersi bu, içindeki çabaları biraz daha kışkırtıyor, bütün gençlik gücünü bir tek büyük konu üzerinde toplama olanağını veriyordu. Bu iş bir fener gibi önünde yanıp sönüyor, gelmişini geçmişini aydınlatarak, önündeki yolun başarılarının pırıl pırıl bir ışık altında görünmesine yardım ediyordu.

Mümkün olduğu kadar az ve kısa konuşmak âdetinde olan Warden «Joyce'un hakkı var,» dedi. «Gerçekten de sadece üç köprünün üzerinde durmaya değer. Bunlardan biri 'Üçüncü Kamp'taki köprüdür.»

Shears «Bunu bir kez akıldan çıkarmamız gerek,» dedi. «Çevresi bomboş olan bir arazide çalışmanın güçlüğü bir yana, nehrin o kesiminde kıyı çok alçaktır. Çok kısa zamanda tamiri mümkün olur. Bizim amacımıza yardım etmez bu.»

«İkinci Onuncu Kamp'taki.»

«Bunun üzerinde durmaya değer. Fakat onun bir özürlü yönü de Birmanya'da oluşu. Hem bulunduğumuz yere uzak, hem de henüz o dolaylardaki yerlilerin yardımını sağlamış durumda değiliz. Ama...»

Komutanının sözünü kestiğinin farkında olmayarak Joyce atılmış «Geriye Kwai nehrindeki üçüncü köprü kalıyor,» diye söze karışmıştı. «Söylediğimiz mahzurların hiç biri yok bunda, komutanım. Nehrin o kesimdeki genişliği yüz metreden fazla. Bize olan uzaklığı da yürüyerek iki üç gün sürer. Ayrıca çevre sık bir ormanla kaplı. Kimseye görünmeden bütün vadiyi her zaman denetim altında tutabileceğimiz gibi köprünün yanına sokulmamızı da kimseye farkettirmeyebiliriz. Japonlar buradaki inşaata büyük önem veriyorlar. Öteki köprülerin en büyüğü olup, tam dört sıra kazık üzerine ku-

ruluyormuş. Bence bütün hattın en önemli yeri burası. Bizim çalışmamız için de en uygunu ayrıca.»

Shears «Gelen raporları iyi incelemişe benziyorsun,» diye karşılık verdi.

«Evet efendim. Raporlar çok açık. Bana kalırsa bu köprü...»

Shears haritanın üzerine biraz daha eğilerek «Kwai köprüsü üzerinde uzun boylu düşünmeye pek gerek yok sanırım,» diye mırıldandı. «Bu düşünce tarzın ve ulaştığın sonuç başlangıç için çok iyi Joyce, Albay Green ile görüşürken biz de bu köprü üzerinde dikkatle durmuştuk. Ama o zamanki bilgilerimiz yeteri kadar tam olmaktan uzaktı. Belki daha elverişli başka geçitler de olabilir diye düşünmüştük. Ee, Joyce, bu büyük köprünün yapımı nasıl gidiyormuş? Sen gözlerinle görmüş gibi anlattığına göre bunu da bilirsin artık.»

13

İŞLER TIKIRINDA VE DÜZENLİ BİR BİÇİMDE İLERliyordu. İngiliz askerleri yaradılıştan çalışkan, ağır işe alışkın ve sıkı disiplin karşısında yakınmayan insanlardı. Hele başındaki subayına karşı da tam bir güven duyuyorsa, onu her gün sabahtan akşama kadar en verimli biçimde çalıştırabilirsiniz.

Kwai Nehri Kampındaki askerler, Albay Nicholson'a karşı tam bir güven ve saygı besliyorlardı. O sağlam direnişinden sonra kim tersini düşünebilirdi ki zaten? Bundan başka yaptıkları iş uzun boylu kafa yormaya gerek göstermiyordu. Bu nedenle komutanlarının niyetlerinin gerçek mahiyetini anlayana kadar geçirdikleri kısa kararsızlık döneminden sonra büyük bir heves ve istekle işe sarılmış, kurnaz bir sabotör oldukları kadar iyi bir iş ortaya koyabileceklerini de kanıtlamaya karar vermişlerdi.

Zaten Albay Nicholson her hangi bir anlaşmazlığı

önleyecek tedbirleri önceden almıştı. Askerleri toplayarak kendileriyle bir konuşma yapmış, onlardan neler beklediğini açıklamıştı. Bundan başka sözlerinin dışına çıkarak sabotaja kalkan birkaç zıpçıktıyı şiddetle cezalandırmıştı. Fakat bunu o derece iyi niyet ve anlayışla yapmıştı ki, cezayı yiyenler bile kendisine kızmamış, suçu olduğu gibi kabul etmek zorunda kalmışlardı.

Hayli az gıda alan ve sağlık durumları hiç de iyi olmayan askerlere yüklenen bu ağır işten dolayı karşı çıkmaya kalkışan Clipton'a «İnanın ki, bu adamları sizden çok daha yakından tanırım,» demişti Albay. «Otuz yıldan fazla onların arasındayım. Onlar için en büyük fenalık, en moral bozucu şey işsizliktir. Fiziksel ve sağlık durumları da tamamen morallerine bağlıdır. Sıkılan, işsizlikten bunalan birlikler yenilgiye mahkûmdur, Clipton. Onları kendi başlarına bırakmayagör; zararlı ve mikrop gibi bir havanın tutsağı olduklarını görürsün. Ama günün her saatini ayrı bir iş ve uğraşıyle doldurursan, neşe ve sağlıklarının kolayca yerine geldiğini görürsün. Gözle görülür biçimde bir ayırım ortaya çıkar.»

Doktor saygıyı elden bırakmış gibi bir edayla; «General Yamaşita'nın parolası gibi; işinizi sevin,» diye mırıldandı.

«Hiç de fena bir parola değil bu Clipton. İyi oldukları takdirde düşmanın parolalarını kabul edip, benimsemek yerinde olur bence. Onlar için yapacak iş olmasa bile ben bir şeyler bulurdum. Şimdi buna gerek yok. Köprüyü yapıyoruz.»

Clipton duygularını ifade için kelime bulamadı. Sadece «Evet, köprüyü yapıyoruz,» diye mırıldandı.

Zaten İngiliz askerlerinin büyük bir bölümü yapıl-

makta olan işin devamlı baltalanması düşüncesine karşı adeta isyan etmiş, içlerinden gelen duygularla doğru dürüst çalışma kararını vermişlerdi. Albayın işe karışmasından ve kendileriyle konuşmasından çok daha önce sabotaj bir çoğu için tatsız bir görev, bir angarya halini almıştı. Fırsat çıkınca istemeye istemeye böyle bir şeye girişiyorlar, tersine kaslarının bütün gücünü kullanarak kendilerine verilen işi tam olarak yapmaya çalışıyorlardı.

Batılı olarak içlerinden gelen, kanlarında varolan bir özellikti bu. Kendilerine verilen ekmeği haketmek ve damarlarındaki Anglo-Sakson kanın yapıcı iş görme isteğini yerine getirmek istiyorlardı. Albayın onlar hakkındaki düşünceleri yanlış değildi. Yeni çalışma düzeni morallerinin yükselmesine yol açmıştı.

Japon askerleri de aynı derecede iyi disipline edilmiş ve çalışkan oldukları ve Saito, İngilizlerden geri kalacak olurlarsa kendilerini şiddetle cezalandırma tehdidinde bulunduğundan, hattın iki yakadaki döşenmesi çok kısa zamanda tamamlanmıştı. Bu arada yeni kamp yeri de hazırlanmış, kulübeler, içinde oturulur duruma getirilmişti. Reeves de planının sonuna gelmişti. Binbaşı Hughes kendisine verilen planın bir an önce tasarıdan uygulamaya çıkarılması için gerekli tavrı alıyordu. Onun örgütçülüğü, askerleri yakından tanıyışı ve insan gücünün en etkili biçimde nasıl kullanılacağını çok iyi bilmesi sayesinde, inşaat daha başlangıcında büyük bir düzen içinde gelişmeye başlamış ve çok kısa bir zamanda gözle görülür durumda ortaya çıkmıştı.

Hughes'ün yaptığı iş, askerleri çeşitli guruplara bölerek, her birine ayrı ayrı görevler vermek olmuştu. Örneğin bunlardan biri ağaçları devirirken, bir başkası

dallarını kesip temizliyor; bir başkası kalaslar kesiyor; diğer bir ekip de bunları ormandan inşaat yerine taşıyordu. Aynı biçimde köprünün ayak yerlerini hazırlayan, kazıkları çakan, araçların bakımıyla ilgilenen ekipler de ayrı ayrıydı. Hatta asıl inşaatla çok uzaktan ilgisi olmakla beraber, batılı kafasıyle işin gereği gibi ilerlemesinde önemli rolü olan şeyler için bile ayrı ekipler meydana getirilip, görevlendirilmişti.

Böyle bir iş bölümü, ne kadar akıllıca ve verimli olduğunu kısa zamanda kanıtlamıştı. İki kıyıdaki ayak yerleri hazırlanıp, kazıklar çakılmaya hazır duruma getirilince, Hughes derhal kazıkların çakılmasıyle ilgilenecek ekipleri çalışmaya geçirdi. Bütün inşaatın en zor ve en önemli aşamasıydı bu. Her türlü teknik araçtan yoksun bulunan işçiler, ister istemez Japonların yöntemini uygulamak zorunda kalmışlardı. Her kazığın tepesinden büyük bir ağırlıkla vuracak uydurma bir şahmerdan yapmışlar, kazık iyice gömülüp yerine oturana kadar çakıp duruyorlardı. Çakılan kazığın tepesine dört beş metre yükseklikten düşürülen ağırlık her seferinde halatlarla tekrar yukarı alınıyor, bırakılıyor; sonra aynı şey sabahtan akşama kadar devamlı tekrarlanıyordu.

Zemin hayli sert ve taşlı olduğundan şahmerdanın her vuruşunda kazık bir santimetreden fazla derine gömülmüyordu. Bu, bir türlü kolay sonuç vermeyen, ömür törpüsü bir işti. Aradan dakikalar geçtiği halde kazığın durumunda hiç bir değişiklik olmuyor ve yarı bellerine kadar çıplak ve kan ter içinde halatlara asılan askerler pranga mahkûmlarını andırıyorlardı.

Hughes bu ekibin başına en iyi teğmenlerden birini koymuştu. Harper adındaki bu genç, askerleri yet-

kin bir biçimde yönetmesini bilir, zaman zaman bağırıp, zaman zaman tatlı sözler söyleyerek adamlarının çalışma gücünü artırırdı.

Onun komuta ustalığı sayesinde bu güç iş de büyük bir neşe ve istekle gidiyor, sonuna yaklaşıyordu. Japonların şaşkınlıktan kocaman olmuş gözlerinin önünde nehrin bir kıyısından ötekine uzanan dört sıra kazık gittikçe birbirine yaklaşıyor, bitmek üzere olduğunu açıkça gösteriyordu.

Kazıkların çoğunun çakılması tamamlandıktan sonra Hughes, bir başka ekibi üst bölümün yapımına başlattı. Kirişleri, büyük kalasları oturtan bu ekibin arkasından eksikleri tamamlayan ve en üst bölümün tahtalarını döşeyenler geliyordu. Bir yandan da iki yana parmaklık yapılıyordu. Ekiplerin çalışma biçimi ve işe başlama zamanı öylesine yetkin olarak ayarlanmıştı ki, her şey büyük bir matematik düzeni içinde kendi kendine akar gibiydi.

Teknik ayrıntıya gözlerini kapamış olan bir gözlemci, uzaktan baktığı zaman, köprünün adeta doğal bir gelişim içinde her gün biraz daha ortaya çıkmakta olduğunu söyleyebilirdi. Albay Nicholson'un edindiği izlenim bu merkezdeydi. Olup biteni sınırlı insan gücüne bağlamadan düşünerek, bu ağır ve ölçülü gelişmeyi büyük bir memnuniyetle seyrediyordu.

Zamanla köprüyü kendi başına somut bir varlık olarak görmeye başlamıştı. Bir ulusu yüzyıllar boyunca uygarlığa ulaştıran deneyin mücadele ve çabasının bir simgesiydi artık bu köprü.

Bazen köprü Reeves'e de aynı biçimde, aynı duyguların ışığı altında görünüyordu. Yavaş yavaş suyun üstünde yükselerek, nehrin bir kıyısından ötekine ilerleyişini, bu vahşi Siyam dağlarının eteğinde, en geniş yerine ulaşan nehrin üzerinde üç boyutlu bir ihtişam içinde doğaüstü bir olay gibi ortaya çıkışını hayranlıkla seyrediyor; yararlı ve düşlenebilen bir iş gücünün bu zengin eseri karşısında sonsuz bir haz duyuyordu.

Saito da bu günlük gelişimin doğaüstü büyüsü karşısında kahroluyordu. Bütün çabasına rağmen hayranlık ve şaşkınlığını saklayamıyordu. Zaten bu şaşkınlığı da doğaldı. Albay Nicholson'un çok yerinde gözlem yaptığı gibi batı uygarlığının temellerini anlamış ve bu noktalar üzerinde düşünmeyi aklına getirmemiş olduğu için, bir işin ortaya çıkarılışında, yöntem, örgüt, hesap, plan ve insan gücünün koordine edilmesi sorunlarının ne dereceye kadar büyük bir yardımcı öge olduğunu algılayamazdı.

Clipton'a gelince, başlangıçtaki aptallığını iyice kabul ediyor, Kwai köprüsünün yapımı için çağdaş yöntemlerin kullanılmasına girişildiği zaman takınmış olduğu alaycı ve hor görür tavırlarından dolayı pişmanlık duyuyordu.

Bu derece kısa görüşlü oluşundan dolayı pişmanlıkla, için için özür diliyordu. Batı yöntemlerinin kesin olarak sonuç almaya yönelmiş olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştı. Bu gerçekten hareketle bir aşama daha ileri gitmiş ve bu 'yöntemler' in kaçınılmaz biçimde 'netice' vereceğine inandırmıştı kendini. Bu yöntemleri eleştirel bir gözle görenlerin hiç bir zaman mantıksal bir karara ulaşamayacaklarını da kabul ediyordu.

Kendisi de böyle hareket ederek basit bir alaycı pozuna düşmüştü.

Köprü her gün biraz daha büyüyor, biraz daha güzelleşiyordu. Çok geçmeden nehrin ortasına ulaşmış, geçmişti bile. Artık herkes köprünün Japon başkomutanlığı tarafından saptanan tarihten önce bitirilmiş olacağını kabul ediyordu. Böylece Japon ordusunun zafer yürüyüşünü geciktirmeyecekti.

ێ

14

JOYCE KENDİSİNE VERİLEN İÇKİYİ BİR NEFESTE tepesine dikti. Bu çok yorucu sefer onu hemen hemen hiç sarsmamıştı. Kendisini hâlâ zinde duyuyor, gözleri pırıl pırıl yanıyordu. Üzerindeki Siyamlı yerli elbiselerini çıkarmadan ve yüzündeki makyajı temizlemeden şeflerinin karşısına geçmiş, seferin raporunu vermek istemişti. Shears ile Warden bile onu bu kılıkta tanımakta güçlük çekmişlerdi.

«Efendim, bu iş bütün zahmetine değecek,» diyordu. Çok kolay olmayacak, bunu kabul etmek gerek. Fakat sonuç çok olumlu ve bütün güçlüğüne değer bence. Orman sık ağaçlarla dolu. Nehir iyice geniş. Köprü iki yüksek kıyı arasında uzanıyor. Trenin kurtarılması için çok ağır vinçler gerekecek.»

Shears «En başından başla,» dedi. «Daha iyisi, git bir duş al, yıkan önce.»

«Hiç yorgun değilim.»

Warden «Bırak çocuğu,» diye söylendi. «Görmüyor musun dinlenmek değil, konuşmak istiyor.»

Shears gülümsedi. Kendisinin dinlemek için sabırsızlık gösterdiği kadar Joyce da anlatmak için sabırsız davranıyordu. Haritanın önüne elden geldiğince rahat bir biçimde yerleştiler. Warden deneyin verdiği bir ileri görüşle Joyce'un eline ikinci bir bardak içki tutuşturmuştu. Bitişik odada delikanlının kılavuzluğunu yapan iki Siyamlı partizanın da çevresini sarmışlardı. Yerliler seferin hikâyesini anlatıyor, beyaz adamı övüyorlardı.

Joyce «Bir hayli güç ve zahmetli bir yürüyüş oldu,» diye söze başladı. «Ormanda tam üç gece yürüdük, ama ne yürümek... Kılavuzlarım müthiş şeylerdi. Sözlerini yerine getirip beni nehrin sol yakasındaki yüksek tepenin ta başına kadar götürdüler. Oradan bütün vadi, kamp yeri, köprü rahatça görülüyor. İdeal bir gözlem yeri.»

«Umarım kimse görmedi sizi.»

«Böyle bir ihtimal kesinlikle yok. Sadece geceleri hareket ediyorduk. O kadar karanlıktı ki, birbirimizi yitirmemek için önümüzdekinin omzunu tutarak yürüyorduk. Gündüzleri de kimsenin bizi farkedemeyeceği sık çalılıkların altına sığınıyorduk. Fakat öyle vahşi ve ıssız yer ki, bu türlü tedbirlere bile gerek yok. Gidip gelene kadar bir tek insana rastlamadık.»

«Âlâ. Ee, sonra?»

'Bir Numara', Joyce'un anlattıklarını dinlerken ta başlangıçtaki düşüncelerinin doğru çıkmaya başladığını aklından geçiriyordu. Bu keşif seferinin iki bakımdan önemi vardı onun için. Biri delikanlının kendi kendine bırakıldığı zamanki yetenek ve davranışını ölçebil-

mekti. Sefer dönüşü bıraktığı ilk izlenim olumluydu. Yerli kılavuzların neşeli halleri de ikinci olumlu izlenimdi. Shears, bu türlü ikincil ögelerin hiç ihmal edilmemesi, dikkatle nazarı itibare alınması gerektiğini biliyordu.

Joyce biraz fazlaca heyecanlıydı. Sadece gördükleriyle değil, yola çıkışından beri başından geçenlerden sonra bu kampın rahat ve sakin havasıyle de heyecana gelmişti.

«Siyamlılar haklıymış, komutanım,» diye bitirdi sözlerini. «Köprü cidden nefis ve mükemmel bir eser.»

Siyam ve Birmanya'daki müttefik savaş tutsaklarının tarifsiz acıları karşılığı, iki yakadaki hat gittikçe uzayıp birbirine yaklaşırken, hareket saati de geliyordu. Shears ile iki arkadaşı, demiryolunun günlük durumunu yakından izliyorlardı.

Joyce, gelen son haberlere göre harita üzerindeki işaretlerini ayarlamak, düzenli bir durumda tutabilmek için saatlerce çalışıyordu. Her hafta bittiği haberi gelen bölümü kırmızı kalemle yerine işaret ediyordu. Demiryolu hattı Bangkok'tan Rangoon'a kadar hemen hemen kesintisiz tamamlanmış durumdaydı. Önemli nehir geçitlerini başka bir renkte çapraz işaretle gösteriyordu. Bundan başka bir hayli titiz olan Warden de bütün bu bilgileri ayrı bir kâğıt üzerine ayrıntılı bir biçimde geçirliyordu.

Demiryolu yapımı hakkında gelen haberler çoğaldıkça ve gerçek durum daha açık bir biçimde ortaya çıktıkça, daha başlangıçtan beri dikkatlerini çeken

Kwai Köprüsüne karşı olan ilgileri de artıyordu. Köprüler hakkındaki geniş uzmanlıklarıyle; Plastik ve Tahrip Ltd. Şti.'nin pratik ve tipik yöntemlerine göre hazırlanmış planlarının uygulanmasını kolaylaştıran şaşılacak derecede bol imkânlar olduğunu görüyorlardı. Mantıkları kadar, içgüdülerinin de etkisiyle bütün ümitleri ve inançlarını Kwai Köprüsüne bağlamış, başka birşey düşünmez olmuşlardı.

Bununla birlikte başka köprüler üzerinde de durmuş, bütün avantajlarını dikkatle incelemiş, ölçüp biçmişlerdi ama yine Kwai nehri üzerindekinin tercih edilmesiyle sona ermişti bu inceleme. Kwai Köprüsü sanki onların çalışması için özellikle yapılıyormuş gibi ideal bir hedefti. Başlangıçta belli belirsiz bir fikir, soyut bir kavram olarak sadece akıllarında yaşattıkları 'büyük iş', artık yeryüzünde somut bir vücut olarak madde halinde bir yer işgal ediyor, tek kelimeyle dönülmez bir hedef olarak karşılarında duruyordu. İnsanın aklından geçirebileceği her türlü oyuna gelebilecek hattâ yok olabilecek bir maddeydi artık bu köprü.

Shears «Bu hava kuvvetlerinin yapabileceği bir iş değil,» diyordu. «Tahta bir köprüyü havadan tahrip etmek kolay olmaz. Sadece bombaların tam isabet kaydettiği bölümler zarar görür o kadar. Gerisi olduğu gibi kalır. Japonlar için böyle bir köprüyü kolayca tamir edip, eski durumuna getirmek işten bile değil. Oysa biz bu köprüyü ta havalara uçurup yoketmekle kalmaz; aynı zamanda tam trenin geçtiği sırada patlatarak onu da yok edebiliriz. Bu şekilde üstündeki konvoyla birlikte çökecek olan köprünün hasarı daha da artar. Bunun gibisini birkaç kez gördüm. Trafik haftalarca kapanır kalır. Hem de dünyanın uygar bölgelerinde, düşmanın

elinde büyük teknik olanakların olduğu yerlerde. Oysa burada her şeyden vazgeçip, köprüyü tamamen bir başka yerde kurmak zorunda kalacaklardır. Bütün kayıplar da caba... Tanrım, ne dehşet bir iş olacakl Şimdiden...»

Bu işin ne dehşet olabileceğini her üçü de gözlerinin önünde canlandırabiliyordu. Yapacakları iş, hayal gücünün söküp atamayacağı bir kesinlikle gelip yerleşmişti artık, ellerini uzatsalar dokunuverecek, tutacaklardı sanki. Bir bölümü yıkanmamış bir film, bazıları renkli resimler gibi alev alev görüntüler Joyce'un uykusunu kaçırıyordu. En ufak ayrıntısına kadar her şeyiyle gözlerinin önündeydi: Tren, altında Kwai nehrinin köpürdeyerek, köprünün üstüne yayılıp, ormanın bir yakasından öteki yakasına geçmeye çalışıyordu. Kolu, kendi elleriyle indirecekti. Gözleri köprünün orta yerinde bir noktaya takılmış, hep oraya bakıyordu. Bu nokta ile yaklaşan lokomotifin arasındaki uzaklık gittikçe azalıyor, eriyordu. Kolu tam zamanında sonuna kadar indirecekti. Artık bir metre, elli santim, on santim kalmıştı uzaklık. Derken birden bütün gücüyle indiriverecek elini, sonuna kadar bastıracaktı. Artık düşleri köprünün üstünde gerçekleşiyordu.

Birgün kendini tutamamış, endişe içinde «inşallah havacılar, biz harekete geçmeden bu işe el atmaya kalkışmazlar, komutanım,» diye aklından geçenleri söylemişti.

Shears «Bu taraflardan uzak durmaları için bir mesaj gönderdim hava kuvvetlerine,» diye cevap verdi. «Bu bakımdan için rahat olsun.»

Hareketsiz beklemekte oldukları süre içinde, hepsi de köprüyle ilgili olmak şartıyle, yakındaki tepelerde

nöbet tutan yerli partizanlardan sayısız rapor gelmişti. Fakat henüz kendileri gidip görmemişlerdi. Yüzlerce kez tarif ettirmişler, hatta biraz daha kafası işleyen yerli ajanlar ne demek istediklerini bir sopa ile kuma resmederek anlatmışlardı. Saklandıkları yerden inşaatın her dönemini yakından izliyor ve gelen her raporda doğrulanan tuhaf bir yöntemin birbirini izleyen aşamalarını öğrendikçe hayret içinde kalıyorlardı.

Gelen her söylentiden gerçek yönü ayırmaya alışmışlardı. Bir yandan da yerli partizanların köprüden ne büyük bir hayranlıkla söz ettikleri gözlerinden kaçmıyordu. Siyamlılar, Yüzbaşı Reeves'in teknik dehasını ya da Albay Nicholson'un sorumlu bulunduğu örgütün yetkinliğini takdir edecek yeterliliğe sahip değillerdi. Ne var ki, bunun Japon yöntemi bir tahta yığınından ibaret bulunmadığını da anlıyorlardı. Uygulamalı sanata karşı ilkel insanın duyduğu insiyakî hayranlığın etkisinden kurtaramıyorlardı kendilerini.

Bazen Shears, ümitsizlik içinde «Hay Tanrım!» diye bağırıyordu. «Bu adamların söyledikleri doğru ise ikinci bir George Washington köprüsü oluyor bu. Amerikalılarla yarışa mı kalktılar ne!»

Siyamlılara göre köprüde, hattın yanında iki kamyonun yanyana geçebileceği bir yol da vardı. Bu türlü olağanüstü ve bir çeşit lüks inşaatın haberleri rahatsızlık vericiydi onlar için. Böyle büyük bir yapı, mutlaka çok daha dikkatle korunuyor olmalıydı. Bir bakıma memnuniyet verici bir yönü de vardı bunun. Bu derece önem verildiğine göre stratejik açıdan da önem veriliyor demekti ve bu, yapacakları hücumun değerini çoğaltıyordu.

Yerliler, savaş tutsakları hakkında da çok şey anla-

tıyorlardı. Onları, yakıcı güneşin altında, yarı bellerine kadar çıplak ve çok sıkı bir denetim altında çalışır görmüşlerdi.

Üç arkadaş bunları duydukları zaman kendi planlarını bir an için unutarak, yurttaşlarının içinde bulundukları koşulları düşündüler. Japonları yakından tanıdıkları için, onların her hangi bir işi istedikleri biçimde elde etme yolunda ne derece tersleşip, acımasız hareket edebileceklerini kestirebiliyorlardı.

Joyce bir gün «Eğer bizim planlarımızdan haberleri olsa bu tutsakların, efendim,» diye düşüncesini açıkladı; «Yaptıkları bu köprünün hiç bir zaman kullanılamayacağını haber alsalar moralleri hayli yükselir bana kalırsa.»

Shears «Belki,» diye karşılık verdi. «Fakat onlarla temasa geçmek tehlikesini göze alamayız. Bunu bir kalem unutalım, Joyce. Bizim işimizde, kendi arkadaşlarımız arasında bile gizlilik ve güven baş koşuldur. Böyle birşey olsa neler yapmaya kalkışmazlar düşünsene... Bize yardım olsun diye girişecekleri her hangi bir girişimin falsosu bütün işi sekteye uğratabilir. Japonlar biraz kuşkulanacak olsalar bitti demektir. Hayır, onları bu işin dışında bırakmamız gerek. Japonların, tutsakların bizimle temasta olabilecekleri ihtimalini bile akıllarından geçirtecek işlere izin veremeyiz.»

Birgün Shears ansızın hergün Kwai nehrinden gelen şaşılası raporların güven derecesini incelemeye karar verdi.

«içimizden birinin gidip bakması gerek,» diyordu. «İnşaat bugünlerde bitmiş olacak. Bu adamların akıl almaz raporlarına güvenmekte devam edemeyiz. Joyce, en iyisi bu işi sen yap. Köprünün gerçekten nasıl oldu-

ğunu öğrenmek istiyorum, anlıyor musun? Ne büyüklükte? Kaç kazık üstüne oturtulmuş? Kesin, sağlam sayılar... Tehlikesizce nasıl sokulunabilir? Korunması nasıl? Ne yoldan yapılacak hücum başarılı olabilir?.. Elinden gelen herşeyi yap, sakın kendini göstereyim deme. Her ne pahasına olursa olsun seni farketmemeliler, anlıyor musun? Tanrı aşkına, bu belâ köprü hakkında tam bir bilgi getir bize.»

15

«SİZİ GÖRDÜĞÜM KADAR RAHAT SEYRETTİM herşeyi dürbünümle, komutanım.»

Shears sabırsızlıkla; «En başından başla,» diye sözünü kesti. «Nasıl gitti işler?»

Joyce bir gece iki yerli kılavuzun eşliğinde yola çıkmıştı. Bu yerliler Siyam ile Birmanya arasında sigara ve esrar kaçakçılığı yapmakla geçindiklerinden, bu türlü gece yolculuklarına iyice alışıktılar. İzleyecekleri yolun çok güvenli olduğunu iddia ediyorlardı ama Joyce, etrafta bir Avrupalının bulunduğu söylentisinin çıkmasının bile ne kadar zararlı olacağını bildiğinden Siyamlı köylüler gibi giyinmek, cildini biraz esmerleştirmekte dayatmıştı.

Çok geçmeden kılavuzların söylediklerinin doğru olduğunu anlamakta gecikmedi. Bu ormandaki çekinilecek tek düşman sivrisinekler ve çıplak ayaklarına yapışarak, yukarı doğru çıkan sülüklerdi. Bu pis hayvan-

ların her an biraz daha arttığını ürpererek duyuyordu. Tiksinmeyi bırakarak bunların varlığını unutabilmek için elinden gelen herşeyi yapmış, kendini bir hayli zorlamıştı. Bir dereceye kadar başarı kazanmış sayılırdı bunda da. Ne de olsa hemen oracıkta bunların elinden kurtulabilirdi. Bir sigara yakıp sülükleri teker teker yakabilirdi ama, her ihtimale karşı çekinmişti. Ayrıca Siyamlılara ayak uydurabilmek de kolay değildi.

«Hayli zor bir yürüyüş desene.»

«Öyle, efendim. Dediğim gibi bir elimle öndeki adamın omzunu tutmak zorundaydım. Hele bunların geçit dediği şeylerin ne olduğunu görmeden tasarlamak bile mümkün değil.»

Üç gece tepeler aşmışlar, vadilere inmişlerdi. Kayalık nehir yataklarını izliyor, orada burada çürümüş ot dolu kokmuş sazlıklardan geçiyor ve her defasında yeni yeni sülüklerin saldırısına uğruyorlardı. Bu yatakların içinde kaybolmak tehlikesi çok daha az olduğundan, kılavuzları genellikle bu yolu tercih ediyordu. Şafak sökene kadar yürüdüler. Şafağın ilk ışıkları belirirken sık bir çalılığın içine dalarak yanlarındaki eti pişirdiler, biraz pirinç lâpasiyle birlikte yediler. Bundan sonra iki Siyamlı, bir ağacın gölgesine çekilerek ortalık kararana kadar torbalarından çıkardıkları nargileleri fokurdattılar. Gecenin yorgunluğunu unutmak için alışmış oldukları dinlenme yöntemleri böyleydi. Bazen oldukları yerde, oturuş biçimlerini bile değiştirmeden dalıyorlar, bir süre kestiriyorlardı..

Joyce, kendini toparlayıp gücünün yerine gelmesi için doğru dürüst uyumak istiyordu. Görevinin istediği başarıyı sağlayabilmesi için zinde ve formunda olması gerekti. Bunun için de yeteri kadar uyku alabilmeliydi.

Önce vücuduna yapışmış olan sülüklerden kurtulmaya çalıştı. Bunların bir bölümü yeteri kadar doyarak kendi kendilerine düşmüşlerdi. Yapıştıkları yerde bıraktıkları kırmızı yuvarlak leke hâlâ duruyordu. Ötekiler kısmetlerinin ayaklarına sürükleyip getirdiği avlarına öylesine sarılmışlardı ki, neredeyse etin içine gömüleceklerdi. Yanan sigaranın altında debeleniyor, kıvrılıp bükülüyor, sonra da kendilerini bırakıp yere düştükleri zaman iki taşın arasında can veriyorlardı. Joyce, sülüklerin temizlenmesi bittikten sonra boylu boyunca yere uzandı. Uyuyacaktı. Ama bu kez de karıncalar rahat vermez oldu.

Yere damlayan bir iki kan damlasının kokusunun verdiği hızla kocaman kocaman karıncalar siyah diziler halinde saldırıyorlardı. İki cins karınca vardı. Gözlerini açmadan anlıyordu bunu. Kırmızılara karşı yapılacak birşey yoktu. Sülük yaralarının üstünü sokuşları iki kızgın iğne gibi geliyordu. İnsan bunların bir tanesine dayanamazken, sürülerle geliyorlardı. Kalkıp başka bir yere gitmek zorunda kaldı. Fakat rahatı ancak hayvanlar yeni yerini bulana kadar sürdü. Siyah karıncalar pek can yakmıyordu. Kıskaçlarını adamın içine işleyen bir şiddetle batırmıyorlardı.

Bütün bunlara rağmen yeteri kadar uyuyabildi. Bir gece öncekinden çok daha dik ve zahmetli tepeleri çıkıp inecek kadar güç toplayabilmiş, enerjisi yerine gelmişti.

Bu keşif gezisinde yalnız başına olmanın verdiği zevkle sarhoş gibiydi. Büyük işin ilk aşaması, başarıya giden ilk adımdı bu. Asıl işlerinin başarısı, onun enerjisine, onun akıl yürütme ve yargılarına bağlı olacaktı. İşte böyle büyük bir görev yapmanın verdiği şevk-

le içindeki gücü, kuvveti hiç bitmeyecekmiş gibi geliyordu. Gözleri düşgücünün canlandırdığı köprüye dikiliydi. Bu, artık onun rüya dünyasının ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Sadece onun düşüncesiyle bile içinde sonsuz bir enerji kabarıyor, zafer isteklerini kamçılıyordu.

O gece, öncekilerden daha uzun süre yürümüşlerdi ve tepelerin en çetininin zirvesine ulaştıkları zaman, köprü birden ortaya çıkmış, gözlerinin önüne serilivermişti.

Gerçek köprü; Kwai nehri üzerindeki köprü, Siyamlıların raporlarında işaret ettikleri gözlem yerine ulaştıkları zaman güneş çoktan yükselmişti. Bütün vadiye egemen olan bu yerden köprüyü uçaktan bakarcasına seyredebiliyordu. Birkaç yüz metre aşağıda sık ormanı ikiye bölen suyun üstünde renkli bir hat uzanıyordu. Sağ tarafa doğru henüz tamamlanmış bir bölümdeki boşluk geometrik gözlemleri kolaylaştırıyordu. Bir süre kazıkların sayısı ve köprünün durumundan başka hiç birşeyle ilgilenmedi. Karşı kıyıdaki kamp yerini, inşaatta çalışan tutsak guruplarını hiç görmüyordu sanki. Mükemmel, ideal bir gözlem yeri olduğu için kendini güvenlik içinde duyuyor, büyük bir rahatlıkla çalışıyordu.

«Şu anda sizi gördüğüm kadar açık, olduğu gibi gördüm onu, efendim. Siyamlılar köprüyü tanımlarken hiç de abartmamışlar. Gerçekten büyük bir inşaat bu. Yöntemine uygun yapılmış. Japonların yaptıkları öteki köprülerin hiç birine benzemiyor. Bakın birkaç kroki çizdim. Siz de göreceksiniz.»

Köprüyü görür görmez tanımıştı. Gözlerinin önündeki hayaletin ansızın böyle madde halinde ortaya çıkması karşısında duyduğu şaşkınlık hayretten değil, ta eskidenberi buna tanık oluşundan geliyordu. Köprü tıpkı düşündüğü gibiydi. Önce biraz endişe, sonra gittikçe artan bir rahatlıkla onu incelemeye başlamıştı. Diğer ayrıntılar da hayalgücü ve ümit dünyasında sabırla işleyip süslediği şeylere aynen uyuyordu. Sadece bazı tâli noktalarda ayrılıklar vardı. Örneğin sular hayalindeki gibi köpürdeyerek akmıyordu. Çamurlu, durgun bir nehirdi bu. Bir an aldatılmış gibi duydu kendini bu görüntü karşısında, ama çabucak neşelendi. Hayalinin bu şekilde aldanmış oluşu, amaçlarının gerçekleşmesine daha iyi hizmet edebilirdi.

İki gün çalıların altına yatarak saklandı, dürbünüyle köprüyü incelemekle vakit geçirdi. Saldırının yapılacağı arazi kesimini büyük bir özenle tarıyordu. Genel görünüşü zihnine aynen resmetmiş, özelliklerine dikkat ederek notlar almış; geçitleri, yolları, kamp yerini, Japonların kulübelerini, nehrin dirseklerini hatta suyun dışına çıkan büyük kayaları bile çizdiği plan ve krokilerde yerli yerine oturtmuştu.

«Akıntı hiç de hızlı değil, komutanım. Küçük bir kayık ya da iyi yüzen biri için nehir çok iyi imkânlar verebilir. Suları çamurlu. Köprünün üstünde ayrıca bir yol var ve dört sıra kazık üstüne oturtulmuş. Tutsakların bunları uydurma bir şahmerdanla çaktıklarını gördüm. Hemen hemen sol yakaya ulaşmak üzereler. Yani bizim gözlem yerimizin olduğu tarafa. Arkadan başka ekipler gelerek öteki işleri yapıyorlar. Köprü su içinde bir aya kadar biter. Harika birşey...»

Aktarılacak o kadar çok bilgi vardı ki; bunları ne

şekilde sıraya sokacağı ayrı bir sorun oluyordu. Shears söze karışmadan anlattıklarını dinliyordu. Sözlerini bitirdiği zaman gerekli soruları soracak bol bol vakitleri vardı. Eksik kalan tarafları o zaman tamamlayabilirlerdi.

«Bu büyük yapının geometrik görünüşü ve kemerlerin hali çok yetkin bir biçimde planlanmışa benziyor. Destekler muntazam kesilmiş ve tam yerli yerine oturtulmuş. Dürbünümle ek yerlerini iyice görebiliyordum. Gerçekten bunun dörtbaşı mamur, herşeyi düşünülerek hazırlanmış bir eser olduğunu kabul etmek gerekir. Bir tahta yığınını uçurmaktan çok daha büyük anlamı olacak bu işin. Oradayken, bu işi çözümlemenin en emin ve en kestirme yollarını düşündüm. Bence doğrudan doğruya alttaki kazıklar üstünde çalışmalı. Daha doğrusu bu kazıkların suyun içindeki bölümleriyle ilgilenilmeli. Su bulanık olduğundan yerleştirilecek patlayıcı maddeleri kolay kolay farketmeyecekler. Bu yolla bütün köprüyü birden atmak kabil.»

Shears «Demek dört sıra kazık üstünde,» diye mırıldandı. «Bu çok zor bir iş olur biliyorsun ki... Ne diye bunu da ötekiler gibi uydurma cinsten yapmazlar ki!»

Warden «Kazıkların birbirinden olan uzaklığı ne kadar?» diye söze karıştı.

«Üç metre.»

Shears ile Warden zihinsel bir hesaba giriştiler.

Bir süre sonra Warden; «iyice tedbirli olmak için en azından her sırada altı kazığı dinamitlemeliyiz,» diye söylendi. «Dört sıra olduğuna göre yirmi dört tane eder... Bir hayli zaman ister bu.»

«Bir gecede bitirebiliriz efendim. Bundan eminim.

Bir defa köprünün altına girdikten sonra telâş edilecek hiç birşey yok. Gizlenmek için çok uygun her yer. Suyun kazıklara çarparak çıkardığı gürültü, diğer bütün sesleri örtebilecek kadar. Ben...»

Shears gözlerini kısarak «Köprünün altındaki durumun böyle olduğunu nereden çıkarıyorsun?» diye sordu. İlgisi gittikçe artıyordu.

«Bir dakika efendim, anlatacaklarımı bitirmedim ki daha. Köprünün altına gidip baktım herşeye?»

«Köprünün altına mı gittin?»

«Buna zorunluydum efendim. Bana fazla sokulmamamı söylemiştiniz ama istediğim bilgileri tam olarak elde edebilmem için başka çarem yoktu. Bulunduğumuz tepenin öte yakasından aşağı indim. Elimin ucuna kadar gelen bu fırsatı kaçırmaya gönlüm razı olmadı. Siyamlılar beni daracık bir keçi yolundan nehir kenarına indirdiler.»

«Ne kadar sürdü bu?»

«Üç saat kadar. Akşam olurken yola çıktık. Ortalık iyice kararduğı zaman işbaşında olmayı istiyordum. Biraz tehlikeli bir işti ama, herşeyi yerli yerinde görmek istiyordum.»

Bir Numara, karşısında oturan Warden'ın gözüne bakarak «Bazen verilen emirleri kendine göre yorumlamak fena bir düşünce değil,» diye mırıldandı. «Bütün sorun tam bilgi elde etmendi. Sonra?»

«Kimse görmedi beni, efendim. Nehrin kıyısına köprüden birkaç yüz metre yukarda vardık. Ama oracıkta sıkışmış ufacık bir yerli köyü varmış. Bereket versin herkes uykudaydı. Kılavuzları geri gönderip, kendi başıma devam ettim ötesine... Yavaşça suya girdim, kendimi akıntıya bıraktım.»

«Ayışığı var mıydı?» diye sordu Warden.

«Temiz, parlak bir geceydi. Ay yoktu ama bulutlu da değildi hava. Köprü iyice yüksek olduğundan aşağıda olup bitenleri kolay farkedemezlerdi.»

Shears; «Sırasını bozmayalım,» diye söze karıştı. «Köprüye nasıl sokuldun?»

«Sırt üstü yüzüyordum, komutanım. Yalnız ağzım dışarda kalacak biçimde iyice suya batmıştım. Yukarda...»

Warden; «Vay canına be Shears,» diye bağırdı adeta. «Böyle bir görev çıkacak olursa bir daha, beni unutma. Gönüllüyüm.»

«Önce kendim giderim böyle bir iş için arkadaşım.»

Joyce sahneyi o kadar canlı olarak anlatmıştı ki, iki arkadaş kendilerini tutamamışlar, heyecanlanmışlardı. Böyle bir görevin zevkinden yoksun kaldıklarına yanıyorlardı.

Joyce hemen o gece yola çıkmış, üç gece süren zahmetli bir yolculuktan sonra karargâha ulaşmıştı. Köprüyü iyice görüp, istediği bilgileri tam olarak elde ettikten sonra bir dakika bile duramaz olmuştu.

Suyun içinde sırtüstü aşağı doğru inerken aklında tek birşey vardı: Gecenin karanlığı içinde iki kıyıyı birbirine birleştiren köprünün yatay hattı. Bu hat yaklaştıkça büyüyor, biraz daha kararıyor ve gökyüzüne doğru gittikçe yükseliyor gibiydi.

Köprünün altı zifirî karanlıktı. Kazıklara tutunarak bir süre durup beklemişti. Boğazına kadar buz gibi suyun içine gömülüydü. Ama bütün vücudunun hâlâ alev

alev yanmakta olduğunu duyuyordu. Yavaş yavaş gözleri karanlığa alıştı. Dört bir yönünden sütunların yükseldiği acaip bir yerdeydi. Ne var ki, bu şaşkınlığı uzun sürmedi. Köprülerin bu yönden görünüşlerinin de yabancısı değildi.

«Bu iş bütün zahmetine değer, efendim. En uygunu patlayıcı maddeleri küçük bir salın üstüne yerleştirip götürmek. Kesinlikle farkedilmez. Biz de suyun içinde, yanında olacağız zaten. Bir kez köprünün altına, kazıkların arasına girdik mi tamam, çekinecek hiç birşey yok bundan sonra. Akıntı hızlı değil, çalışmamızı sekteye uğratmaz. Ama gerekirse kendimizi kazıklara bağlayarak da iş görebiliriz. Kazıkların kalınlığını da ölçtüm. Pek fazla değil. Suyun altına yerleştirilecek bir miktar madde işini görmeye kâfi gelir.»

Warden «İyice derine yerleştirmeliyiz onları,» diye söze karıştı. «Sular çekiliverir birgün bakarsın.»

Joyce gerekli bütün incelemeleri yapmıştı. İki saatten fazla kazıkların arasında kalmış, elindeki bir metreyle aralarındaki uzaklığı, kalınlıklarını ölçmüş, bir sürü şey hesaplamış ve uygun yerde olanlara işaret koymuş ve saldırı sırasında işlerine yarayabilecek bütün ayrıntıları kafasının içine yazmıştı. Sonra kazıklardan birine dayanarak dinlenmiş ve bir yandan da düşünmüştü. Japonlar nehri ışıldakla taramıyorlardı. Daha doğrusu ışıldaklarla araştırsalar bile yeterli bir hareket değildi bu.

«Düşünmemiz gereken tek şey, köprüye giderken ışıldaklar tarafından yakalanmamak,» diye devam etti. «Işıldak her zaman yakılmadığı gibi, köprünün altına girdikten sonra da bir sorun kalmıyor.»

Shears «Nehir derin mi?» diye sordu.

«İki metreden biraz fazla. Dibe kadar daldım.»

«Peki bu dinamitleri yerleştirme işini nasıl yapmayı düşünüyorsun?»

«Benim düşüncem şu efendim: Suyun altına yerleştirilecek patlayıcı maddeler köprünün bir başından bir başına uzanacak bir elektrik teline bağlanır. Sağ tarafta da sahile kadar inen çalılar teli iyice gizleyebilir. Ayrıca biraz ilerde uygun bir yer buldum. Bir insanın rahat rahat uzanıp bekleyebileceği bir yer. Dalların arasından köprüyü çok iyi görmek de kabil.»

Shears'in kaşları çatılmıştı. «Niçin sağ tarafta?» diye sordu. «Eğer yanlış anlamadımsa kamp da o yanda. Ne diye karşı sahilde, gözlem tepesinin eteğinde bir yer seçmeyelim? Anlattığına göre o yön de sık çalılarla kaplı. Geri çekilmek böylece daha rahat ve kolay olur.»

«Haklısınız efendim. Fakat haritaya bir daha bakarsanız, şuradaki geniş dirsekten sonra köprüyü geçince demiryolunun tepeye doğru kıvrıldığını göreceksiniz. Demiryolu hattı için ormanın o kesimini iyice temizlemişler. Gün ışığında bu kesimde gerektiği gibi saklanılacak bir yer yok. Onun için bir hayli geriye kadar çekilmek gerek. Bu da çok uzun bir tele gereksinme gösterecek. Çıplak arazide telin gizlenmesi bence olanaksız ya da çok zahmetli olur.»

«Ben bu düşünceyi pek beğenmedim. Sol yakada akıntının yukarısında yapılabilir pekâlâ bu.»

«O sahil çok dik, komutanım. Bayağı bir uçurum gibi. Daha ilerisinde de o sözünü ettiğim yerli köyü var. Oraya kadar gidip baktım, sonra tekrar karşı tarafa geçtim, akıntıyla köprüye kadar indim yine. En uygun yer sağ kıyıda.»

Warden «Bana bak; bütün geceyi köprünün çevresinde geçirmişsin sen galiba!» diye atıldı.

«Hemen hemen. Fakat şafak sökmeden yeniden ormana dalıp, güneşle birlikte gözetleme yerine ulaştım.»

Shears «Sağ kıyıda dediğin yere gizlenecek olan hakkında ne düşünüyorsun?» diye sordu. «iş bittikten sonra nasıl kaçacak?»

«iyi bir yüzücü için karşı sahile çıkmak üç dakikadan fazla sürmez. Ben o gece bu kadar zamanda geçtim nehri. Patlama Japonları bir an için şaşkına çevireceğinden kolaylaşıyor. Karşı tepenin eteğine yerleştirilen bir posta, onun geri çekilişini çok iyi sağlayabilir. Sahile çıkıp da o sözünü ettiğim çıplak yeri geçti mi, kurtulmuş demektir. Bir daha ormanda kimse yakalayamaz onu. Bence en iyi tasarı bu.»

Shears, Joyce'un işaretlediği haritayı inceleyerek uzun uzun düşündü.

Sonunda «Bu plan üzerinde düşünmeye değer,» diye konuştu. «Sen herşeyi yerli yerinde gördüğüne göre biraz daha açıklama yapabilirsin. Sonuç; bu tehlikeyi göze almaya değer gibi... Başka neler gördün?...»

16

TEPEYE VARDIĞI ZAMAN GÜNEŞ HAYLİ YÜKSELmişti. Gece dönmüş olan iki kılavuzu onun gelişini heyecan içinde bekliyordu. Bitmiş, perişan olmuştu. Bir saat kadar dinlenmek için yattığı yerden akşamdan önce kalkamadı. Yorgunluğun etkisiyle derin bir uykuya dalmış, gözlerini açamamıştı. Bu durumu açıklarken, gösterdiği zayıflıktan dolayı özür diledi.

«İyi etmişsin,» diye karşılık verdi Bir Numara, «O geceyi de uyuyarak geçirmen en doğru hareket olacaktı. Ertesi sabah yine devam ettin gözlemeye herhalde?»

«Evet efendim. Bir gün daha kaldım. Görmek istediğim bir sürü şey daha vardı.»

Keşif seferinin ilk bölümünü cansız şeylere ayırdıktan sonra, canlıların durumunu saptamak için sabırsızlanıyordu. O âna kadar köprünün durumu ve harekâtın çok yakından bağlı bulunduğu öbür ayrıntılarla büyü-

lenmiş gibiydi. Fakat dürbünün ucunda beliren yurttaşlarının durumunu gördükten sonra aklı başına gelmişti. Köleler gibi perişan bir halde ölesiye çalıştırılıyorlardı. Japonların savaş tutsakları kamplarında uyguladıkları yöntemleri çok iyi biliyordu. Düşmanın bu barbarlığını bütün ayrıntılarıyla anlatan ne raporlar gelip geçmişti elinden.

Shears bunları dinledikten sonra «Kötü bir olaya rastladın mı?» diye sordu.

«Hayır efendim. O gün hiç birşey olmadı ama bu askerlerin aylardanberi bu koşullar altında çalışıyor olmalarını düşünmek bile insanın tüylerini ürpertmeye yetiyor. Bu iklimde, yiyecek doğru dürüst birşey bulamadan, her türlü konfor kavramından uzak kulübelerde, yaşayarak, devamlı bir tehdit ve tehlike içinde ölesiye çalışmak. Bundan daha fecî bir ceza düşünebilir mi insan?»

Her ekibi ayrı ayrı incelemişti. Adeta dürbünüyle her birey üstünde teker teker durmuş, onların halini görerek dehşete kapılmıştı.

O bunları anlatırken Shears kaşlarını çatarak «Bizim işte yufka yüreklilik gitmez Joyce,» diye söze karıştı.

«Anlıyorum komutanım. Fakat gerçekten bir deri bir kemik kalmışlar. Çoğunun orasında burasında yaralar açılmış, garip lekeler peyda olmuş. Bazıları güçlükle adım atıyor. Hiç bir uygar insan bu askerlerin içinde bulundukları koşullar altında çalışmasına izin veremez. Bir görseniz hallerini, efendim. İçiniz parçalanır, ağlamaklı olursunuz. Hele son bir iki kazığı çakan ekibin halini düşünmek bile güç. Şahmerdanın ipini sanki can-

lı cenazeler çekiyormuş gibi geliyor. Böylesini hiç görmemiştim. Bu resmen cinayettir bence!»

«Üzülme, yakında hepsi geçecek.»

«Buna rağmen onlara hayran olmaktan kendimi alamadım efendim. Bütün bu bedensel perişanlıklarına rağmen hiç biri canlılığını yitirip ümitsizliğe kapılmamış. İyice inceledim onları... Başlarında nöbetçi olmadığı halde çalışmayı bir çeşit onur meselesi yapmışlar sanırım. Bende tamamen bu izlenimi uyandırdılar. Sanki Japonlar hiç yokmuş gibi hareket ediyorlar. Şafaktan ortalık kararana kadar çalışıyorlar. Bu durumun bir gün bile dinlenmeden aylardır sürdüğü kesin. Şaştığım yön hiç de ümitlerini yitirmiş görünmemeleri. Her şeylerine rağmen bir tutsak, bir köle halleri yok, efendim. Yüzlerinden akıyor bu.»

Üçü de sustu. Herkes kendi kafasında düşünceye dalmıştı.

Nihayet Warden «İngiliz askeri zora koşulduğu zaman dayanmasını bilir,» diye söylendi.

Shears «Başka neler gördün?» diye sordu.

«Subaylar, efendim. İngiliz subayları. Onlar çalıştırılmıyorlar. Adamlarının başında duruyor ve Japonlardan çok daha fazla titizlik gösteriyorlar. Hepsi üniformalıydı.»

«Üniformalı mı?»

«Rütbeleri, nişanları falan herşeyleri üzerlerindeydi.»

«Allah Allah!» diye söylendi Shears. «Bunu Siyamlılar da söylemişti de inanmak istememiştim. Öteki

kampların hepsinde rütbeleri ne olursa olsun bütün esirler hep birlikte çalıştırılıyorlar... İçlerinde yüksek rütbeli var mıydı?»

«Bir albay vardı efendim. Adını çok duyduğumuz Albay Nicholson olacaktı herhalde. Yeni geldiği sırada bir hayli eziyet edildiğini anlatmışlardı. Bütün gün işin başındaydı. Adamlarıyle Japonlar arasında herhangi bir olay çıkmasın diye orada bulunuyordu herhalde. Zira başlangıçta bir hayli şey olup bitmişe benzer... O Japon nöbetçileri bir görseniz efendim. İnsan kılığına sokulmuş maymun gibi hepsi. Yürüyüşleri, ellerini kollarını sallayışları, hareketleri insanda kesinlikle bir insan olabilecekleri izlenimini uyandırmıyor. Albay Nicholsun'un ciddiyeti gerçek bir örnek, efendim. Doğuştan lider, her halinden belli oluyor.»

«Bu durumda bile adamlarının morallerini böyle yüksek tutabilmek için gerçekten büyük bir nüfuz sahibi ve üzerlerinde son derece etkili olmalı,» diye mırıldandı Shears. «Önünde şapkamı çıkarırım böyle insanların.»

O gün sürprizler birbirini izlemişti. Joyce kendi hayret ve şaşkınlığının arkadaşları tarafından da paylaşılması isteğiyle hikâyesini bitirmekte sabırsızlanıyordu.

«Bir ara köprünün en başında çalışan ekipteki askerlerden biri, albayın yanına gelerek birşeyler söyledi. Komutanına altı adım kala derhal esas duruma geçerek, sert bir selâm verdi. Sırtındaki o partallarla çok garip bir görüntüydü bu. Ama gülünç bir yönü yoktu. Tam o sırada Japon nöbetçilerinden biri elindeki silâhı sallaya sallaya yalpalayarak peşinden koştu. Asker herhalde izin almadan işini bırakmış olmalıydı. Fakat Al-

bay Japona öyle bir bakışla baktı ki... Herşeyi gözlerimle gördüm, efendim. Japon ters yüz edip gitmek zorunda kaldı. Ağzını bile açamadı... İnanılmaz birşey, değil mi? Hepsi bu kadar değil, daha bitmedi. Akşam ortalığın kararmasına yakın bir Japon albayı geldi. Sanırım korkunç bir canavar olduğu söylenen Saito'ydu bu. İnanmayacaksınız ama, Albay Nicholsun'un yanına yaklaştığı zaman adeta secdeye vardı. Gerçekten başka kelime yok bunu tanımlamak için, adam resmen iki büklüm oldu... Önce Albay Nicholson selâm verdi tabiî. Ama Saito da aynı biçimde derhal karşılık verdi. Bana biraz sinirliydi gibi geldi. Belli oluyordu. Sonra ikisi yanyana aşağı yukarı dolaştılar. Japon, âmirlerinden emir alan küçük rütbeli bir subay durumundaydı sanki... Bunu görmek beni nasıl keyiflendirdi bilemezsiniz!»

Shears de «Ben de üzüldüm buna diyemem hani,» diye güldü.

Warden kadehini kaldırmış «Albay Nicholson'un şerefine,» diye sözlerini kesmişti.

«Haklısın Warden. Albay Nicholson'un şerefine. Sonra da bu Allahın belâsı köprü uğruna canları çıkan beş altı yüz zavallının şerefine.»

«Her neyse, bize yardım edemeyecek oluşuna üzülüyorum.»

«Olabilir ama Warden, bizim durumumuzu pekâlâ biliyorsun. Bu işi tek başımıza çözümlememiz gerekiyor. Biz tekrar şu köprüye dönelim.»

Bütün akşamı köprüden sözedip, Joyce'un çizmiş olduğu haritayı inceleyerek geçirdiler. Bir hayli heyecanlıydılar. Zaman zaman genç arkadaşlarına akıllarına takılan bir noktayı soruyor, onun çok açık ve her türlü kuşkudan uzak karşılığını dinliyorlardı. Sanki köprünün her yerini, nehrin her tarafını karış karış biliyor, belleğine kazıdıklarını ortaya döküyordu.

Daha sonra Joyce'un teklif ettiği plan üzerinde çalışmaya başladılar. Önce yapılması gereken işlerin bir listesini yapmışlar, her maddenin ayrıntıları çevresinde görüşüyor, en son dakikada çıkabilecek her türlü kötü olasılığı da düşünerek sorunu enine boyuna inceliyorlardı.

Bir ara Warden bitişik odadaki radyodan gelen mesajları almaya gitmişti.

Joyce bir süre sesini çıkarmadan oturduktan sonra «Komutanım,» diye mırıldandı. «Aramızda en iyi yüzücü benim. Sonra orayı iyice gözden geçirip öğrendim...»

Bir Numara «Bu noktayı sonra görüşürüz,» diye onun sözünü kesti.

Shears toplantıdan sonra Joyce'un yatağına giderkenki haline bakarak onun sinirlerinin çok gergin ve sabrının son haddine gelmiş olduğunu farketti. Çalıların altında yatarak çevreyi gözlemekle geçirdiği üç günün hemen arkasından karargâha dönmek için yola çıkmış, yemek molalarının dışında hemen hemen hiç durmadan yürümüştü. Hatta Siyamlılar bile onun temposuna ayak uydurmakta zorluk çekmişlerdi. Şu anda öteki yerlilere seferin hikâyesini anlatırken, genç beyaz adamın onları nasıl arkasından koşturduğunu hayranlıkla anlatıyorlardı.

Bir Numara; «Biraz dinlensen iyi edersin,» diye mırıldandı. «Harekete geçmeden önce kendini harap edercesine didinmenin ne yararı var? Zamanı gelince iyice formunda ve zinde olmanı isteriz. Dönüş için bu kadar acele etmene, iki ayağını bir pabuca sokmana hiç gerek yoktu.

«Köprü bir aydan kısa bir süre içinde bitmiş olur.»

Sonra birden dalıvermişti delikanlı. Tanınmamak için yaptığı makyajını bile temizlemeye vakit bulamadan olduğu yerde uyuyakalmıştı. Shears omuzlarını silkerek, arkadaşını uyandırmaya girişmekten kaçındı. Tek başına masaya oturmuş, Kwai vadisinde yapılacak işte herkesin payına düşen işin ayrıntılarını saptamaya başlamıştı.

Warden elinde şifresini yeni çözdüğü mesajlar olduğu halde içeri girdiği zaman kimin ne iş yapacağı hakkında kararını vermemişti daha.

Warden «Balon neredeyse uçacak galiba Shears,» diye mırıldandı. «Karargâh, demiryolu hattının hemen hemen tamamen bitirilmiş olduğunu bildiriyor. Açılış töreni beş altı haftaya kadar yapılacak ve ilk seferde hep ileri gelen, yüksek rütbeli kişiler bulunacakmış. İyi bir tören olacak anlayacağın. Aynı zamanda yüklü savaş malzemesi de nakledilecekmiş... İşler hararetleniyor. İstediğimiz biçimde hareket etmekte bizi tamamen serbest bırakmışlar. Hava kuvvetleri karışmayacakmış... Küçük uyumuş ha?»

«Evet. Uyandırma. Birazcık dinlenmeyi haketti. İyi becerdi bu işi farkındaysan. Ne dersin Warden, sıkışık bir anda ona güvenebiliriz, değil mi?»

Warden cevap vermeden önce bir süre düşündü.

«Bence iş görür. Bunu önceden tam olarak kestir-

mek mümkün olmaz, sen de bilirsin ya, ne demek istediğini anlıyorum. Yani göz açıp kapayacak kadar az bir zamanda en doğru kararı alabilir mi demek istiyorsun. Ama böyle birşeyi düşünmenin gerekçesi ne, onu kavrayamadım?»

«Biraz önce aramızda en iyi yüzenin kendisi olduğunu söyledi. Bunu da atmıyor, biliyorum. Gerçek bu.»

«*Fors 316*'ya katıldığım zaman bir görevi başarabilmek için yüzme şampiyonu olmam gerektiği hiç aklıma gelmemişti. Bir daha sefere izinli çıktığımda biraz antrenman yapayım bari.»

«Bunun psikolojik yönleri de var. Eğer bu işi ona vermeyecek olursam kendisine olan güvenini yitirecek. O zaman bir daha hiç bir işe yaramaz... Dediğin gibi, önceden söylenemez, kendi bile emin olamaz böyle birşeyden. Ama ne var ki, o da bunu öğrenmek istiyor. Asıl sorun bunu becerebilmesinde, onun da bizim kadar şansa sahip olup olmadığını anlamasında... Bence evet demek gerek buna... Çok iyi becerebilir. Bir iki güne kadar daha iyi anlaşılır ya. Yarın nasıl kalkacağını görmek istiyorum. Şimdilik bu köprü sözünü pek etmeyelim onunla. Tutsakların halini hatırlamasını istemiyorum. Biliyorum, biliyorum, ne demek istediğini anlıyorum. İnsanın duygularının yaptığı işe büyük etkisi olamaz demek istiyorsun. Olsun. En ufak bir ihtimal de olsa, kafasını karıştıracak birşeye izin vermemeliyiz... Bu delikanlının tek kusuru, fazla duygulu olması. Çok duruyor bu meselenin üstünde.»

«Hemen bu türlü genel yargılar vermek doğru değil. Bazen duyarlık göstermek, bir meselenin üstünde çok durup, hayalgücü kullanmakla çok iyi sonuçlar alınabilir. Her zaman değil ama, genellikle olur.»

17

ASKERLERİN SAĞLIK DURUMU ALBAY NiCHOLson'u da endişelendiriyordu. Bu yüzden bir gün revire uğrayıp doktorla konuştu.

Âdeta tehdit edici bir edayla; «Böyle devam edemeyiz Clipton,» dedi. «Tehlikeli biçimde, iyice hasta olan bir insan çalışamaz tabiî. Ama bunun da bir sınırı vardır. Mevcudun yarısını hasta listesine almışsın. Bu durumda köprüyü bir ayda nasıl tamamlayabiliriz? İşler bir hayli ilerledi farkındayım. Buna rağmen yapılacak o kadar çok iş var ki... Hele ekipler yarı yarıya azalınca, hiç, boşuna vakit kaybediyoruz. Geride kalanların çalışması da boşa gidiyor.»

Bu sözler karşısında iyice sinirlenip kızan Clipton «Şu hallerine bakın, efendim,» diye karşılık verdi. Albayın, rütbesi ve görevi ne olursa olsun bütün aslarından istediği ağırbaşlılığı ve sessizliğini korumak için çaba harcaması gerekiyordu.

«Eğer meslekî duygularımı dinleyecek ya da insan olduğumu hatırlayacak olsam sadece yarı mevcudu değil, bütün kampı hastaneye yatırmam gerekir,» diye devam etti. «Kimsenin çalışmaması, hele böyle bir işi görmemesi gerekir bu durumlarıyle...»

İlk birkaç ay içinde köprü adeta gözle görülür bir biçimde uzamaktaydı. Yalnız ara sıra kısa bir süre için Saito'nun kaprisleriyle iş sekteye uğruyordu. Japon, zaman zaman tamamen elinden kaçırdığı otoritesini yeniden kazanmak yolunda bir hamle yapmaya kalkışıyor, içindeki kompleksleri yenmek için gereksiz bir sertliğe, zulme kalkışıyordu. Fakat bu türlü patlamalar gittikçe seyrek görülmeye başlamıştı. Şiddet ve tersliğin, köprünün yolunda giden yapımını sekteye uğratmaktan başka işe yaramadığını kendisi de anlamakta gecikmemişti. Uzun süre işler Binbaşı Hughes ve Yüzbaşı Reeves tarafından saptanan programın çok önünde gitti.

Tamamen serbest olmamakla beraber, tam bir işbirliği havası egemendi herşeye. Fakat ne var ki, iklim ve işin ağırlığı ve bunların üstüne gıdasızlık ve yaşama koşullarındaki eksiklik askerlerin sağlıklarını yavaş yavaş eritip, tüketmişti.

Erlerin bedensel durumları gerçekten endişe verici bir hal almaya başlamıştı. Kırk yılda bir civardaki yerlilerden satın alabildikleri eti kemiğine yapışmış kart öküzlerden başka et yüzü görmüyorlardı. Ekmek ve tereyağını da doğru dürüst bulamayan askerlerin yediği çoğu zaman pirinç lâpasından başka birşey değildi. Adamlar bu koşullar altında incele incele Joyce'un acınacak durum dediği bir deri bir kemik olmuş çıkmışlardı. Özellikle şahmerdanda çalışan ekibin, sabahtan akşama kadar halatın ucundaki ağırlığı çekip bırakma-

sı, çekip tekrar bırakması ve varyozun, kazığın üstüne düşerken çıkardığı kulak tırmalayıcı sesleri arasındaki çalışması gerçek bir işkenceden başka birşey değildi. Başka ekiplerdekiler sanki daha iyi durumda mıydı? Yarı bellerine kadar suyun içinde, tepesinden tokmaklanan kazıkları tutanlar da aynı işkenceyle yüzyüze değiller miydi?

Subay olduğu halde adamlarıyle birlikte çalışan, mecalsiz askerlere yardım için ipin bir ucuna da kendi asılarak, onlara teşvik edici sözler söyleyen Teğmen Harper gibi subayların sayesinde hâlâ morallerini yitirmemişlerdi. Şakacılıklarını, olayların gülünç taraflarını bulup çıkarma özelliklerini her fırsatta ortaya koyuyorlardı hâlâ. Hele Yüzbaşı Reeves'in elinde kendi yaptığı birtakım araçlarla gelip işlerin plana uygunluğunu denetleyişi sırasında hiç peşinden ayrılmadan onun yaptığı herşeyi aynen taklit eden Japon mühendisinin haliyle pek eğleniyorlardı.

Öteki bütün subaylar albayın sözünden çıkmadıklarından köprünün geleceği, tamamen onun ellerine teslim edilmiş demekti. O da bunu bildiğinden, sorumluluğunu bilen bir liderin haklı gururuyla hareket ediyor ve işin bütün sıkıntı ve üzüntülerini de bir onurla üzerine almış bulunuyordu.

En büyük endişesi gittikçe kabaran hasta listesiydi. Ekipler gözlerinin önünde azar azar eksiliyor, eriyip gidiyordu. Günden güne, saatten saate askerlerin bir bölümü yok oluyor, yaşayan varlıklarının bir parçası madde dünyasının içinde azar azar eriyip gidiyordu. Fakat bu sivrisinek yuvası, batak ve orman dünyası, insanların kendine verdiği şeylerden hiç de birşey kazanmışa benzemiyordu. Aritmetik terimlerle bu, her bire-

yin kaybettiğinin acı acı farkına vardığı şeylerin molekül haline dönüşmesiydi ve her askerin kaybı kilo hesabıyle ölçülerek beş yüzle çarpılıp sayı halinde ortaya çıkarılabilirdi. Ama yine de birşey geçmezdi ele...

Clipton, başka kamplarda olduğu gibi kolera cinsinden fecî bir salgının ortaya çıkmasından korkuyordu. Sıkı disiplin sayesinde bugüne kadar buna engel olabilmişlerdi ama malarya, dizanteri ve beri-beriye tutulanların sayısı çoktu. Her gün biraz daha kabaran sayıda bir insan listesinin çalışamayacağını bildiriyor, hastaneye yatırıyordu.

Hastanede yemek yiyebilecek halde olanları, nasılsa Japonların elinden kurtulmuş ve bir kenara yığılmış olan Kızıl Haç yiyecek paketlerinden yararlanarak yeteri kadar beslemeye çalışıyordu. Bu bakımdan çalışmaktan perişan bir hale gelmiş ve sinir buhranları geçirmeye başlamış olan askerlerin bir bölümü için bu birkaç günlük dinlenme çok iyi geliyor, şifa buluyorlardı.

Albay Nicholson adamlarını severdi. Başlangıçta elinden geldiği kadar desteklemiş, hasta listelerini Japonların gözünde haklı gösterecek bir tutumu benimsemişti. Saito'nun herkesin çalışması yolundaki ısrarlarını böylece karşılayabiliyordu.

Fakat bir süreden beri Clipton'un biraz ileri gitmeye başladığını anlıyordu. Onun bilimsel ayrıcalıklarından yararlanarak biraz fazla yumuşak davrandığı ve çalışabilecek halde olan askerleri bile revire aldığından kuşkulanıyordu açıkça. İşin bir ay içinde bitmesi gerekirdi. Bu türlü hareketler onu baltalamaktan başka işe yaramıyordu.

O sabah hastaneye durumu bizzat görmek, sorunu

doktorla konuşmak ve onu doğru yola yöneltmek kararıyle gelmişti. Böyle bir konuda gösterilmesi gereken incelikle girişmişti işe.

Hastaların birinin önünde durarak; «Bu delikanlının nesi var meselâ?» diye sordu. «Nen var evlâdım?»

Bambu yataklarda yatan iki sıra hastanın arasında dolaşıyordu. Kimi koma halinde, kimi nöbetle yanıyor, üstündekileri atmaya çalışıyor, kendilerini yitirecek dereceye geliyorlardı.

«Malarya efendim. Dün gece kırka yakındı ateşi.»

«Yaa... Ya bu?» Bir başka yatağın önünde durmuştu.

«Yarası var. Bacağını dün kazımak, yarasını yarmak zorunda kaldım. Alelade bir bıçakla yaptım, başka çarem yoktu. Bir golf topu kadar delik açıldı âdeta.»

«Demek buydu,» diye mırıldandı albay. «Gece birinin bağırdığını duyar gibi olmuştum.»

«Buydu albayım. Kıpırdatmadan yatırabilmek için dört kişi tarafından tutturmam gerekti. İnşallah bacağı kurtarmayı başaracağız. Sonra sesini iyice alçaltarak «Bu adamı çalışmaya göndermemi ister misiniz efendim?» diye sordu.

«Saçmalama Clipton. Böyle birşeyi nasıl isteyebilirim? Her şeyden önce senin düşüncen önemlidir bu işte. Şunu iyice anlamanı isterim ki, hasta ve yaralı insanları hiç bir zaman çalışmaya zorlamam. Yalnız unutmamamız gereken bir gerçek var: Üzerimize aldığımız işi bitirmek için bir aydan az vaktimiz kaldı. İnsanüstü bir çaba gerek bunu başarmak için, biliyorum ama elimden gelen birşey yok. Bu bakımdan buraya yatırdığın her insan, işi, geride kalanlar için biraz daha ağırlaştırıyor. Bu noktayı hiç bir zaman aklından çıkarmama-

nı istiyorum. Bir insan ne kadar mecalsiz olursa olsun, yine de yapabileceği işler vardır. Şu ya da bu biçimde yararlı olur çalışma düzeni içinde. Yıkama, temizleme ve fırça işinde görev alır.»

«Bir de köprüyü boyamaya kalkışmıyorsunuz herhalde, efendim?» diye atıldı Clipton.

«Böyle birşey aklımdan bile geçmedi. Yapsak yapsak şöyle tepeden tırnağa bir badana geçeriz üstüne. O zaman ne mükemmel hedef olur uçak hücumları için değil mi? Savaşta olduğumuzu unuttun mu, Clipton?»

«Haklısınız albayım, savaştayız.»

«Bunun şakaya gelir yönü yok. Bu türlü işlere girmeye niyetli değilim ama efendice bitirmek isterim verilen işi. Buraya gelişimin nedeni de bu zaten. Clipton, adamlara bütün güçleriyle bir süre daha dayanmaları gerektiğini anlatmalısın... Meselâ şu delikanlı...»

«Kolundan yaralanmış efendim. Sevgili köprünüzün kazıklarını çakmaya çalışırken olmuş. Onun gibi tam yirmi kişi var elimde,» diye patladı Clipton. «Bugünkü durumlarıyle yaralarının kolay kolay kapanması olanaksız. Daha beter olmak, azmak yolunda. Onları tedavi edecek hiç birşey yok elimde.»

Albay Nicholson, doktorun konuşmasındaki edayı farketmişti. Buna rağmen «Acaba,» diye devam etti. «Acaba böyle durumlarda temiz hava ve hafif işler, hastalar için daha yararlı olmaz mı? Bu kulübede sıcakta yatmak onların yaraları için iyi mi olur? Ne dersin, Clipton? Kolu çizilmiş diye bir adamı işinden almak bizim ilkelerimize uymuyor pek. Eminim ki, sen de benimle aynı düşüncedesin.»

«Hayır efendim, bizim ilkelerimize uymaz! Bizimkine uymaz!»

Ümitsizlik içinde ellerini açarak yukarı kaldırdı. Albay, doktoru kolundan tutmuş, hastalardan uzak bir köşeye çekmişti. İçeri ameliyathane görevini yapan bölüme geçtiler. Albay burada da elinden gelen her türlü ikna yeteneğini ve mantığını kullanarak Clipton'a kabul ettirmeye çalışıyordu düşüncelerini. Emir vermekten çok, karşısındakini ikna etmek alışkanlığında olan bir insanın çabasıydı bu.

Bir süre sonra doktorun düşüncelerini kabule razı olmadığını görünce en büyük kozunu ileri sürdü. Şayet Clipton bu yolda devamda dayatacak olursa, Japonlar kendileri harekete geçip hastaneyi boşaltmaya girişeceklerdi kesinlikle. O zaman bu onur kırıcı meseleyi önleyebilmek için ellerinde hiç bir haklı nedenleri bulunmayacaktı.

«Saito ciddî ve sert tedbirler alacağı tehdidinde bulunuyor,» diye açıkladı.

Bu yalanın daniskasıydı. Şiddetin hiç bir sonuç vermediğini anladığından beri Saito bundan çoktan vazgeçmişti. Ve içteniçe bütün hat boyunca en yetkin eserin kendi yönetiminde ortaya konulmakta oluşuna çok memnundu. Albay Nicholson vicdanı sızlayarak bu gerçeği başka türlü göstermeye zorunlu duydu kendisini. Köprünün tamamlanışını sekteye uğratabilecek en küçük faktörü bile ihmal etmesine olanak bulunmadığını anlıyordu. Bu köprü, hiç bir zaman yenilgiyi kabul etmeyen, yenilmezliğini kanıtlayacak bir tarafı her zaman bulup çıkarmasını bilen pervasız bir ruhun eseri olacaktı. Bu köprünün, Kwai vadisini yekpare hattın esiri edebilmek için birkaç metresi kalmıştı.

Bu tehdit karşısında Clipton albaya küfrede ede razı olmak zorunda kaldı. Hastaların dörtte biri taburcu

edildiler. Taburcu edilecekleri seçerken korkunç bir moral ve vicdan sınavı geçirmiş, çok güçlük çekmişti. Böylece topallayabilen, ayakta durabilen yaralıları ve hâlâ cayır cayır yandıkları halde kendilerini sürükleyen sıtmalıları hep göndermişti.

Kimsenin sesi çıkmadı, yakınan olmadı. Albayın, dağları yerinden oynatan, piramitler, katedraller kurdurup, köprüler yaptıran, ölmek üzere olan bir insanı dudaklarında tatlı bir gülümsemeyle işe koşturan bir inancı vardı. Bir süre daha dayanmaları isteğine gönülden razı olmuşlardı.

Revirden çıkanlar seslerini bile çıkarmadan nehrin yolunu tuttular. Zavallıların bir bölümü tek kolla işe girişmiş, kirli, yarım yamalak sargılı öteki kolunu kullanmadan sağlamıyla halatın bir ucuna asılıyordu. İngiliz askerleri Kwai nehri köprüsünü başarıya götürecek cehennemî bir gayretle yapıya birşeyler daha katmaya çalışıyorlardı.

Yeni bir girişimle köprü nihayet bitti. Geriye sadece albayın deyimiyle «ufak tefek rötuşlar» kalmıştı. Böylece köprü, dünyanın neresinde olursa olsun Avrupalı ve batılı anlamıyle tamamen 'bitmiş' olacak, herkesi rahat ettirecekti.

dört

18

JOYCE'UN SEFERİNDEN BİRKAÇ HAFTA SONRA Warden de genç teğmenin ardından aynı yolları izleyerek hareket etmiş, zor bir tırmanışla gözetleme yerine ulaşmıştı. Yüzükoyun çalıların altına yatıp da aşağıdaki Kwai Köprüsünü seyretme görevi şimdi ona düşüyordu. Warden hayli romantik bir insandı. Önce şöyle bir süzdü çevreyi. Joyce'un büyük bir eser olarak anlattığı köprünün yapımının bitmiş olduğunu görmekten memnun kalmıştı. Yanında dört yerli partizan vardı. Kendilerine şimdilik onlara gereksinme duymadığını söyledi. Adamlar nargilelerini yakarak bağdaş kurup çöktüler. Sessizce beyaz adamın çalışmasını seyre koyuldular.

Warden önce portatif radyosunu kurdu, birkaç frekans üzerinden istasyonları yokladı. Bunlardan işgal altındaki bölümde bulunan biri günlük raporunu veriyordu. Bu raporda, Birmanya - Siyam demiryolunun ilk seferini yapacak olan büyük konvoyun hareket tarihi

hakkında değerli bilgiler vardı. Alınan bu haberler keyfini biraz daha artırdı. İşler iyi gidiyordu.

Bundan sonra yatacak yerini hazırladı. Uyku tulumu ve cibinliği en rahat edecek bir biçimde düzene sokup kurdu. Tuvalet gereçlerini çıkarıp yerleştirdi. Kendininkini bitirince, bir süre sonra aynı yere gelecek olan Shears'in eşyalarını yerleştirmeye başladı.

Warden ileri görüşlü, Joyce'dan daha yaşlı ve kafası durulmuş bir insandı. Deneyi de ondan çoktu. Savaştan önce tatil aylarında yaptığı gezilerle ormanı yakından tanımıştı. Bazı durumlarda uygar bir insan için diş fırçasının ne büyük bir gereksinme olduğunu ve sabah kalkınca usulünce yapılmış bir fincan kahve içmenin insanı nasıl ferahlatıp, gücünü kuvvetini artıracağını biliyordu. Eğer hücumdan sonra sıkıştırılacak olurlarsa bunlarla birlikte uygar dünyaya mensup öteki gereçlerini kaldırıp atabilir, hafifleyebilirlerdi. Fakat harekete geçene kadar işlerine mükemmel yarar, formda kalmalarını sağlardı.

Hazırlıklarının yerinde olduğu kanısına vardıktan sonra, birşeyler yedi, bir iki saat uyudu. Sonra gözetleme yerine uzanarak görevini en yetkin bir biçimde yapabilecek yolları düşünmeye başladı.

Üzerinde yapılan sayısız değişiklikten sonra her üçü tarafından da kabul edilen Joyce'un planı uygulanacaktı. Bir Numara, bu plana göre *Fors 316* takımını üçe ayırmıştı. Shears, Joyce ve iki yerli gönüllü birkaç hamalla birlikte nehrin köprüden yukarı bölümüne doğru çıkmışlardı. Patlayıcı maddeleri yukarı çıkarıp indirmekten kurtulmak için tepenin eteğinden dolaşmayı tercih etmişler ve yerli köyünden de görülmemek için çok büyük bir eğri çizmek zorunda kalmışlardı. Dördü

birlikte gece karanlığından yararlanarak nehir yoluyle köprüye ineceklerdi. Bir köprünün kolayca havaya uçurulacağını düşünmek büyük bir hata olur. Köprüdeki iş bittikten sonra Joyce önceden kararlaştırılan saklanma yerine çekilecek ve trenin gelişini bekleyecekti. Shears de, Warden'in yanına gidecek ve birlikte geri çekilmelerinin güvenliğini sağlayacaktı.

Warden'in görevi de gözetleme yerinde kalmak, radyo temaslarını devam ettirmek, köprünün etrafında nelerin olup bittiğini kontrol ve Joyce için örtme ateşi gerekecek olursa bunu sağlamaktı.

Kimsenin görevinin belli ve kesin sınırları yoktu aslında. Bir Numara herkese bir hareket serbestisi tanımıştı. Koşulların gerektirdiği en iyi biçimde hareket edebileceklerdi.

Shears, Warden'e «Eğer bir destek saldırısı olanağı ortaya çıkacak olursa, ne yapman gerektiğini sen bilirsin,» demişti. «Yalnız gizlendiğin yeri belli etmemek koşuluyle elbette. *Fors 316*'nın temel ilkeleri bunu gerektirir. Köprü ana hedefimiz olduğuna göre, başarıyı sekteye uğratacak hiç bir harekette bulunmamız düşünülemez bile. Bunun dışında ne yapman, nasıl davranman gerektiği konusunda tamamen sana güveniyorum.»

Bu konuda Warden'e güvenebileceğini biliyordu zaten. Yapacağı her hareketin sağını solunu hesaplar, sonuçlarını iyice ölçmeden harekete geçmezdi.

Çevresinin keşfini yaptıktan sonra Warden, yanındaki iki küçük havan topunu tam tepenin üstüne yerleştirmeye karar vermişti. Saldırı sırasında bunların başına birer kişi geçirerek, köprünün atılmasından sonra çevreye kaçışacakları ya da onların yardımına koşa-

cakları bu yolla sıkı bir ateş altında tutmak mümkün olacaktı.

Bu tedbirler, Bir Numaranın hatırlattığı *Fors 316* ilkelerine tam anlamıyle uygun düşüyordu. Bu ilkeler şöyle özetleniyordu: «Hiç bir zaman bir planın kendi içinde tam olduğunu kabul etmeyin. Düşmanı biraz daha hırpalayacak başka olanaklar olduğunu düşünerek hiç bir zaman yaptığınızla yetinmeyin.»

İşte bu durumda gökten yağarcasına şarapnellerin inmesi zaten bozulmuş olan düşmanın üzerinde ikinci bir yıkım olacak, onu perişan edecekti. Bütün vadiye egemen bir yerde bulunan gözetleme yeri bu açıdan mucizevî bir avantaja sahipti. Bunların yanısıra Warden bulunduğu yerden düşmanın dikkatini üzerine çekerek, Joyce'un geri çekilişini daha iyi örtebileceğini de hesaplıyordu.

Warden, havanların yerleştirileceği en uygun yeri bulmak için çalıların arasında bir hayli dolaştı. Tam anlamıyle uygun olacağı kanısına vardığı yeri bulunca Siyamlılara seslendi. Yanına çağırarak zamanı gelince kendilerinden ne istediğini teker teker ve çok açık olarak anlattı. Adamlar zekiydi, uzun boylu yorulmasına yer kalmadan mesele çözümlenmiş oldu.

Warden bütün hazırlıklarını tamamladığı zaman saat öğleden sonra dört olmuştu. Tam yapılabilecek başka nelerin bulunduğunu düşünmeye başlamıştı ki, vadiden gelen birtakım müzik sesleri çalındı kulağına Derhal gözetleme yerine giderek dürbününü eline aldı.

Köprünün çevresinde kimseler yoktu. Fakat nehrin öte yanındaki kampta birtakım garip olaylar cereyan ediyordu. Warden'in olup bitenlerin esasını kavraması uzun sürmedi.

Köprünün yapımının başarıyla sonuçlanmasının onuruna tutsaklara bir eğlence yapmaları izni verilmiş, belki de böyle bir şeye zorlanmışlardı. Bir iki gün önce aldığı haberlerin arasında bunu ima eden noktalara raslamıştı. Majeste İmparatorun lûtfu olacaktı bu onlara.

Bu müzik sesleri, aslında yerliler tarafından çalınan birtakım araçlardan çıkıyordu ama arada batılılara ait yaylı araçların sesleri de geliyordu. Warden, Japonların barbar edalı müziklerinin sesini yanılmaz bir kesinlikle tanırdı. Bunların yanısıra bir türkü sesi de gelmeye başlamıştı. Belli belirsiz, kırık dökük bir halde gelen bu seslerden bir İskoç baladının söylenmekte olduğunu anlamıştı. Koro halinde gittikçe gürleşen sesler çok geçmeden bütün vadiyi inletmeye başladı.

Warden bulunduğu yerin yalnızlığında neredeyse ağlayacak gibi olmuştu. Kendini bu duygularından kurtarmaya, içindeki duyarlığı unutmaya zorladı. Görevinin gereklerini düşünmeli, böyle şeyleri aklından çıkarıp atmalıydı. Çok geçmeden kendi yapacakları işle ilgili yönün dışında, kamp ile olan bütün ilgisini bıçak gibi kesip atmayı başarmıştı.

Güneşin batmasına yakın bir şölenin hazırlanmakta olduğuna benzer hareketler başladı kampta. Tutsaklar mutfak tarafında toplanıyorlardı. Japon askerlerinin bulunduğu tarafta da bir faaliyet göze çarpıyordu. Herkes sağa sola koşuşuyor, gülüyor, konuşuyordu. Eserlerinin tamamlanışını hep birlikte kutlamaya hazırlandıkları iyice belli oluyordu artık.

Warden devamlı düşünüyordu. Sakin ve soğukkanlı düşünce yöntemiyle eline geçen bu ilk fırsat üzerinde önemle duruyordu.

Hemen o akşam harekete geçmek kararını vermişti. Gözetleme yerine geldiği zaman tasarladığı yeni bir planı uygulayacaktı. İnsan karakterini anlama konusundaki derin bilgisiyle, böyle Allahın belâsı bir ormanın köşesindeki kampta Saito gibi alkolik bir komutanın yönetiminde tutsaklar kadar ağır koşullarla çalıştırılan Japon askerlerinin ellerine geçen bu olanaktan yararlanarak istisnasız körkütük sarhoş olacaklarını biliyordu. Bir Numaranın talimatına uygun olarak en az riskle, tek başına işe koyularak, asıl harekâtın desteği olacak *Fors 316*'ya yakışır birkaç kapanı da kendisi hazırlayabilirdi.

Warden bu kararı aklından şöyle enine boyuna bir daha geçirdi. Bu fırsattan yararlanmamak suçtu resmen. Nehre doğru inmeye karar verdi... Hem ne diye kendisi de şu ünlü köprüyü bir defacık olsun yakından görmeyecekti!

Tepenin eteğine gece yarısından önce ulaştı. Kamptaki parti tam beklediği biçimde sona ermişti. Herşeyin beklediği gibi gelişmekte olduğunu her aşamasıyle adım adım izlemişti.

İngilizce türküleri andırır çığlıklar çoktan kesilmişti. Şimdi çevreye derin bir sessizlik egemendi. Son bir kez daha durarak çevreyi dinledi. Arkasındaki iki yerli ile sürünerek son ağaçların altından çıkmışlar, tam Joyce'un tanımlamış olduğu gibi, demiryolu hattı ile köprüden hiç de uzak olmayan bir düzlüğe ayak basmışlardı.

Warden Siyamlılara işaret etti. Sabotaj malzemelerini taşıyarak sessizce hatta doğru sokulmaya başladılar.

Warden, planını büyük bir güvenlik içinde uygula-

yacağından emindi. Bu yakada herhangi bir düşman nöbetçisinin bulunduğuna dair tek bir işaret yoktu. Japonlar ücra köşede öylesine bir sükûnet içinde çalışmışlardı ki bugüne kadar, her türlü tehlike duygusunu çoktan yitirmişe benziyorlardı. Şu anda subaylar da dahil, bütün kamp körkütük sızıp gitmişti. Buna rağmen ne olur ne olmaz diye düşünerek Warden Siyamlılardan birini nöbetçi olarak bırakıp, ötekini yanına alarak işe koyuldu.

Çok basit, kitaplarda tanımlanan tarzda bir iş yapmaya karar vermişti. Bunu Kalküta'daki 'Plastik ve Tahrip Ltd. Şti.' nin özel okulunda ilk derste öğretirlerdi. Kolay bir işti. Hattın iki yönünde traverslerden birinin altını kazarak altına küçük kapsüller yerleştirecek; sonra bunları ortada bir yere gömdüğü plastik patlayıcı maddeye bağlayacaktı. Bu kimyasal patlayıcının bileşimi öylesine duyarlıydı ki, istenirse üzerine basacak bir kilo ağırlıkla bile harekete geçecek biçimde hazırlanabilirdi. Bu yöntemin en büyük avantajlarından biri, bütün mekanizmanın doğrudan doğruya tren tarafından harekete geçiriliyor olmasındaydı. Böylece patlayıcı maddeleri yerleştirmiş olan ajan uzaklaşmak fırsatını kolayca bulabilirdi. İkinci avantaj, ancak bir trenin ağırlığıyle patlayabilecek biçimde düzenlenmesinin mümkün oluşu dolayısıyle, her hangi bir hayvanın basışıyle raslantı olarak patlama ihtimalinin bulunmayışıydı.

Warden mantıksal bir biçimle şöyle düşünüyordu. İlk tren Bangkok yönünden sağ taraftan gelecek ve hazırlıklarına göre köprü ile birlikte havaya uçacaktı. Bu, Bir Numaranın düzeniydi. Sonuçta hat bozulacak, trafik kesilecekti. Bunun üzerine Japonlar tamirat için canavarlar gibi işe koyulacaklardı. İşi mümkün olduğu

kadar çabuk bitirip hattı yeniden trafiğe açmak, itibarlarını sıfıra indiren bu sabotajın izlerini silmeye çalışacaklardı. Ellerindeki bütün imkânları işe koşacak günlerce, haftalarca, belki de aylarca yeni baştan didineceklerdi. Neden sonra işler bitip de, yol yeniden işletmeye açıldığı zaman ilk tren geçecekti. Bu sefer köprü kazasız belâsız aşılacaktı ama... Biraz ilerde yeniden bir kıyamet, yeniden bir patlama... Bu olayın vereceği maddî zararın yanısıra psikolojik açıdan yıkımı da az olmayacaktı.

Warden gereğinden biraz daha fazla patlayıcı madde koyuyordu. Ayrıca tuzağı hattın nehre en yakın olduğu bölümde hazırlıyordu. Patlayışla birlikte katar yine nehre yuvarlanacaktı.

Warden işin ilk bölümünü çabucak tamamladı. Bu işlerde eski ustaydı. Traversin altını gürültü çıkarmadan kazmış, kapsülü yerleştirivermişti. Mekanik bir biçimde çalışıyor ve bu işte yeni, deneysiz olmasına rağmen Siyamlı yardımcısının da hayli becerikli olduğunu görmek hoşuna gidiyordu. Tavsiyeleri işe yaramış, profesörlük yönünü tam anlamıyle tatmin etmişti.

Şafağın sökmesine daha bir hayli vakit vardı. Yanına buna benzer, fakat ufak tefek farkları olan bir başka bileşim daha almıştı. Bunu da köprünün öteki başında ayrı istikamete yerleştiremez miydi? Böyle bir gecenin bütününden yararlanmamak yazık olmaz mıydı?

Warden mantıksal bir biçimde düşünüyordu. Aynı yere iki sabotajdan sonra düşman iyice kuşkulanacak, bütün hat boyunu sistematik bir biçimde yoklayıp, kontrolden geçirecekti. Ama nereden bilinir? Bazen bunun tamamen aksine üçüncü bir sabotaja ihtimal ver-

meyeceğinden hiç birşey yapmayabilirdi de. Böyle olmasa bile, iyice kamufle edilmiş bir tuzak kolayca gözden kaçabilir, araştırma ekibi her taşın altına bakmaya karar vermemişse bulamazdı.

Warden, birincisinden patlama biçimi bakımından tamamen farklı ikinci 'oyuncak' ı da yerine yerleştirdi. Bunun mekanizması hemen ilk ağırlıkla harekete geçmiyordu. İlk trenle sadece çalışmaya başlıyor, hazırlığı yapıyor; ancak ikinci vagonun ağırlığıyle son darbeyi vuruyordu. *Fors 316*'nın teknisyenlerinin ustalıkla ortaya koymuş oldukları bu araç Warden'in rasyonel mentalitesine son derece uygun düşüyor, müthiş hoşuna gidiyordu.

Genellikle her hangi bir sabotaj olayından sonra düşman ilk kafileyi, taş toprak ile doldurduğu en işe yaramaz vagonlarla yaptırırdı. Bunun kazasız belâsız geçmesi güveni artırır, ardından asıl treni yollardı. İşte o zaman gel seyreyle gümbürtüyü!.

Plastik ve Tahrip Ltd. Şirketinin ana ilkelerinden belli başlısı şuydu: Düşmana yeteri kadar korku ve telâş vermedikçe herhangi bir operasyonun tam olarak başarı kazandığı kabul edilmez. Düşmana sayısız, hoş olmayan sürprizler hazırlanmalı, safları arasında bozgun yaratacak, huzurunu kaçıracak yeni yeni tuzaklar kurulmalıdır.»

Warden bu ilkeleri yutarcasına benimsemiş, kendine maletmişti. İkinci kapanı da kurduktan sonra bütün izleri silip, yoketti. Buna rağmen hâlâ aklını yoruyor, yeni numaralar düşünüyordu.

Ne olur ne olmaz düşüncesiyle yanına aldığı başka 'oyuncaklar' da vardı. Bunlar doğrudan doğruya insanlar için hazırlanmış, ince bir toprak tabakasının altına gizlenebilen ve bir insan ağırlığıyle harekete geçen nesnelerdi. Köprünün atılması telâşı arasında ayrı bir panik havası yaratabilirdi ama mantığı böyle birşeyi yapmasına engel oluyordu. Kendini bu zevkten yoksun bırakması daha akıllıca bir iş olacaktı. Raslantı olarak ortaya çıkabilecek böyle bir tuzak asıl işlerini düzeltilmesi mümkün olmayan biçimde tehlikeye atabilirdi.

Şafak gittikçe yaklaşıyordu. Warden akıllıca bir düşünüşle daha fazla ortalarda dolaşmadan yerine dönmenin gerektiğine karar verdi. Asıl saldırının tuzu biberi olacak tatlı birtakım işler görmüş olmanın hazzı içinde yola çıkıyordu.

19

SİYAMLILARDAN BİRİ, BİRDEN YERİNDEN DOĞruluvermişti. Tepeyi örten dev ağaçların arasında doğal olmayan bir ses duymuştu. Bir an için yerlilerin dördü de dikkat kesilip oldukları yerde kaldılar. Warden de makineli tüfeğini kavramış, her ihtimale karşı hazır hale gelmişti. Biraz aşağılarında üç hafif ıslık sesi işitildi.

Siyamlılardan biri buna aynı biçimde karşılık vererek kolunu salladı. Sonra Warden'e dönerek «Bir Numara geldi,» diye seslendi.

Çok geçmeden Shears ile yanındaki iki yerli partizan gözetleme yerindekilere katılmıştı.

Warden'i görür görmez heyecanla «Ne haber?» diye sordu.

«işler yolunda, yeni birşey yok. Üç gündür buradayım. Herşey yarına göre ayarlanmış. Tren Bangkok'dan gece hareketle sabah ona doğru buraya gelecekmiş. Senden ne haber?»

«Herşey hazır,» diyerek Shears kendini yere bıraktı. Rahat bir nefes almıştı.

Japonların planı son dakkada değiştirmelerinden çok korkuyordu. Zaten akşamdan beri Warden de diken üstündeymiş gibiydi. Köprünün o gece için hazırlandığını biliyordu. Bu yüzden saatlerce Kwai nehrinden gelebilecek sesleri boşuna dinlemişti. Hemen aşağısında, ayaklarının dibinde akan suda iki arkadaşının sessiz sedasız çalışmakta olduğunu biliyor, operasyonun her aşamasını zihnen izleyerek başarı derecelerini ölçüp biçmeye çalışıyordu. Anormal, doğal olmayan hiç birşey duymamıştı. Planlarına göre Shears'ın şafağa yakın yanına gelmesi gerekirdi. Oysa şimdi saat onu bulmuştu.

«Nihayet gelebildiğine memnun oldum,» diye söylendi. «İyice meraklanmaya başlamıştım hani.»

«Bütün gece çalıştık.»

Warden arkadaşına biraz dikkatle bakınca onun bitik bir halde olduğunu gördü. Islak elbiselerinden güneşin ısısı altında buram buram dumanlar tütüyordu. Gözlerinin altında kocaman kocaman siyah halkalar peyda olmuş, bir hayli uzamış olan sakalı yüzüne garip bir ifade vermişti.

Warden bir kadeh konyak uzattı ona. Shears'ın bardağı almak için uzanan eli enikonu titriyordu. Elleri çizik çizik olmuş, orası burası kesilmiş, derisi kalkmış sallanıyordu. Parmaklarını açıp kapatmakta güçlük çekiyordu.

Warden ona kuru bir gömlekle bir şort verdi. Arkadaşının üstünü değişmesini bekledi.

Shears giyindikten sonra «Bugün için birşey hazırlanmadığından emin misin?» diye tekrar sordu.

«Eminim. Bu sabah yeni bir rapor daha aldım.»

Shears konyağından bir yudum aldıktan sonra, kendini tutamayarak bacaklarına masaj yapıp, ovuşturmaya başladı.

Bir yandan da «Çok zor bir iş oldu,» diyordu. «Suyun o soğuğunu ömrüm oldukça unutabileceğimi sanmıyorum. Fakat işler yolunda gitti.»

«Delikanlı ne âlemde?»

«Delikanlı çok yamandı. Bir saniye bile boş durmadı. Benden de dayanıklı çıktı. Zerre kadar yorulmuşa benzemiyordu. Şimdi sağ yakadaki yerinde. Bir an önce yerini alıp, trenin gelişine kadar beklemekte dayattı.»

«Ya orada bulunduğunun farkına varacak olurlarsa?»

«Çok iyi gizlendi. O kadarcık riski var bu işin, biliyorum ama göze almaya değer... İşin bu aşamasında köprünün çevresinde fazla dolanmaya gelmez. Sonra tren beklediğimizden erken de gelebilir bakarsın. Bu gün şu ya da bu biçimde ele geçirileceğini sanmam. Bir kez genç ve sağlam. Sadece nehir yönünden sokulunabilecek bir yere gizli. Hem de kıyı pek dik orada. Belki buradan görebiliriz yerini. Dalların arasında sadece köprüyü görebiliyor, o kadar. Fakat trenin sesini rahatça duyup zamanını düzenleyebilir.»

«Sen de gittin mi oraya?»

«Beraber gittik. Övdüğü kadar var. İdeal bir gizlenme yeri.»

Shears dürbününü çıkararak, ilk kez gördüğü arazide arkadaşının yerini bulmaya çalıştı.

«Uzaktan tesbiti bile çok güç,» diye mırıldanıyordu. «Hele buradan o kadar başka görünüyor ki. Galiba

şu tarafta bir yerde... Şu kırmızı ağaçtan birkaç metre beride. Dalları suya sarkan ağacın gerisinde.»

«Şimdi artık herşey ona bağlı demek?»

«Evet, öyle. Son derece güvenim var kendisine.»

«Bıçağı yanında mı?»

«Yanında. Gerekirse pekâlâ kullanabilir.»

«Zamanı gelene kadar belli olmaz bu.»

«Öyle, ama yine de güveniyorum ona.»

«Sonra?»

«Benim nehrin bir yanından bir yanına geçmem beş dakika sürdü. O benim iki katım hızla yüzüyor. Geri çekilmesini sağlamamız pek güç olmayacak.»

Warden yaptıklarını, hazırladığı kapanları Shears'e anlattı. Bir akşam önce gözetleme yerinden inmiş, ortalık iyice kararmadan önce nehrin kenarındaki düzlüğün yanına kadar varmış, hafif makineli tüfekler için yerler tesbit etmişti. Ayrıca partizanların yerleştirileceği ve ateş açabilecekleri yuvaları da işaret etmişti. Her yeri dikkatle bellemiş, bütün hazırlıkları tamamlamıştı.

Bir Numara bu planı onayladı. Bundan sonra bir gece önce kendilerinin yaptıklarını anlattı. Warden bu anlatılanları dikkatle dinlerken, olup bitenlere karışmadığına enikonu sevinmiş, ferahlamıştı.

Artık yapılacak hiç birşeyleri yoktu. Biraz önce belirttikleri gibi herşey tamamen Joyce'a kalıyordu... Joyce ve savaşın cilvelerine! İçlerindeki heyecanı yenmek ve nehrin kıyısındaki çalıların arasına gizlenmiş olan baş aktörü merak etmemek için gayret gösteriyorlardı.

Bir Numara, planın uygulanmasına karar verince ayrıntılı bir program hazırlamıştı. Ekibin her ferdi için en iyi biçimde yapabileceğine kani olduğu ayrı ayrı gö-

revler vermiş ve herşeyi önceden defalarca prova ettirmişti. Böylece zamanı gelince hiç bir tereddüt ve şaşkınlığa yer kalmadan herkes ne yapacağını bilecek ve ona göre derhal faaliyete geçebilecekti.

Köprünün büyük bir hazırlık yapmadan atılabileceğini düşünmek çocukça birşey olacaktı. Joyce'un çizmiş olduğu planlar üzerinde çalışarak, Warden, Yüzbaşı Reeves gibi bir plan, bir tahrip planı hazırlamıştı. Köprünün büyük ölçüde çizdikleri bir planı üzerinde patlayıcı maddelerin konacağı yerler ve kazıklar teker teker işaret edilmiş, hayli karışık olan elektrik tellerinin yolları, kavşak noktaları ve çıkış hattı kırmızı kalemle gösterilmişti. Bunlar daha sonra ezberlenecek ve aynen belleğe nakşedilecekti.

Fakat bu kâğıt üzerindeki hazırlıklar Bir Numarayı tatmin etmiyordu. Birkaç gece, kamplarından çok uzakta olmayan bir köprü üzerinde deneyler yapmışlar, bütün hareketleri baştan aşağı prova etmişlerdi. Patlayıcı madde yerine kum dolu birkaç çuval kullanmışlardı tabiî.

Patlayıcı maddeleri yerleştirecek olan dört kişi -kendisi, Joyce ve iki Siyamlı- suda sessizce yüzmek ve özellikle o iş için yaptıkları ve üzerine malzemenin yerleştirileceği hafif bambu salı gürültü çıkarmadan götürmeyi öğrenmek için defalarca eğitimini yapmışlardı.

Warden hakemlik ediyordu bu işte. Ama çok insafsız bir hakem olmuş, herşey yüzdeyüz yetkin hale gelene kadar defalarca tekrarlatmıştı.

Dört adam suda tek şapırtı çıkarmadan yüzmeyi, salı götürmeyi ve kazıklara patlayıcı maddeleri bağlayıp, kabloları germeyi öğrenmişlerdi. Nihayet herşey

Bir Numara'yı tam anlamıyle tatmin edecek olgunluğa erişti. Bundan sonra bütün iş, gerçek patlayıcı maddelerin hazırlanışına, bunları koruyacak su geçmez torbaların sağlanması ve bir yığın ayrıntının çözümüne kalmıştı.

Bundan sonra ekip yola çıkmıştı. Sadece kaçakçı kılavuzların bildiği dar geçitlerden yürüyerek köprünün biraz yukarısına, nehrin kenarına ulaşmışlardı. Birkaç yerli gönüllü, ağır malzemenin taşınmasında kendilerine yardım ediyordu.

Plastik patlayıcılar altışar kiloluk torbalara yerleştirilmişti. Her kazığa bunlardan bir tane bağlanacaktı. Plana göre her sırada altışar olmak üzere toplam yirmi dört kazık dinamitlenecekti. Böylece bütün esaslı kemer ve ayaklar atılmış olacağından köprünün üstündeki trenin de ağırlığıyla çökeceği muhakkaktı. Her hangi bir aksi ihtimali düşünerek Shears ekstradinamitler yerleştirmeyi de unutmamıştı. Düşmanın paniğini çoğaltmak için bunları da sonradan ateşlemeleri herhalde yararlı olacak; hem de *Fors 316*'nın ilkeleri tam anlamıyle yerine getirilmiş bulunacaktı.

Patlayıcıların miktarı raslansal olarak tesbit edilmemişti. Joyce'un keşfi sırasında getirdiği ölçüler üzerindeki uzun tartışmalar, hesaplardan sonra ortaya çıkmıştı bunlar.

Verilen bir ölçüye ve maddenin büyüklüğüne göre gerekli patlayıcı madde miktarını saptamaya yarayan ve hepsinin ezbere bildiği bir formül vardı. Buna göre teoride kazıkları tahrip etmek için üç kilo plastik yeterliydi. Bu miktarı dörde çıkarmak, her türlü kötü ihtimali gidermeye yeter olduğu halde biraz daha yükseltmekte yarar görmüştü.

Bu türlü aşırı güvenlik tedbirleri almakta yeteri kadar nedenler vardı. Plastik ve Tahrip Ltd. Şti. nin ilkelerinden bir başkası da, teknisyenler tarafından saptanan miktarları biraz artırmak yoluyle iş görmekti. Birçok deneylerden sonra, Kalküta'daki okulu büyük bir dirayetle yönetmekte olan Albay Green bu ilkeyi edinmişti. Her eğitim dönemi mensuplarıyle mezun olmalarına yakın özel bir konuşma yapar, onlara kendi kişisel deneylerini anlatırdı.

«Formüle göre gerekli miktarı bulduktan sonra biraz daha cömert davranın, bu miktarı çoğaltın,» derdi. «Sonra biraz daha, biraz daha koyun. Özellikle oynak işlerde kesinlikle emin olacak biçimde davranmanız gerekmektedir. En ufak bir tereddüt duyuyorsanız içinizde, bu miktarı birkaç misli artırmakta asla tereddüt etmemelisiniz. Aksi halde bir hedefi hazırlamak için günlerce, gecelerce uğraşmaktan, kendinizin ve adamlarınızın hayatını tehlikeye atarak çaba gösterdikten sonra, birkaç kilo patlayıcı madde tasarruf edeceğim diye girişiminizin yarım kalması halinde çok gülünç ve acınacak duruma düşersiniz... Kişisel deneylerime dayanarak konuşuyorum. Bu aynen bir kez benim başıma geldi. Dünyada insanın moralini altüst eden, beceriksiz ve gülünç düşüren başka birşey tasarlayamıyorum.»

Shears böyle birşeyin kendi başına da gelmesine izin veremezdi. Bu bakımdan ilkeyi büyük bir cömertlikle uyguladı.

Teorik olarak malzemenin iş yerine kadar indirilmesi büyük bir sorun olmayacaktı. Plastik patlayıcının

özelliklerinden biri de su ile aynı özgül ağırlıkta olmasıydı. İyi bir yüzücü bir hayli büyük ağırlığı arkasında sürükleyip götürebilirdi.

Kwai nehrine şafakla birlikte varmışlar, hamalları geri göndererek dördü birden bir çalılığın altına saklanıp geceyi beklemeye başlamışlardı.

Warden «Kimbilir vakit nasıl geçmek bilmiyordu,» diye mırıldandı. «Biraz uyuyabildiniz mi bari?»

«Hiç denecek kadar. Bir hayli çaba harcadık ama, bilirsin hareket saatine yakın insan nasıl olur. Joyce'la birlikte gevezelik etmekle geçirdik bütün öğleden sonrayı. Mümkün olduğu kadar köprüyü aklımıza getirmemeye çalışıyorduk. Nasıl olsa bütün gece ondan başka düşünecek şeyimiz olmayacaktı.»

Herşeyi bütün ayrıntılarıyle öğrenmek isteyen Warden «Nelerden sözettiniz?» diye sordu.

«Sivil hayatını anlattı bana. Bir hayli dertli bir oğlanmış. Büyük bir firmanın, bir 'sıra mimarı' olmak pek çekici bir iş olmasa gerek. Zaten pek iyi sözetmedi bundan. Ne de olsa büro işi. Düşünsene iki kişi karşılıklı masanın başına geçmişler bütün gün çalışıyor, habire çiziyorlar. Tahmin edebiliyor musun? Çizim bitince hesaplar başlıyor, hesap cetvelleri, makineler ortaya çıkıyor, kitaplar açılıyor. Heyecan verici, çekici bir yönü yok. Zaten bu işini pek sevmiyormuş, savaş bir kurtarıcı gibi gelmiş ona. Asıl tuhaf tarafı masasına zincirlenmiş bu delikanlının soluğu *Fors 316*'da alışı.»

«N'olacak. Aynı şeye maruz kalan profesörler de var. O hayatı yaşayan bir sürü insan hayatlarından pekâlâ memnunlar.»

«Çok da değil hani. Zaten genel bir yargıya var-

mak zordur böyle durumlarda. Ama çok kötü de söz etmiyor geçmişinden. Biraz hüzünlü, o kadar.»

«Arslan gibi çocuk canım. Ne gibi şeyler çizermiş?»

«Garip bir raslantı... O firma da köprü yapıyormuş. Tahta köprü değil tabiî. İnşaatı da kendileri yapmazlarmış. Standart tipte demir köprüler. Parça parça hazırlarlar, asıl inşaatı yapacak müteahhitlere teslim ederlermiş. Hiç bürodan çıkıp, inşaat yerinde bulunmamış. Savaştan önceki iki yıl sabahtan akşama kadar aynı parçanın bir sürü değişik biçimini çizmiş durmuş. İşte biliyorsun, spesiyalizasyon meselesi... Hiç de iç açıcı değilmiş. Hem de yaptığı alelade, basit bir ek parçaymış. En büyük ağırlığa karşı en az metal kullanarak en dirençli biçimi bulmaya çalışıyormuş. Anladığım şey değil ya, böyle işlerde ekonomi sorunu çok önemliymiş söylediğine göre. İki yılını harcamış bu işe anlayacağın. Bir görseydin Warden, o uğraştığı parçadan sözederken sesi nasıl titriyordu bir bilsen. Belki de bugünkü işinden duyduğu heyecanın kaynağı o.»

«Şunu kabul etmek gerek. Bir köprüyü atmak için bu derece hevesli insanı az gördüm ömrümde. Biliyor musun Shears *Fors 316*'nın böyle hevesli elemanlara sahip olması büyük bir şans ve kazanç... Örneğin sen, askerlikten bıkmış olmasaydın...»

«Ya sen, üniversitedeki dersler canına tak edip de bırakmasaydın... Neyse, bu çalışmalarından sonra kâğıt üzerinde bir kiloya yakın tutum sağlamayı başardığını anlattı. İyi birşey, epey becermiş ama firma daha fazlasını yapabileceğinde dayatıyormuş... Savaşın ilk günlerinde gönüllü yazılmış. *Fors 316*'nın adını duyunca da hemen başvurmuş. Buna rağmen kader denen

şeye inanmayanlar vardır. Tuhaftır ama, eğer o köprü olmasaydı, Joyce şu anda düşmanının elli metre dibinde, belinde sadece keskin bir bıçakla çalıların altına yüzükoyun uzanmış yatıyor olmayacaktı.»

20

İKİ SİYAMLI GECE YAPILACAK İŞ HAKKINDA kendi aralarında yavaş yavaş konuşurlarken, Shears ile Joyce da bütün gün böylece gevezelik etmişlerdi.

Shears'ın zaman zaman aklına geliyor, en önemli iş için en iyi elemanı seçip seçmediğini düşünüyordu. Aralarında başarma şansı en büyük olanı mı seçmişlerdi, yoksa sadece Joyce'un heyecan ve hevesine mi kapılmışlardı?

Son defa olarak; «Koşullar ne olursa olsun Warden ya da benim kadar kararlı ve soğukkanlı hareket edebilecek misin?» diye sordu.

«Şimdi artık iyice eminim komutanım. Bu fırsatı vermelisiniz bana.»

Shears meselenin üstünde daha fazla durmamıştı.

Ortalık kararduktan hemen sonra harekete geçmişlerdi. Nehrin iki yakası de ıpıssızdı. Kimseye güvenemedikleri için kendi elleriyle yaptıkları bambu sal, ta-

şınması kolay olsun diye birbirine paralel iki parçadan ibaretti. Nehre girdikten sonra bu iki parçayı birleştirip birkaç kancayla tutturdular. Bundan sonra patlayıcı maddeleri üzerine yığarak, elden geldiğince sağlam bir biçimde sardılar. Bunların yanısıra kordonlar, batarya, elektrik telleri ve minyatür jeneratörün bulunduğu bir sürü küçüklü büyüklü torba daha vardı. Bunlar su geçmez kâğıtlara sarılmış, torbaların içine konulmuştu. Patlayıcı kapsüllerden ikinci bir takım daha vardı yanlarında. Shears bunların yarısını kendi beline sarmış, yarısını da Joyce'a vermişti.

Warden «O kocaman şeylerle suda yüzmeniz herhalde kolay olmadı,» diye mırıldandı.

«Bunun lâfı bile olmaz canım, biliyorsun. Yaptığımız işin en tehlikesiz, en kolay tarafıydı bu. Ama itiraf etmek gerekir ki, epey uğraştırdı bizi. Siyamlılar suyun fazla akıntılı olmadığını söylemişlerdi sözde!»

Yerlilerin verdiği bilgiye dayanarak nehirdeki bu yolculuğun yarım saatten az süreceğini hesaplamışlar, bu yüzden ortalık iyice kararana kadar hareket etmemişlerdi. Oysa nehirdeki iniş çok zahmetli olmuş ve bir saatten fazla sürmüştü.

Kwai nehrindeki akıntı, hafif bir dirseğin berisindeki bölümün dışında çok şiddetliydi. Kendilerini bırakır bırakmaz, sular onları almış karanlığın içinde sürükleyip götürmeye başlamıştı. Değerli araç ve malzemelerini elden kaçırmamak için bütün güçlerini harcarlarken kayalara, taşlara çarpmaktan alıkoyamıyorlardı kendilerini.

«Nehrin böyle olduğunu bilseydim başka bir yol seçerdim mutlaka. Malzemeyi köprünün yanına götürecek bundan daha kolay yollar da vardır herhalde.

Warden, dikkat ediyor musun, ister Avrupalı ister yerli kaynaklardan gelsin, bu türlü basit, ikinci derecedeki bilgiler hep yanlış çıkıyor. Her seferinde dikkat ediyorum, böyle oluyor. O akıntıda bizim denizaltıyı nasıl yönetebildiğimizi bir Allah bilir, bir biz.»

«Denizaltı,» diye Shears üzerinde gereçleri taşıdıkları salı kastediyordu. Hafif bambu sal, üzerindeki ağırlık ve akıntı nedeniyle çoğu zaman yarı yarıya suyun altında gidiyordu. Fakat ustalıkla yapıldığından ve bambuların ağırlığı iyi ayarlandığından üstündeki yüke karşılık batmıyordu.

«Akıntının ilk hızına kapılmıştık. Niyagara çağlayanını andıran gürültüyle şöyle bir döndürdü bizi, bir kıyıdan alıp ötekine vurdu. Bazen nehir yatağına sürtünüyor, bazen ta suyun üstüne kadar uzanan dallara vuruyorduk. Yarı boğulmuşa dönmüştüm bu karışıklık arasında. Nihayet durumu bir dereceye kadar kontrol altına almayı başarmıştım. Herkese sala yapışmalarını ve her ne pahasına olursa olsun her şeyi unutarak, salı kaybetmemeye çalışmalarını emrettim. Yapacak başka birşeyimiz yoktu. Dalgalar sanki okyanus ortasındaki bir fırtınayı andırıyordu. Neredeyse deniz tutmasına uğrayacaktım. Önümüze çıkan engelleri aşacak, onlardan kaçınacak olanaklarımız da yoktu. Bazen, inanmayacaksın ama Warden, bazen ileri doğru mu, geriye mi gittiğimizi anlayamıyorduk. Garip buluyorsun bunu değil mi? Nehir daralmaya, orman üzerine doğru kapanmaya başladığı zaman, bahse girerim ki, anlayamazsın ne yöne gittiğini. Akıntıya kapılmış iniyorsunuz işte, diyeceksin. Evet, kapılmış iniyorduk ama kestiremiyordu insan yönünü. Gittiğimiz yeri sadece zaman zaman çarptığımız taşlar, ağaç dalları belli

ediyordu. Görecelik meselesi tamamen. Hiç aklına geldi mi ki...»

Gerçekten olağanüstü, nadir raslanır bir duyguydu bu. Shears başından geçenleri elden geldiğince olduğu gibi anlatmaya çalışıyordu. Warden onu dinlerken bile bayağı heyecanlandı.

«Tahmin edebiliyorum Shears,» dedi. «Sal kopup ayrılmadı ya?»

«O da ayrı bir mucize. Kafam ne zaman suyun üstüne çıksa çatır çutur ettiğini duyuyordum ama dayandı işte. Yalnız bir ara sal elden gidiyordu. Delikanlı kurtardı durumu. Dehşet çocuk, Warden. Müthiş. Bak nasıl oldu: İlk şaşkınlık geçmiş, yavaş yavaş kendimizi toparlamaya başlamıştık ki, nehrin orta yerinde kocaman bir kayaya tosladık. Öylesine hızla vurduk ki, önce şöyle bir havaya kalkmış duydum kendimi, sonra bir yastık gibi yeniden sulara gömüldüm. Yeniden sağa sola yalpalayarak sürüklenmeye başlamıştık. Hiç aklıma bile getirmemiştim böyle birşeyi. O kayaya toslayacağımız sırada, bir iki karış kala farkettim durumu ama, iş işten geçmiş, yapacak birşey kalmamıştı. Çok geçti artık. Düşünebildiğim tek şey tutunduğum bambuyu biraz daha sıkmak oldu. Ama bunun da bir yararı yoktu. İki Siyamlı da ne yapacaklarını şaşırmıştı. Bereket versin biraz aşağıda sala yine yetiştik. Tamamen talih! Salt şans eseri olarak! Bizim bu şaşkınlığımız sırasında o ne yaptı, biliyor musun? Kendini kaldırıp, yüzükoyun salın üstüne fırlattı. İki parçanın birbirinden ayrılmasına engel olmak için böyle yaptı. Kancalardan biri kopmuş, iki parça hani neredeyse birbirini bırakıp gidiyordu. Felâketti anlayacağın. Delikanlı bunu farkeder etmez hemen harekete geçti. Öyle uzun boylu düşün-

mesine bile gerek yoktu. Ne yapacağını anında düşündüğü gibi, bunun nasıl yapılacağını da pekâlâ biliyor... O benden öndeydi. Denizaltının şöyle bir havalandığını ve bir turna gibi tepesi üstü yeniden suya daldığını farkettim. Bizimki salın altında kalmıştı. Bir anda halatlara yapıştı, kendine doğru çekip, elinden kaçırmadı. Sonra yüzükoyun üstüne yatarak, parçaların kopmamasını sağladı. Bu darbenin şaşkınlığını da atlattıktan sonra, elimizden geldiği kadar iple sardık iki parçayı yeniden. Hani o arada kapsüllerle plastik zora gelip, patlayıverseydi ne olurdu, bir aklına getirsene! Sal tepemde havaya kalkınca bir an için aklımdan geçen ilk şey bu oldu. Bu düşünce bende bir şimşek gibi yanıp söndü. Aslında böyle bir tehlike yoktu tabiî. Ama oldu işte. O karışıklık arasında bir an için aklıma geliverdi... Çok zehir çocuk, Warden, mükemmel bir genç. Başaracağından yüzdeyüz eminim. Tersi düşünülemez bile.»

Warden: «Öyle, muhakemesi ve karar alma yetisi çok iyi işliyor,» diye onu doğruladı.

Shears hafif bir sesle devam ediyordu.

«Kesinlikle başarı kazanacak, Warden. Bu iş onun bir parçası durumuna geldi, kimse durdurmayacak. Herşeyiyle kendi eseri bu onun. Farkında, kendi de biliyor. Sen ve ben şimdi uzak birer seyirciyiz artık. Biz sıramızı savdık. Şimdi bizim yapabileceğimiz tek şey onun başarısını kolaylaştırmak, omzundaki yükü elden geldiğince hafifletmektir. Köprünün geleceği iyi ve emin ellerdedir.»

Bir süre sonra akıntının hızı biraz yavaşlamış, eskiye göre sakin bir yere gelmişlerdi. Bu fırsattan yararlanarak salın iki parçasını biraz daha sıkıladılar, tutan ipleri gerip, yeni ilmekler attılar. Bunun ardından ikin-

ci bir hızla akıntıya kapılıp, nehrin hemen hemen en dar yerini geçip, ön tarafta uzun bir sıra kaya ile kaplı havuzumsu bir yere girmişlerdi. Kayaların ucuna doğru olan akıntı buraya basınç yapıyor, ileri çıkmalarına engel oluyordu. Bu kapandan kurtulmak için bir hayli çaba harcamaları gerekti.

Sonunda bunu da atlatmışlardı. Nehir iyice genişlemiş, akıntı ve dalgalar azalmış kendilerini sanki kocaman bir gölde yüzüyorlarmış gibi duymaya başlamışlardı. Çok geçmeden köprü de uzaktan görünmüştü.

Shears susarak gözlerini yeniden vadiye çevirdi.

«Şimdi onu buradan, ta tepeden seyredip her tarafıyla bir anda görmek çok tuhaf,» diye mırıldandı. «Gecenin karanlığında orada ayaklarının dibindeki görünüşü bundan çok farklı. Herşey kendi başına bir parçadan, sıra sıra direkten ibaretti. Zaten bizim düşündüğümüz de o parçalar, direkler değil miydi? Daha sonra da sıra sıra direkler kaldı hep aklımızda. Yaklaştıkça köprü karanlığın içinde tertemiz ve bütün büyüklüğüyle ortaya çıkıyordu. Biri görecek diye ödüm kopuyordu. Sanki ortalık pırıl pırılmış da kolayca görülüverecekmişiz gibi geliyordu. Bir kuruntu bu elbette. Ortalık zifirî karanlıktı. Boğazımıza kadar suya gömülüydük. Denizaltı da tamamen suyun içindeydi. Herşey dilediğimiz gibiydi. Projektörler de yanmıyordu. Yavaş yavaş köprüye doğru kaydık. Kazıklara tutunduk. Salı bunlardan birine iplerle sıkı sıkıya bağladık ve işe koyulduk. Soğuktan donmuş gibiydi her tarafımız.»

Warden «Her hangi bir güçlük çıktı mı?» diye sordu.

«Yoo, öyle pek büyük bir güçlük yoktu, Warden. Ama gecenin karanlığında böyle bir işi yapmaya kalkışmak...»

Tekrar sustu. Ta aşağıda, güneşin altında pırıl pırıl yanan sarımtırak suyun üstünde incecik uzanan köprünün karşısında ipnotize olmuş gibiydi.

«Hepsi bir rüyada olup bitmiş gibi geliyor Warden. Bu duyguyu daha önce de duymuştum. Zamanı gelince olup bitenlerin gerçek olup olmadığını, dinamitlerin gerçekten yerli yerine konup konmadığı konusunda tereddüde düşüyor insan. Manyetonun koluna basmak için tereddüte kapılıyor. Bunların hiç biri olmamış, olması da imkânsızlaşmış gibi geliyor... İşte Joyce orada. Düşman hatlarından kırk elli metre beride yatıyor. Dalların arasına saklanmış, köprüyü kolluyor. Kendisinden ayrıldığımdan beri bir santim bile kımıldamamıştır yerinden bahse girerim ki. Yarından önce nelerin olabileceğini bir düşünsene, Warden! Japonlardan birinin aklına eser de, bir yılanın peşine takılacak olursa... Onu orada bırakmamalıydım. Bu akşamdan önce oraya girip, nöbete yatmamalıydı.»

Warden «Bıçağı belinde ya,» diye mırıldandı. «Gerisinin icabına bakar o. Daha sonra neler oldu, ne yaptınız anlatsana.»

Uzun süre suyun içinde kaldıktan sonra insanın cildi o kadar yumuşar ki, sertçe bir cismin şöyle bir dokunuşu bile onu zedelemeye yeterlidir. Hele eller, bu bakımdan son derece duyarlıdırlar. Parmakların birazcık zora gelmesi çeşitli yarıklara neden olur.

İlk güçlük torbaları salın üstüne bağlayan iplerin çözülüşünde ortaya çıktı. Bunlar sert, kazık gibi insanın eline batan yerli yapım şeylerdi.

«Aslında bu bir çocuk oyuncağıdır, Warden. Ama bizim içinde bulunduğumuz durumu bir düşünsen... Hem tamamen suyun içinde çalışmak ve kesinlikle gürültü çıkarmamak zorunluğu da yok mu! Şu ellerimin durumuna bak. Joyce'unkiler de böyle.»

Gözlerini tekrar vadiye çevirdi. Düşman tarafında bekleyen adamı bir türlü düşünmeden edemiyor, aklından söküp atamıyordu. Ellerini yukarı doğru kaldırdı. Güneşin altında kazık gibi kesilmiş, kurumuş gibi olan yaralarına, derin yarıklara baktı. Sonra omuzlarını silkerek anlatmaya devam etti.

Her ikisinde de keskin bıçaklar vardı, ama soğuktan donmuş parmaklarıyle bunları tutamıyorlardı. Sonra bu plastik patlayıcının içine madensel bir parçanın sokulması doğru değildi. Kimyasal bileşimi bozma ihtimali vardı.

Aradan çok geçmeden Shears yanlarındaki iki yerli yardımcının pek işe yaramayacaklarını anlamakta gecikmedi.

«Zaten böyle bir şeyden ta başından berî çekiniyordum. Delikanlıya da bu endişelerimi açmış, işin tamamlanması için kendimizden başka kimseye güvenemeyeceğimizi açıklamıştım. Adamlar bitmiş, hiç bir işe yaramaz hale gelmişlerdi. Kazıklardan birine sarılmış, titreyip duruyorlardı. Onları geri gönderdim. Tepenin eteğinde benim gelişimi bekleyeceklerdi. Tamamen kendi başımıza kalmıştık artık. Warden, emin ol, böyle bir iş için insanın fiziksel gücü, bedensel takatı kesin olarak yeterli değil. Bizim oğlan harikulâdeydi. Söylenecek söz yok yani. Ben sadece üstüme düşeni yaptım, o kadar. Daha fazlasına gücüm yetmedi doğ-

rusunu istersen. Artık ihtiyarlamaya başladık gibi, Warden.»

Paketleri teker teker açıp, plandaki gibi yerli yerine yerleştirmişlerdi. Bu arada akıntıya kapılıp sürüklenmemek için de ellerinden gelen bütün çabayı gösteriyorlardı. Ayaklarıyle kazığa sarılıyor, sonra plastik torbasını dışardan görünmeyecek kadar suyun altında sıkı sıkıya bağlıyor, tahtanın üstüne iyice sarıyorlardı. İkidebir ta tepelerine kadar suyun içine batarak, insanın elini paralayan o korkunç halatlarla uğraşıyor, avuçlarını kan içinde bırakıyorlardı. Bu basit torbayı indirip, halatla sarmak bile korkunç bir işkence; işkencelerin en beteriydi. Sonunda dayanamamışlar, ağızlarını ve dişlerini de bu işe karıştırmak zorunda kalmışlardı.

İşin bu aşaması gecenin büyük bir bölümünü almıştı. Bundan sonraki bölüm daha az yorucu olmakla beraber, daha önemliydi. Kapsüller yerleştiriliyor, şarjlar gerekli yerlere bağlanıyordu. Daha sonra bunların hep bir arada toplanması, hepsinin bir anda patlamasını sağlayacak seri bağlantıları yapmak gerekiyordu. En ufak bir hatalı bağlama bütün işi bozabileceğinden, bu aşamada çok sakin ve soğukkanlı bir kafayla çalışmak gerekirdi. Patlama düzeni de tıpkı elektrik düzeni gibiydi. Herşeyin yerli yerinde, her kordonun usulünce bağlanması şarttı. Hayli karışık birşeydi bu. Hele daha sağlam olsun diye, Bir Numara bütün kordon ve bobinlerin sayısını bir kat daha artırdığı için, karışıklık da o oranda artmıştı. Bundan başka bir hayli uzundu da bu teller. İş bittikten sonra suya batması için yer yer ağırlıkların bağlanması gerekmişti.

«Nihayet her şey hazır oldu. Pek fena yaptığımızı sanmıyorum. Bir ara her ayağı ayrı ayrı yeniden göz-

den geçirmeyi düşündüm ama böyle birşeye gerek yoktu. Joyce yanımda oldukça hiç bir şeyden endişe etmeyebilirdim. Herşeyin yerli yerinde olduğu mutlaktı. Bundan da eminim zaten.»

Yorgunluktan perişan olmuşlar, her yerleri çizik, yarık içinde kalmıştı. Soğuktan bütün vücutları buz kesilmişti. Fakat işlerinin sona ermek üzere olduğunu görmek güçlerinin tükenip bitmesine engel oluyor, onlar için ayrı bir enerji kaynağı oluşturuyordu. Bambu salı parçalamış, parçaları akıntıya bırakarak teker teker ortalıktan yoketmişlerdi.

Bundan sonra yapılacak tek iş kalmıştı. Biri telin ucunu, öbürü de su geçmez torbanın içindeki bataryayı taşıyarak kendilerini aşağı doğru bırakacak ve sağ yakaya geçeceklerdi. Nitekim öyle yaparak daha önceden gerekli keşfi yaptıkları yöne çıktılar. Teli, ta sulara kadar inen dalların arasına saklayarak, sahilden içeri birkaç metre ilerlediler. Joyce batarya ile küçük jeneratörü kurup hazırladı.

Shears «Orada, dalları suyun üstüne kadar uzanan şu kırmızı yapraklı ağacın altında,» diye tekrar etti. «Muhakkak o olmalı.»

«Herşey yolunda gibi,» diye karşılık verdi Warden. «Bu gün bitti sayılır. Henüz kimse farkına varmadığına göre... Böyle birşey olsa buradan farkedilirdi. Gösterdiğin yöne henüz kimsenin sokulduğunu görmedik. Zaten kampta herhangi bir hareket yok gibi. Tutsaklar dün yola çıktılar.»

«Tutsaklar kamptan ayrıldı mı?»

«Büyük bir taburun uzaklaştığını gördüm. İşin bitmesinden sonra Japonlar bu kadar adamı orada tutmak

istemediler anlaşılan. Kimbilir, boş kalırlar diye korktular herhalde.»

«Bak bu haber fena değil.»

«Geride çok az adam kaldı. Yürüyemeyen ya da kalkamayacak kadar hasta olanlar. Döküntüler anlayacağın... Demek onu orada bıraktın geldin, Shears?»

«Evet bırakıp geldim. Yapacak başka şey yoktu. Neredeyse şafak da sökmek üzereydi. İnşallah kimse farketmez orada onu.»

«Bıçağı yanında ya,» diye mırıldandı Warden. «Herşey yolunda gidecek mutlaka. Ortalık kararmak üzere artık. Kwai vadisi şimdiden gölgelere boğuldu. Bundan sonra birşey olmasına imkân yok.»

«En ummadığın anda neler olmaz Warden. Bunu sen de benim kadar bilirsin... Niye öyle olur bir türlü aklım ermez, ama şimdiye kadar hiç birşeyin önceden kararlaştırılan, planlaştırılan biçime uygun olarak cereyan ettiğini görmedim desem yeridir.»

«Hakkın var. Benim başıma da çok gelmiştir bu.»

«Bu kez neler gelecek, neler olacak acaba? Yanından ayrılmadan önce belimdeki torbada bir avuç pirinç lâpasıyle şişenin dibinde biraz viski buldum. Tayınımızdan arta kalandı. Karşılıklı birer yudum içerek, artanını ona bıraktım. Son bir kez daha rahat etmemi, kendisine güvenmemi istedi. Sonra onu tek başına bırakarak çıkıp geldim.»

21

SHEARS, KWAİ NEHRİNİN SİYAM ORMANLARINda yansıyan uğultusunu dinlerken içinde büyük bir huzursuzluk duyuyordu.

Düşünce ve hareketlerinin her aşamasına katılan bu sonu gelmez uğultuyla öylesine haşır neşir olmuştu ki... Oysa daha o sabah onun ritmi ve hacmi hakkında hiç bir düşünceye sahip değildi. Bir süre hareketsiz ve diken üstünde oturuyormuş gibi durdu. Bütün duyu organları dikkat kesilmiş, tetikteydi. Yavaş yavaş çevrede saptayıp, anlayamadığı birşeyin, anormal birşeyin yerleşmekte olduğunu farketmeye başlamıştı.

Ona öyle geliyordu ki, varlığının bir parçası, ayrılmaz bir bölümü halini almış olan bu çevrede birşeyler olup bitmekte, bir gecesini suyun içinde bir gününü tepenin üstünde geçirdiği yerlerde bir değişiklik olmaktaydı. Bunun ilk belirtisi ortalığın ağarmasına yakın açıklanması güç bir nedenle içinde başkaldıran duy-

gularıydı. Bunu garip bir huzursuzluk izlemiş, kısa zamanda artarak bilinçaltında önce belli belirsiz sonra daha kesin birtakım duygular halini almaya çalışan, korkunç iç sıkıntısı veren bir ruhsal zorlama halini almıştı. Şu anda güneş çoktan yükseldiği halde bu sıkıntısını hâlâ kesin bir biçimde ifade edemiyordu. Sadece «Nehrin üstünde, köprünün çevresinde birtakım şeyler olup bitiyor,» demekten başka birşey yapamıyordu.

Devamlı aynı şeyi tekrarlıyor, kendi kendine «Birşeyler oluyor...» diye mırıldanıyordu.

'Atmosferi' keşfetme yolundaki duygusu onu hiç yanıltmamıştı bugüne kadar. İçindeki huzursuzluk devamlı büyüyor, gerçek bir endişe halini alıyordu. Mantıkî bir düşünce yolu kullanarak bundan kurtulmaya çalıştı.

«Tabiî, bir değişiklik olacak,» diye mırıldandı. «Bu çok normal birşey. Bulunduğum yerden aşağıda alışmış olduğum bütün sesler daha farklı gelecektir. Burada tepenin eteğindeyim, oysa bir gece önce ta aşağıda vadinin dibinde bulunuyordum. Su düzeyindeki yankılanmayla tepenin üstündeki bir olmaz tabiî. Bu iş daha fazla uzarsa, artık gaipten sesler duymaya başlayacağım korkarım.»

Gözlerini dallara çevirdi, çevresine bakındı, anormal, olağanüstü birşey voktu. Sabahın belli belirsiz aydınlığında nehir güçlükle seçiliyordu. Karşı kıyı ayrıntıları belli olmayan kocaman, boz bir parçadan başka birşey değildi. Kendini elden geldiğince harekât planına vermeye, hücum sırasında çeşitli ekiplerin yerlerini düşünmeye zorladı. Sıfır saat çok uzak değildi artık. Dört yerli partizanla birlikte şafağa doğru tepenin eteğine inmiş, nehre yakın yerde, Warden tarafından

saptanmış olan demiryoluna egemen yerlere yerleşmişlerdi. Warden öteki iki Siyamlıyla tepedeki havan topunun başında kalmıştı. Yukarda bütün duruma hâkim bir yerde olacak, gereğinde dilediği yere en etkili yardımı yapabilecekti. Bir numaranın kararıydı bu. Arkadaşlarıyle konuşmuş, her ekibin başında bir Avrupalının bulunması kararına varmışlardı. Herkes durumun gerektirdiği hareket serbestîsine sahip olacaktı. Herşeyi önceden kestirip, kararlaştırmak mümkün olamayacağı için, herkese ayrıntılı talimat verilememişti. Warden durumu çok iyi anlıyordu. Saldırının üç numaralı elemanı olarak çok önemli bir rol oynayacaktı. Bütün işin yükü ve başarısı onun yerinde çıkışlarına dayanıyordu.

Joyce'a gelince; orada, Shears'ın bulunduğu yerin tam karşısına düşen yerinde yirmi dört saattenberi bekliyordu. Trenin gelişine kadar da kalacaktı. Konvoy Bangkok'tan gece yarısı ayrılmıştı. Son aldıkları rapor bunu doğruluyordu.

«Ortalıkta birşeyler oluyor. Bir değişiklik var.» Elinde hafif makineli tüfeği tutan Siyamlı da kıpırdanmaya, içinde tuhaf bir huzursuzluk duymaya başlamıştı. Bağdaş kurmuş oturduğu yerden nehri seyrediyordu.

Shears içindeki sıkıntıyı bir türlü silkip atamıyordu. O belli belirsiz duygular, içinde kıpırdanan şeyler gittikçe açılıyor, daha güçlü olarak ortaya çıkıyordu ama yine de teşhisini koyamamış, bunun aslını anlayamamıştı. Bu esrarı çözebilmek için düşünce gücünü sonuna kadar zorluyor, zorluyordu.

Seslerin eskisi gibi olmadığına yemin edilirdi. Shears gibi yetiştirilmiş, onun geçirdiği deneyleri edinmiş bir insanın çevresindeki doğal ahenge çok çabuk uyarak, herşeyi kavraması normaldi. Herşeyi derhal kavrar, duygu ve düşünce düzeni içinde yerli yerine oturturdu. Bu niteliği sayesinde bundan önceki işlerinde birtakım olmaz görünen sorunların içinden kolaylıkla çıkmıştı.

Akarsuyun sesi; girdapların uğultusu; kumların, taşların üstünden atlayan suyun, dallara çarpan dalgaların şırıltısı daha başka, o sabahkinden farklıydı. Daha az gürültülü, dün geceye oranla çok daha az gürültülü olduğu kesindi. Shears, kulaklarında bir arıza olup olmadığını düşünmeye, işitme duyusundan kuşkulanmaya başlamıştı iyiden iyiye. Ya da sinirden öyle geliyordu ona.

Fakat Siyamlılar da sağır olmadılar ya? Başka birşey olmalıydı. Birden bir başka yönünden yakalayıvermişti meseleyi. Bilincinde bir şimşek çakıp söndü. Çevresindeki koku da bir tuhaf, bir başkaydı. Kwai Nehrinin bu sabahki kokusu bundan önceki kokuya benzemiyordu. Sulu çamurdan, batağı andıran nehirden çıkan tıkayıcı bir kokuydu bu.

Siyamlı yerli birden «Kwai Nehri çekilmiş?» diye bağırdı.

Aydınlıkta karşı sahil yavaş yavaş biçimlenmeye başlarken Shears bir anda herşeyi farkediverdi. Ağaç, altında Joyce'un saklı bulunduğu kırmızı ağacın dalları, artık suya değmiyordu. Kwai Nehri alçalmıştı. Suyun düzeyi bir gecede inmişti. Ne kadar? Bir karış, belki de yirmi beş otuz santim kadar. Ağacın önünde, dip-

te güneşin altında ışıl ışıl yanan çakılların doldurduğu bir bölüm ortaya çıkmıştı.

Bütün bunları farkettiği an, Shears biraz ferahlamış gibi duydu kendini. Sabahtanberi içini yiyip bitiren huzursuzluğun nedenini bulmuş, duygularına ve sinir sistemine olan güveni artmıştı. İçgüdüleri yanılmadığını kanıtlamış, onu ortada bırakmamıştı. Henüz çıldıracak, delirecek raddeye gelmemişti demek. Akıntının, girdapların hızı eskisi gibi değildi, gürültü azalmıştı. Sudaki bu değişiklik bütün atmosferi, herşeyi de birlikte değiştirmişti. Havadaki ağır, bunaltıcı koku da ıslak topraktan çıkıyordu.

Felâketler kendilerini ilk anda duyurmazlar. Aklın doğal yaradılışı, normal yapısı bunu bir süre geciktirir. Shears de bu basit olayın doğuracağı faciaları teker teker algılamaya başladı.

Kwai Nehrinin su düzeyi düşmüş, alçalmıştı. Kırmızı ağacın önünde daha dün sularla kaplı olan geniş-çe bir toprak parçası ortaya çıkmıştı. Tel, elektrik teli! Shears ağız dolusu bir küfür savurdu. Dürbününü kaldırarak, gece ortaya çıkan bu yeni bölümü incelemeye başladı.

Tel oradaydı işte. Kocaman bir kısmı sudan dışarda kalmış, kurumuştu bile. Shears onun sudan çıkıp, sahile setin üstüne doğru uzanışını kolaylıkla izleyebiliyordu.

Buna rağmen pek öyle kolayca farkedilir gibi de değildi. Shears özellikle görmek için çaba göstermiş, aramış olduğu için farketmişti. Oralardan geçecek olan bir Japon'un gözünden kolayca kaçabilirdi. Eskiden dik bir set meydana getiren ve hiç bir biçimde yanaşılmaz olan kıyı şimdi öyle değildi. Şimdi ta köprüye ka-

dar uzanan bir düzlük vardı suyun kenarında. Shears' ın bulunduğu yerden köprü görünmüyordu ama bu yeni ortaya çıkan çakıllı kısmın, oradan geçen birini çekebileceğinden endişe duymaya başlamıştı. Ama trenin gelişini beklerken Japonların yapacak bir sürü işleri çıkacak, nehir boyunca aylak dolaşmaya vakitleri olmayacaktı. Shears alnındaki terleri sildi.

Hiç bir iş önceden yapılan planlara uygun olarak gerçekleşmez. Son dakikada her zaman ufacık, önemsiz birşey ortaya çıkıp, bütün kararlaştırılanları, binbir itina ile hazırlanmış planları altüst etmeye yeterlidir.

Sanki şahsen sorumluymuş gibi, bunun suçunu Bir Numara kendinde buluyordu. Nehrin böyle birşey yapabileceğini de önceden düşünüp anlayabilmeliydi, diyordu. Durmuş durmuş da bütün gecelerin içinde bu geceyi bulmuştu. Bir gece önce değil de bu gece olmuştu her şey!

Üzerinde tek yaprak ot bulunmayan o çırılçıplak gerçek kadar boş ve çıplak olan kumluktaydı bütün dikkati. Sular hayli azalmış olmalıydı. Otuz santim mi? Kırk santim mi? Belki yarım metre, belki daha fazlaydı. Allahım!

Shears bayılacak gibi oluyordu. Bütün vücudunun, ellerinin, kollarının nasıl tirtir titrediğini Siyamlılara belli etmemek için bir ağaca dayandı. İkinci kez olarak hayatında son derece sinirleniyordu. Birinci kez düşman kanını avucunda duyduğu zaman böyle olmuştu. Resmen yüreğinin atışları durmuş, kanı çekilmiş, bütün vücudu donarak parça parça dağılmış gibi olmuştu.

Yarım metre! Belki daha fazla! Tanrım, sen bilirsin! Dinamitler? Köprünün ayaklarına, kazıklara bağlı torbaların içindeki plastik patlayıcılar ne olacaktı!

22

SHEARS ELİNİ SIKARAK UZAKLAŞIP KENDİSİNİ gizlenme yerinde yalnız başına bırakınca Joyce bir süre sersemledi. Ne yapacağını şaşırmıştı. Artık kendinden başka dayanacak kimsenin bulunmadığı düşüncesi bir alkol gibi bilincine vurmuş, sanki sarhoş etmişti onu. Bir gece önceki çabanın bedensel yorgunluğunu duymuyor, ıslak elbiselerinin rahatsızlığını farketmiyordu. İster dağın tepesinde, ister vadinin en dibinde olsun bu mutlak yalnızlığın verdiği iç doldurucu duyguyu o âna kadar hiç duymamıştı.

Aklını başına topladıktan sonra, oradaki varlığını belli edecek her hangi bir durumun ortaya çıkmasını önleyecek tedbirleri almaya koyulmadan, kendi kendine bir muhakeme yürüttü. Böyle bir karara varmamış olsaydı, sırtı ağaca dayalı, bir eliyle manyetonun kolunu kavramış, gözleri uzaktaki köprünün kara görüntüsüne dikili olduğu halde hâlâ kımıldamadan duruyor

olacaktı. Shears'ın gidişinden sonra farkında olmadan bu duruma girmiş ve öylece kalmıştı.

Yerinden kalkıp, elbiselerini çıkardı. İyice bükerek suyunu sıktı. Soğuktan kazık gibi olmuş bacaklarına masaj yaptı. Sonra donuyla gömleğini yeniden giydi. Hâlâ nemli olmalarına karşılık sabahın dondurucu ayazında ne de olsa koruyordu bir dereceye kadar. Shears'ın bıraktığı lâpadan yedi bir miktar. Son viskiden birkaç yudum içti. Saklandığı yerden çıkıp biraz su alıp gelmek için vaktin bir hayli ilerlemiş olduğunu düşündü. Şişedeki viskiden avucuna biraz dökerek vücudundaki yaraları ve kesik yerleri ovuşturdu. Sonra ağacın dibine çökerek beklemeye başladı. O gün hiç birşey olmadı. Zaten her hangi birşeyin olmasını da beklemiyordu. Trenin sabahtan önce gelmeyeceğini biliyordu. Fakat çok önceden yerini alarak, olayları buradan etkilemenin daha iyi olacağını düşünmüştü.

Birkaç kez Japonların köprünün üstünde dolaştığını gördü. Kimse birşeyden kuşkulanmamış, bulunduğu yere doğru bakan bile çıkmamıştı içlerinden. O dalgınlığı sırasında, köprünün üstünde kolayca farkedilebilen bir yeri ayarlamış, kendi bulunduğu yerle ilerdeki kuru dalın arasından görünen çapraz parmaklık tahtasını tesbit etmişti. Bu, hemen hemen köprünün orta yerine ve 'hazırlanmış' olan kazıkların bittiği noktaya düşüyordu. Lokomotif bu noktaya geldiği, daha doğrusu beş on santim yaklaştığı anda, bütün gücüyle manyetonun koluna asılacaktı. Manyetonun tellerini çıkarmış, hayalinde lokomotifi köprünün üstüne getirip götürerek belki yirmi kez kolu zamanında basmayı talim etmişti. Bir çeşit otomatik tepki, bir çeşit refleks haline getirmişti bu davranışı. Makine mükemmel çalışıyordu. İyi-

ce kurutmuş, her parçasını ayrı ayrı silip temizlemişti. Hiç bir yerinde tek bir su damlası kalmamıştı. Kendi refleksleri de çok düzenliydi.

Gün hızla ilerliyordu. Ortalık kararınca nehrin kenarına kadar inip, çamurlu sudan birkaç yudum içti, şişesini de doldurarak tekrar gizlenme yerine döndü. Sırtını ağaca dayayarak bir süre kestirmeye karar vermişti. Herhangi olağanüstü bir nedenle trenin hareket saati değiştirilecek ve vaktinden önce gelecek olursa, sesini ta uzaktayken kolayca duyabilecekti. Bundan emindi. İnsan ormanda bir süre yaşadıktan sonra onun vahşetine dahil olmayan bir sesi kolaylıkla farkedecek yetiyi kazanabiliyordu.

Sık sık dalıp, uyanıyordu. Bu ikisinin arasında uzunca süren uykusuzluk dönemleri de oluyordu. Bu gibi durumlarda halen yaşamakta olduğu serüvenin hayalleri, eskilerle, bir gün önce Shears'e anlattığı eski hayatından parçalarla karışıyor, gözlerinin önünde dansediyordu.

Joyce'a yeni baştan gençliğinin en güzel yıllarını harcadığı tozlu çalışma odasında, masa lâmbasının altındaki beyaz kâğıdın başındaymış gibi geliyordu. O küçük metal gönye, o hiç görünmeyen ve iki boyutlu matematik simgelerin ifadesi olan parça uğruna harcamıştı bütün gençliğini. Gözlerinin önünde planlar, desenler, hesaplar, değerlendirme işlemi ve sayısız makta eskizleri tören geçidi yapıyordu. İki yıl bitip tükenmek bilmeyen çabalardan sonra parça başına bir kiloya yakın çeliğin tasarruf edilmesini sağlamıştı.

Gözlerinin önündeki manzaranın gerisinde, köprünün gölgesine dayanan küçük boz biçimler farkediyordu. Warden'in çizdiği karelere benzeyen bu biçimlerin

en üstünde, hepsine egemen bir yerdeymiş gibi duran bir yazı, bir başlık yazısı vardı. Baktıkça durmadan karışıyor, harfleri birbirine giriyor, bulanıyordu. Kendini bu şifreyi çözmeye zorladı. Plan kâğıtlarının üstü de bu harfler, bu karışık ve birbirine girmiş biçimlerle dolmuştu. Bazen bir araya geliyor, filmlerin sonundaki tek sözcük gibi ortaya çıkıyordu. Pırıl pırıl parlayan bir çini mürekkebiyle kocaman kocaman yazılmış, projektörün ışığıyla büyüyüp, bütün perdeyi dolduran ve kendinden başka hiç bir şeye yer bırakmayan bir sözcüktü bu. 'TAHRİP' diye yazıyordu.

Bu manzara bir saplantı halini alarak, bütün benliğini kaplamamıştı. Ne zaman istese gözlerinin önünden silkip atabiliyordu bunu.

Bunun için de sadece gözlerini açmak yetiyordu. Kwai Nehri üzerindeki köprünün koyu gölgesi, geçmişin bu bulanık biçimlerini kolaylıkla siliyor, onu gerçeğe, realiteye geri getiriyordu. Hayatı bundan böyle hiç bir zaman eskisi gibi olmayacaktı. Kendindeki bu değişikliğe tanık olurken başarının meyvalarını şimdiden tadıyordu.

Şafağa doğru, hemen hemen Shears ile aynı zamanda o da, içinde bir huzursuzluk duymaya başlamıştı. Nehirde başlayan değişiklik o kadar yavaş yavaş olmuştu ki, hiç birşeyin farkına bile varmamıştı. Saklı olduğu yerden sadece köprünün platformu görünüyordu. Nehri görmüyordu ama duygularının haklı nedenlere dayandığından emindi. Bu güven o derece kesin bir durum alarak ağır basmaya başlamıştı ki, daha fazla duramadı yerinde. Birşeyler yapması gerekti. Çalıların altında sürünerek nehre doğru sokuldu. Ta kenara varınca başını dalların arasında çıkarıp baktı. İçindeki

huzursuzluğun nedenleriyle birlikte, elektrik telinin ince çakıllı sahilde ortalıkta kalmış olduğunu da bir bakışta farketmişti.

Shears'ın geçirdiği aynı muhakeme biçimini izleyerek, yavaş yavaş bu tamiri mümkün olmayan felâketi algılamaya başlamıştı. Plastik patlayıcı torbalarını düşünürken vücudunun her zerresine kadar bir tuhaf olduğunu anladı. O anda bulunduğu yerden köprünün kazıklarını görebiliyordu. Sadece gözlerini kaldırması yeterdi. Kendini, bu hareketi yapmaya zorladı.

Kwai Nehrinin bu beklenmedik hareketi yüzünden ortaya çıkan tehlikenin niteliğini kavraması uzunca sürdü. İyi bir incelemeden sonra bile hiç birşeyi kesin olarak tâyin edememiş, akıntının direklerin çevresinde meydana getirdiği binlerce köpüğe bakarak ümitle keder arasında gidip geliyordu. İlk korkusunun verdiği dehşetle iyice gerilmiş olan sinirleri şehevî bir nikbinlikle duruluvermişti.

Nehir pek o kadar çok alçalmamıştı. Patlayıcılar hâlâ suyun altındaydılar.

Hiç olmazsa bulunduğu yerden bu torbalar görünmüyordu. Fakat yukardan? Ya köprünün üstünden? Hatta buradan bile görünmeyeceği kesin miydi? Biraz daha dikkatle baktı. Kocaman bir dalga gelmiş, teker teker çok iyi bildiği, etinden, canından birer parça bıraktığı kazıkları yalayıp geçmişti. Özellikle ötekilerden daha büyük olanların çevresinde çırpınan dalgalar daha iriceydi. Bunlardan birinde, suya çok yakın bir yerde, kazığın soluk renginin üstünde koyu renkli bir leke

görebiliyordu. Bu leke zaman zaman bir balığın sırtı gibi ortaya çıkıyor, bir an sonra belirsiz hale geliyordu. Plastik patlayıcı torbalar hemen hemen tam su düzeyinin altında olacaktı. Dikkatli bir nöbetçi, köprünün parmaklıklarından sarkacak olsa bunları kolaylıkla görebilirdi.

Ya sular biraz daha alçalacak olursa? Torbalar iyice ortaya çıkacak, üzerindeki sular damlaya damlaya, Siyam güneşinin parlaklığıyle ışıl ışıl yanacaktı. Bu görüntünün korkunç anlamsızlığı ile aptallaştı. Saat kaçtı acaba? Daha ne kadar sürecekti? Güneş vadiyi yeni yeni aydınlatmaya başlamıştı. Tren saat ondan önce gelmeyecekti. Bütün sabırları, uğraşmaları, endişeleri, çektikleri hepsi birden, bir anda, dağların insansal olmayan kaprisiyle acınacak ve gülünecek bir duruma düşürülmüştü. Yıllardan beri birikmiş enerjisi ve hevesiyle içindeki her şeyini uğrunda harcadığı büyük saldırının başarı ihtimali şu anda yine tartıya konmuş, ihtiras ve istekleri hiçe sayılarak bir kez daha basküle çekilmişti. Bütün kaderi; trenin gelişinden önceki dakikalarla doldurulacak, kendi istek ve isteminin dışında, ta yukarlarda, belki bile bile fakat bu âna kadar kendisini sürükleyip getiren acınacak bir bilinç, insanlara ait sorunları hiç kimsenin kapılıp gitmeyi istemeyeceği bir düzeyde yöneten bir bilinçle yeni baştan yapılacaktı.

Bu patlayıcıların bulunmasını engellemenin tamamen onun elinde olmayan şeylere bağlı bulunuşu, garip bir biçimde onu, biraz teselli ediyordu. Ümit etmiyordu artık. Doğaüstü bir yolda olup biten olaylar için enerjisinden tek damla harcamaya niyeti yoktu.

Bunları unutmuş, bütün düşünce ve enerji yetilerini hâlâ kendi insiyatifi içinde bulunan faktör üzerin-

de yoğunlaştırıyordu. Sadece bunları düşünüyor, bunlarla ilgileniyordu. Planları hâlâ gerçekleşebilirdi. Sadece bunun alacağı yeni biçimi tasarlayıp, kararlaştırması gerekti. Ne olacaktı şimdi?

Eğer patlayıcılar bulunacak olursa, tren köprüye gelmeden durdurulacaktı. İşte o zaman kendisinin bulunduğu yer de bulunmadan önce manyetonun koluna basacaktı. Meydana gelecek olan hasar kolayca tamir edilecekti. Bu kısmî bir başarı olacaktı ama elinden daha fazlası gelmezdi ki...

Fakat bu elektrik teli sorununa gelince durum bambaşkaydı. İki, üç adım ilersinde yürüyen herkes tarafından kolayca farkedilebilirdi. Bu durum karşısında hâlâ kendi başına hareket etme olanağı vardı. Köprüde kimse olmayabilirdi, karşı kıyıda da yaptıklarını görecek kimse yoktu. Ayrıca dikçe olan kıyı seti, kumsalın Japon kampından görünmesine engel oluyordu. O halde Joyce harekete geçecek ve elini çabuk tutacaktı. Bunun için de hem kıyıyı, hem de köprüyü gözden yitirmemesi gerekiyordu.

Eski saklanma yerine dönerek takımlarını yeni yerine taşıdı. Düşünüyordu. Bulunduğu yerden, çalıların arasından köprüyü ve telin uzandığı kumsalı görebiliyordu. Birden aklından bir düşünce geçti. Sırtındaki gömleği ve ayağındaki şortu çıkardı, sadece kilotu kalmıştı. Bu haliyle bir dereceye kadar savaş tutsaklarına benziyordu. Uzaktan bakan biri aldanabilir, tutsaklardan biri sanabilirdi. Sonra manyetoyu dikkatle kurarak yanıbaşına çöktü. Keskin bıçağını da kınından çıkarmıştı. Plastik ve Tahrip Şirketinin her seferinde taşınması şart olan bu silâhı yanına otların üzerine koydu. Sonra beklemeye başladı.

Zaman kahredici bir biçimde ağır ağır ilerliyordu. Sanki bir salyangoz hızıyla gidiyor, suları azalmış Kwai Nehri gibi ağırdan akıyordu. Saniyeleri sanki hiç sonu gelmeyecekmiş gibi suların mırıltısı ile ölçüyor, bin türlü tehlikeyle dolu geleceğe doğru akıp, endişelerini bölünmeyecek kadar küçük parçalara dağıtarak giden nehrin sularıyle karşılaştırıyordu.

Tropik güneş vadiyi doldurmuş, çekilen suların ortaya çıkardığı ıslak kumların üzerinde ışıldamaya başlamıştı. Köprünün çatısını, her kirişini, her ayağını ayrı ayrı belli ettikten sonra, bir ara köprünün devasa yapısının arkasında kalmış, sonra yükselerek bu büyük eserin üstünde gölgeler meydana getirmişti. Suların ortaya çıkardığı kumsalı, tele paralel olarak aşıp, üzerinde binlerce çizginin oynaştığı suyun üstünden karşı sahildeki gölgelere doğru ilerledi.

Güneşin hararetiyle ellerindeki kesikler sertleşmiş; vücudundaki yaralar karıncaların ısırışlarıyle sızlamaya başlamıştı. Fakat bu fiziksel acı onun düşüncelerine ara vermiyordu. Sadece son birkaç dakikadan beri aklını zorlayan düşüncelerin yanısıra acısını artıran bir yoldaş oluyordu.

Eğer önündeki birkaç saat içinde telin başına bir iş gelir, aylak aylak dolaşan bir Japon askeri onu farkedecek olursa, nasıl davranması gerekeceğini düşünürken, içini yeni bir korku bürüdü. Japon teli görünce şaşıracak, duracaktı. Eğilip elini uzatacak, tutup bakmak isteyecekti. İşte o zaman Joyce'un işe karışması gerekecekti. Ne yapması, nasıl hareket etmesi gerektiğini gözlerinin önünde canlandırmasında yarar vardı. Shears'ın dediği gibi biraz fazla kurmuş oluyordu ya!...

Olup bitecği gözlerinin önünde canlandırmaya ça-

lışması sinirlerini düğüm düğüm edip, bütün adalelerini felce uğratmaya yetti. Yapabileceği başka birşey yoktu. Bu hareketinin kaçınılmaz olduğuna dair içinde derin bir inanç vardı. Bu da çok önceden kaderine yazılmış, yeteneklerini belirleyecek olan son test için olayların kaçınılmaz sırası içinde belli yerini almıştı. Ama bu testlerin en kötüsü, en istemediğiydi. Bunun sonunda dengenin bu ya da öteki yönüne düşecek, akıbetinin pençesinden alıp kaçırırcasına bu dengeyi başarı yönüne bastırabilmek için, yeteri kadar dehşetle yüklü olarak kendini feda edecekti.

Beyninin bütün hücrelerini zorlayarak bu kaçınılmaz sonucu canlandırmaya çalışıyordu. Okulda öğretilenleri kafasının içinden geçiriyor, elindeki işin dinamizmini bulup çıkarabilmek için bütün ruhu ve bedeniyle çaba harcıyor, buna rağmen sonunun kâbusunu zihninden söküp atmayı başaramıyordu.

Komutanın bir zaman kendisine sormuş olduğu endişe dolu sorular aklına geldi. «Zamanı geldiği zaman bu silâhı soğukkanlılıkla kullanabilecek misin?» diye sormuştu. İradesinden ve içgüdülerinin tepkilerinden pek emin değildi o zaman. Ama nehre girip yola çıkarken kesinlikle emin olmuştu. Şimdi de yeteri kadar güven doluydu. Gözlerini yanıbaşında otların üstünde duran silâhına çevirdi.

Bu keskin ve uzun ağızlı, ancak bir elin içini doldurup sıkı sıkıya tutmaya yetecek kadar sapı olan bir bıçaktı.

'Fors 316' nın kurs öğrencileri buna oldukça aşinaydılar. Silâhın kullanılışı hakkındaki talimat çok kısa ve açıktı. Mesele sadece sapını sıkı sıkıya kavrayıp gelişigüzel saplayıvermekte değildi. Bu çok kolay, her-

kesin yapabileceği bir işti. Fakat öldürmeye ve yoketmeye giden her girişimin kendine özgü bir tekniği vardı. Hocaları bu bıçağın kullanılmasıyle ilgili iki yöntem öğretmişlerdi. İleri doğru kendisine saldıran birine karşı savunma amacıyle kullanılırken, bıçağın keskin tarafı üste gelmek üzere ucu hafifçe yukarı doğru olarak tutulması ve vururken aşağıdan yukarı doğru saplanması salık veriliyordu. Aslında zor bir hareket değildi. Bu işi otomatik bir biçimde, refleks olarak yapabilirdi. Ama böyle bir şeye gerek yoktu. Üstüne saldırılıyor, her hangi bir yöntemi tecavüze uğruyor değildi ki... Bu nedenle maalesef ikinci yöntemi kullanmak zorundaydı.

İkinci yöntem güçten çok büyük bir ustalığa ve aynı derecede insafsızlığa dayanıyordu. Kurs öğrencilerine bu yöntemi daha çok gürültü patırtıya yol açmadan önlerine çıkan her hangi birini yoketmek, nöbetçileri ortadan kaldırmak için öğretirlerdi. Bunun için de hedefe arkadan yanaşmak gerekti. Öyle çocuk oyuncağı olarak düşmanın arkasından vurmak değildi bu. Usulünce, boğazın arka taraftan kesilmesini gerektiriyordu.

Bu usulde bıçağın elde parmaklar aşağı doğru gelecek biçimde kavranması gerekiyordu. Baş parmak da bıçağın hareketlerini tam bir kontrol altında bulunduracak biçimde, kabzanın tepesine yerleştirilecekti. Bıçağın kendisi de hedefe tam dik ve yatay olmak üzere tutulacaktı. Hamle sağdan sola doğru çok seri, fakat bıçağın yolunu şaşırtmayacak kadar fazla sert olmadan hızla yapılacak ve tam kulağın bir iki santim altını bulacaktı. Bu nokta, karşısındakinin bağırmasına engel olduğu için mutlaka ilk darbede bulunmalı, istenilen sonucu sağlamalıydı. Bu kadarı yetiyordu. Ama Kalküta'

daki kurs öğretmenleri bıçağın bu biçimde saplanıp, istenilen yeri kesmesinden sonra da yapılmasını tavsiye ettikleri bir iki hareket daha vardı ama Joyce bunları kendi kendine tekrarlamaya bile çekiniyor, daha doğrusu içi götürmüyordu.

Zihninde canlandırdığı bu manzarayı hemen silkip atamadı. Tam tersi kendini biraz daha yakından incelemeye, zihninde her şeyi bütün ayrıntıları ve dehşetiyle canlandırmaya zorladı. Böylece kendini alıştırmak, çılgınca bir istekle sanki bunun sıradan, normal birşey olduğuna inandırmak istiyordu. Aynı görüntüyü gözlerinin önünde on kez, yirmi kez canlandırdı. Artık o hale gelmişti ki, sanki gözlerinin önünde beliren bir hayalet değil, etiyle kanıyle bir Japon askeri; sırtında üniforması olduğu halde sahile inmiş bir Japon askeriydi. Başında o tuhaf şapkası, altında dışarı fırlamış kocaman yelken kulakları, biraz daha aşağısında acaip soluk cildiyle, tam nişan alması gereken ensesi görünen, ileri uzattığı kolunun ucunda duran bir Japon askeriydi. Kendini biraz daha zorladı. Avucunun içinde sıktığı bıçağı saplanıştan sonraki hareketle burarken vurduğu darbenin karşılaşacağı direnci hesaplamaya, bıçağın altından fışkıran kanları ve Japon'un vücudunun kıvranışını canlandırmaya çalıştı. Saatlerce kendini bu işkenceye soktu, aklına gelebilecek bütün dehşeti bilincinde önceden yaşadı. Vücudunu sadece yapılması gereken şeylere alıştırmak, sıradan bir makine gibi emir kulu haline getirmek istiyordu. Bütün adaleleri yorgunluktan bitmiş, adeta turşu kesilmişti.

Buna rağmen hâlâ tam anlamıyle emin değildi kendisinden. Bu şekilde manen hazırlanmak yönteminin etkili birşey olmadığı sonucuna vardı. Görevinin başa-

rıyle yapılması gerektiği endişesi kadar, beceremeyeceği korkusu da aynı derecede yiyordu içini. İki yoldan birini seçmesi gerekti. Birincisi rezilane birşey, sonsuz bir utanç kaynağıydı. İkincisi de korkunç bir girişimin içinde aynı dehşeti yoğunlaştırmış, aynı derecede rezilane, fakat biraz daha edilgendi. Sadece çekingen bir korkaklığa gereksinme gösteriyor, böylece kolayca kurtuluvermenin bütün sinsi isteklerini doyuruyordu.

Sonunda artık iyice anlamıştı ki, soğukkanlılıkla ve aklı başında olarak kendini yapmaya zorladığı işi kesinlikle yerine getiremeyecekti. Tersine, bu düşünceyi tamamen aklından söküp atması gerektiğini, bundan kurtulabilmek için zihnini tamamen başka şeylere yorması gerektiğini seziyordu. Böyle düşünerek olmayacak şeyleri beklemek yerine yararı olacak, yardımı dokunacak şeylere gereksinmesi vardı. Dışardan bir yardım bulmalıydı.

Dışardan gelecek bir yardım? Ümitsizlik içinde etrafını süzdü. Çevresi her türlü düşmanca şeyle sarılmış olan tamamen yabancı ve vahşî bir ülkede tek başına ve yabanî bir canavar gibi yarı çıplaktı. Bütün silâhı, avcunun içinde sıkı sıkıya tuttuğu ve elini alev alev yakan korkunç bıçaktan ibaretti. Tekrar gözlerini çevrede gezdirdi, boşuna bir yardım, bir destek arıyordu. Kwai vadisinde herşey öylesine düşmancaydı şimdi. Köprünün gölgesi bile artık cansız, gereksiz birşeyden ibaretti. Hiç bir yardım ümidi yoktu. Yiyecek bir lokma şeyi, içecek bir damla suyu da kalmamıştı. Ne olursa olsun boğazından aşağı bir lokma yiyeceğin geçmesi belki herşeyi değiştirecek, büyük bir ferahlık verecekti.

Dışardan hiç bir yardım alamayacağı kesindi. Bü-

tün iş tamamen kendi olanaklarına, kendi girişimine terkedilmişti. İstediği, peşinden koşup aradığı da bu değil miydi? Bundan gurur duymuş, içindeki duygular ayaklanmamış mıydı? Kişisel gücünün yenilmez, alt-edilmez olduğunu sanmamış mıydı? Ama bunlar çabucak yitip gidecek, onu böyle sabote edilmiş bir makine gibi bomboş ortalıkta bırakmayacaktı ki. Gözlerini çevresini saran dünyaya kapayarak, kendi içine döndü. Eğer bir kurtuluş yolu, bir yardım olanağı varsa, onu ancak burada bulabilecekti, yoksa yerle gökyüzünün arasındaki boşlukta değil.

Ne var ki, bu perişanlığı içinde orada bulabildiği tek şey de, ruhunda sanıların ortaya çıkmasına neden olan o zorlama görüntüler oldu. Muhayyilesi tek kurtuluş ve iltica yeriydi. Shears bu yüzden onun hakkında endişeler duymuştu. Ama Warden bunun bir meziyet mi yoksa bir kusur mu olduğu hakkındaki düşüncesini açıklamaktan kaçınmıştı.

Saplantıların kötü etkilerini silebilmek için mücadeleye başladı. Karşılık olmak üzere kendi kendine zorladığı yeni saplantılarla gözlerinin önündeki yakıcı filmi çözmek, zihnî dünyasındaki her heyulayı teker teker didikleyip gözden geçirmek, geride tek boşluk bırakmayacak biçimde bilincinin her köşe bucağını talan edip, bütün benliğini dolduracak gerçeği bulana kadar varlığının bu soyut kanıtının arasından gerçeğini aramak istiyordu. Büyük bir hız ve istekle vermişti kendini bu düşüncelerine.

Japonlara karşı duyduğu nefret, görev duygusu kolaylıkla ve istediği kadar açıklıkla ifade edemediği birtakım gülünç duygularmış gibi geliyordu ona.

Komutanlarını ve bütün herşeyi ona bırakarak, yapacağından emin olarak, yapacağına güvenerek karşı sahilde kendisini beklemekte olan arkadaşlarını düşündü. Bu düşünceler bile yeteri kadar gerçek olamıyordu. Kendi hayatını feda etmeye yeterli değilmiş gibi geliyordu bunlar. Hatta zafer sarhoşluğu bile şu anda her hangi bir yarar sağlamaktan uzaktı.

Yoksa, ışıkları yavaş yavaş solmaya yüz tutup, üzerinde ışıldayacak bir şey bulamayan zafer halesinden daha elle tutulur ve gerçeğe yakın bir başarı mı aramalıydı?

Birden kafasında şimşek gibi bir düşünce parladı. Bir saniyenin yarısından az bir an için olup bitmişti parlama. Daha tam anlamıyle kavramadan, bunun, aradığı ümit ışığını yakacak şey olduğu kanısına varmıştı. Bu düşünceyi yakalamaya, geri getirmeye çalıştı. Bu, dün gece gözlerinin önünden gitmeyen hayaldi. Lâmbanın altında oynaşan plan kâğıtları, ek parçanın sayısız eskizleri arkasında küçük dörtköşe biçimlerin ta en üstünde oynaşan, yanıp sönen karmakarışık harfler ve bunların bir anda sıraya girerek 'TAHRİP' kelimesinin ortaya çıkışıydı bu.

Kafasının içindeki yanıp sönmeler devam ediyordu. Bu düşüncenin ilk parlayıp yitişinden sonra yeniden yakalanışı ve zafer kazanmış bir edayla bütün düşüncelerine egemen oluşundan beri, bunun tek başına yeter, tek başına yetkin ve içinde bulunduğu kahredici durumun dehşetinden tek başına kurtaracak güçte olduğunu düşünmeye başlamıştı. Bu bir içki kadar heyecanlandırıcı, afyon kadar ferahlatıcıydı. Kendini tamamen teslim etmiş, bırakmış, sadece bunun yeniden kaçıp gitmemesine dikkat ediyordu, o kadar.

Biraz da kendi zorlamasının etkisiyle bu duruma girdikten sonra, Kwai Nehrinin üzerindeki köprüde birtakım Japon askerlerinin dolaştığını farkettiği zaman herhangi bir şaşkınlık ve telâş belirtisi göstermedi.

23

JAPON ASKERLERİNİ SHEARS DE FARKETMİŞ VE yeni bir bunalıma kapılmıştı. Zaman, onun için de korkunç denecek bir ağırlık içinde akıp gidiyordu. Patlayıcı maddelerin düşüncesinin verdiği ümitsizlikten sonra kendini biraz toplamayı başarmıştı. Yerli partizanları yerlerinde bırakarak, tepeye doğru, biraz daha yukarı tırmanmıştı. Nehirle köprüyü, ikisini birden görebilecek bir yere geçmişti. Köprünün kazıkları çevresinde oynaşan dalgaları elindeki dürbünüyle büyük bir dikkatle ve uzun uzun inceledi. Suların oynaşmasıyle ortaya çıkıp yiten birtakım boz renkli lekeler farkeder gibi oluyordu, kazıkların üzerinde. Belki de sadece kuruntudan ibaretti bu. İçgüdüsel olarak bu talihsizliğin neden olduğu darbenin etkilerini azaltmak için neler yapabileceğini düşünmeye başlamıştı. Farkında olmadan, doğrudan doğruya görevseverliğinin refleksi olarak kendiliğinden düşünmeye başlamıştı bunu.

Fors 316'nın şefleri «Her zaman ve her halde yapılacak bir başka şey, alınacak bir başka tedbir bulunur,» derlerdi. Ne var ki, bu işin ortaya çıkışından beri Shears yapacak hiç birşey düşünemiyor, birşey bulamıyor ve bu aczinden dolayı da kendi kendine küfrediyordu.

Zar atılmış, sonuç belli olmuştu. Onun da; yukardaki yerinden Kwai Nehrinin kalleşliğini farketmiş olduğundan emin bulunduğu Warden gibi yapabileceği, elinden gelen hiç birşeyi yoktu. Belki Joyce? O yapardı belki? Ya da böyle karmakarışık bir durumda yapılması gereken şeyi bulup çıkaracak kişisel insiyatifi, girişim yeteneği var mıydı? Bu türlü engellerin durumunu çok iyi değerlendiren Shears, acı acı pişmanlık duyuyordu. O yerde kendi kalmalı, bu işi kendi yapmalıydı.

Bitmez tükenmezmiş gibi gelen iki saat geçmişti. Bulunduğu yerden kamptaki kulübeleri de görebiliyordu. Japon askerlerinden bir bölümünün tam teçhizat dolaşmakta olduğu farkediliyordu. Nehirden kırk elli metre geride de trenin gelişini bekleyen bir bölük asker duruyordu. Bunlar demiryolu hattının açılışı töreninde hazır bulunmak üzere gelecek olan önemli kişileri karşılamak için hazırlanmıştı. Belki herkes bu törenle ilgilenecek, başka şey düşünmeye zaman olmayacaktı. Shears bütün yüreğiyle bunu istiyordu. Fakat nöbetçi odasından çıkan bir Japon devriye gurubu köprüye doğru ilerlemeye başlamıştı.

Başlarında bir çavuş olduğu halde, adamlar köprüde birerle kol ilerliyorlardı. Serbest adımlarla tembel

tembel, tüfekleri omuzlarına gelişigüzel asılmış yürüyorlardı. Görevleri trenin gelişinden önce köprüyü son bir kez gözden geçirmekti.

Zaman zaman içlerinden biri duruyor, parmaklığın üstünden abanarak aşağı doğru bakıyordu. Bunu sadece vicdanen rahat, kendilerine verilen emri yerine getirmiş olmak için yaptıkları açıkça belli oluyordu. Shears kendini bu adamların bu işi lâf olsun diye yaptıklarına inandırmaya çalışıyordu. Büyük bir ihtimalle doğruydu bu. Hiç yoktan ortaya çıkışını bu Allahın belâsı vadide her günü her saatiyle izledikleri Kwai Köprüsüne ne olabilir, kim ne yapabilirdi ki!

Onların ilerleyişini izlerken «Görmeden bakıyorlar,» diye kendi kendine söyleniyordu. Attıkları her adımın sesi kafasının içinde zonkluyordu.

Gözlerini üzerlerine dikmiş, bütün davranışlarını izleyip, hiç birşeyi gözden kaçırmamaya çalışırken, bir yandan da sessiz sessiz dua ediyor, Tanrının, şeytanın ya da güçlü her varlığın yardımını istiyordu.

Otomatik olarak yürüyüş hızlarını ve her saniye köprünün üzerinde aştıkları yolu ölçüyordu. Şimdi hemen hemen orta yere gelmiş sayılırlardı. Çavuş parmaklığın üzerinden sarkıp, en öndekine nehri işaret ederek bir şeyler söyledi. Shears bağırmamak için elini ısırmak zorunluğunu duydu. Çavuş gülmeye başlamıştı. Herhalde su düzeyinin alçalmasıyle ilgili bir şeyler söylemiş olmalıydı. Tekrar yürümeye koyuldular. Shears'ın hakkı vardı. Görmeden bakıyorlardı. Ona öyle geliyordu ki, bütün hareketlerini böyle uzaktan izlemek yoluyle Japonların farketme yeteneklerine etki edecek, bir çeşit telepatik nüfuz kuracaktı üzerlerinde. En son-

daki de gelmiş geçmiş, hiç birşeyin farkına varmamışlardı.

Şimdi tekrar geriye dönüyorlardı. Aynı aylak ve dikkatsiz adımlarla bu kez öteki yönden yürüyorlardı. İçlerinden biri, en tehlikeli yerde yarı beline kadar nehre doğru sarktı, sonra çabucak geri çekilerek yeniden sıradaki yerini aldı.

Yine geçip gitmişlerdi. Shears elinin tersiyle alnını sildi. Artık uzaklaşıyorlardı.

Farkında olmayarak kendi kendine «Hiç birşeyi farketmediler,» diye mırıldandı. Sanki ortaya çıkan mucizeden dolayı kendi kendini inandırmak, kendini tebrik etmek istiyordu. Buna rağmen gözlerini üzerlerinden ayırmadı, köprüyü geçip, ileride bekleyenlerin arasına karışana kadar izledi onları.

İçi anlayamadığı garip bir gurur duygusuyle dolmuştu.

«Ben onlardan biri olsaydım,» diye mırıldandı. «Bu kadar dikkatsizlik etmezdim. Her hangi bir İngiliz askeri kolaylıkla anlayabilir sabotajı. Neyse, artık trenin gelişine çok kalmadı.»

Birden, sanki bu aklından geçenlere karşılık veriliyormuş gibi, karşı sahilden birtakım sert ve telâşlı emir sesleri gelmeye başlamıştı. Adamların arasında bir kargaşalık, bir telâştır gidiyordu.

Shears, olayları dikkatle incelemeye koyuldu. Ta uzaklarda ufka doğru ilerleyen küçük, siyah bir duman bulutu, ilk Japon treninin yaklaşmakta olduğunu gösteriyordu. İçi asker, cephane, yüksek rütbeli Japon generalleriyle dolu olarak Siyam'a giden ve Kwai Köprüsünden geçecek olan ilk Japon konvoyu yaklaşıyordu.

Shears'ın içi bir tuhaf oldu. Esrarengiz güce karşı şükran dolu gözyaşlarıyle puslandı gözlerinin önü.

«Hiç birşey durduramaz bizi artık,» diye fısıldadı kendi kendine. «Kaderin oynayacağı başka oyunu kalmadı. Yirmi dakikaya kadar burada olacak tren.»

Endişeleri yatışmış olarak tepenin eteğindeki eski yerine dönüp, destek gurubunun başına geçti. Bu işi yaparken iki büklüm olmuş, adeta sürünerek, elden geldiğince kendisini farkettirmemeye çalıştığından, karşı sahilden, İngiliz albayı üniforması giyinmiş, dimdik yürüyen bir subayın yaklaştığını farketmedi.

Bir Numara'nın içi hâlâ heyecanla dolu olarak, bütün melekeleri ve düşünce yeteneğiyle patlamadan sonraki örtü ateşi işinin ne yolda, en etkili nasıl yapılabileceğini düşünerek yerini aldığı anda, Albay Nicholson kendi başına köprüyü dolaşmaya çıkmıştı.

Bütün dünya ve Tanrısıyle dost olmanın verdiği tertemiz bir iç huzuruyla, fırtınalardan sonraki tropik gökyüzünün renginden daha mavi gözleriyle çevresini inceleyerek, Kwai Köprüsünde büyük bir kurum ve ciddiyetle dolaşıyordu. Her çetin işten sonra bir ustanın haketmiş olduğu huzur ve sükûnu her zerresiyle duyarak, kişiliği ve yürekliliği sayesinde bütün zorlukları aşmış olmanın gururu içinde, şu anda sanki kendilerinden bir parçaymış gibi gelen Siyam'ın ıssız köşesinde kendisi ve adamları tarafından ortaya konulmuş olan bu eserin karşısında haz duyuyordu. Atalarına lâyık olduğunu kanıtlamış, bu insanlara ne olduklarını göstermiş bir batılı olarak bu işin bundan daha iyi bir biçimde başarılamayacağına inanıyordu. Her alanda kendi ırkının üstünlüğünden emin, son altı ay içinde bunu en iyi biçimde kanıtlamış olmanın ferahlığı içinde, her ko-

mutanın en büyük haz kaynağı olan gözle görülür bir eser ortaya koymuş olmanın zaferiyle memnundu. İnşaatın her parçasının kalitesinin üstünlüğünü biliyordu. Buna rağmen uzun süren çalışma ve hazırlığın yetkinliğini son bir kez daha incelemek merakıyle kendini tutamamış, buraya gelmişti.

Savaş tutsaklarının çoğu geri kalan bütün subaylarla birlikte iki gün önce kafile halinde yürüyerek yeni bir toplantı yerine doğru yola çıkmışlardı. Buradan verilecek yeni görevlere göre Malaya, adalar veya Japonya'ya gönderileceklerdi. Demiryolu hattı bütünüyle tamamlanmış bulunuyordu. Bu münasebetle Tokyo'daki Majeste İmparator hazretlerinin emriyle bütün Birmanya ve Siyam'da özel törenler yapılacaktı.

Bu olay Kwai kampında ayrı bir özellikle kutlanıyordu. Albay Nicholson bunun farkındaydı. Hat boyunca her istasyonda Japon subaylarının, generallerinin, albaylarının ayaklarında pırıl pırıl siyah çizmeleri, ellerinde gri eldivenleri olduğu halde kürsüye çıkıp elleri kollarıyla acaip hareketler yapa yapa konuşmakta olduklarını düşünebiliyordu. Sakat, felçli, oraları buraları yaralarla kaplı, aylarca süren cehennem azabından yeni kurtulmuş beyazların önünde batı dünyasına çatan anlaşılmaz konuşmalar yapmışlardı.

Saito da birkaç söz söylemiş, doğal olarak Güney Doğu Asya küresinin övgüsünü yapmış ve tutsakların gösterdiği sadakatten dolayı teşekkürlerini belirtmeyi de unutmamıştı.

Haftalardan beri bütün sabrını tüketmiş olan Clipton, neredeyse ölüverecek insanların kendi kendilerini zorla sürükleye sürükleye işyerine gidişlerini hatırlayarak, hiddetinden adeta ağlayacak gibi olmuştu.

Bu arada Albay Nicholson'un da kısa bir konuşma yapması istenmişti. İngiliz komutanı birkaç kelimeyle adamlarını kutlamış, gösterdikleri özveriyi övmüştü. Albay sözlerini, bunca çabanın boşa gitmediğini ve böyle bir tabura komuta ediyor olmaktan gurur duyduğunu belirterek bitirmişti. Onların bu davranışı ve özverisi bütün ülkeye örnek olacak büyüklükteydi.

Bundan sonra eğlence faslı başladı. Albay bu konuda da yardımını esirgememiş etkin bir rol oynamıştı. Adamlar için işsizlikten daha kötü, moral bozucu birşey olmadığını bildiğinden toptan eğlenme emri çıkarmış, böylelikle onları birkaç gün bunların hazırlığıyla meşgul etmişti. Sadece bir iki konserle kalınmamış; kıyafet değiştiren askerler tarafından temsil edilen kısa bir güldürü bile oynanmış; hatta bale yapıyor numarasıyla ortaya çıkanlar bir hayli kahkaha kaynağı olmuştu.

Albay, Clipton'a «Gördün mü, doktor,» demişti. «Bir zamanlar beni eleştiriyordun ama ben haklı olduğumu kanıtladım. Birliğin moralini hep ayakta tuttum. Önemli olanı da bu zaten. Adamların ipini gevşetmeye gelmez.»

Çok doğruydu. Kwai Nehri Kampındaki moral her bakımdan iyi korunmuştu. Çevredeki askerleri süzerken Clipton bunu kabul etmek zorunda kalıyordu. Adamların bu eğlenceden saf, çocuksu bir zevk aldıkları çok açıktı. Bu bakımdan alkış ve kahkahalarının içtenliği morallerinin durumu hakkındaki her türlü kuşkuyu silip atacak derecedeydi.

Ertesi günü tutsaklar yola çıkarılmıştı. Sadece ağır hastalarla sakatlar geride kalmıştı. Bunlar sonradan

Birmanya'dan gelecek ikinci bir trenle Bangkok'a sevkedileceklerdi.

Subaylar da birlikte gitmişti. Hughes ile Reeves hiç istemedikleri halde kafileye katılmaya zorlanmış ortaya çıkışında büyük emek ve çabaları olan köprüden ilk trenin geçişini görmelerine izin verilmemişti. Bununla birlikte Albay Nicholson'un hastalar kafilesiyle gitmesine izin verilmişti. Yaptığı bunca hizmetten sonra Saito, albayın bu isteğini reddedememişti.

Şimdi tek başına köprüde yürüyor, uzun ve sert adımlarının çıkardığı zafer seslerini dinliyordu. Başarmış ve kazanmıştı. Köprü hazırdı. Batı dünyasının yetenek ve kalitesini kocaman kocaman harflerle Siyam semalarına yazacak, reklâmını yapacak eksiksiz bir eser koymuşlardı ortaya. Bundan kimsenin kuşkusu olmamalıydı. Şimdi haketmiş olduğu yerde, zafer yürüyüşünden sonra birliklerini denetlemeye çıkmış bir komutan gibiydi.

Başka bir yerde olması da düşünülemezdi zaten. Onun geride kalışı sadık yardımcıları ve adamlarının gidişi karşısında bir dereceye kadar teselli kaynağı olmuştu. Oysa onların hepsi de bu onuru paylaşmayı çoktan haketmişlerdi. Hiç olmazsa o buradaydı ya. Köprünün yetkin bir biçimde yapılmış olduğunu biliyordu. Hiç bir zayıf ve kusurlu yönü yoktu. Kendinden beklendiği, planlandığı gibi dayanacak, dimdik duracaktı.

Ama onun; her şeyden sorumlu olan bir kişinin yapacağı son denetlemenin yerini tutacak hiç birşey düşünülemezdi. İnsan herşeyi bir anda görüp kavrayamazdı elbette. Yılların verdiği deney ona son dakikada birçok şeyin ortaya çıkabileceğini, aşın içine hiç ol-

mazsa bir sineğin düşebileceğini öğretmişti. Eğer böyle bir durum varsa, küçük rütbeli subaylarının en iyisi bile bunu giderme konusunda yetersiz kalabilirdi. Ayrıca belirtmeye hiç gerek yok ki, o sabah Saito tarafından gönderilmiş olan Japon kontrol ekibinin verdiği raporu hiç nazarı itibara almamış, önem vermemişti. Herşeyi kendi gözleriyle görmeliydi. Köprünün üstünde ilerlerken, bakışlarıyle her ek yerinin, her kirişin sağlamlığını bir kez daha zevkle görüyordu.

Yarıyı geçtikten biraz sonra, her dört beş metrede bir yaptığı gibi parmaklığın üstünde hafifçe aşağı sarktı. Birden o büyük kazık gözüne ilişmiş ve üzerindeki lekeyi farkederek hayretle kalakalmıştı.

Deney sahibi gözleriyle suda patlayıcı plastiğin sebep olduğu çalkalanmayı derhal farketmişti. Biraz daha dikkatle inceleyince Albay Nicholson tahtanın kendi renginin üstünde boz, pakete benzer birşey görür gibi olmuştu. Bir an ikircikli bir durumda kaldıktan sonra birkaç metre öteye giderek bir başka kazığın üstüne eğildi.

«Tuhaf,» diye mırıldandı kendi kendine. «Çok tuhaf...»

Ama hâlâ ikircikliydi. Demiryolunun karşı yönüne geçerek bir de öbür taraftan baktı. Su düzeyinin birkaç santim altında boz bir leke iyice belli oluyordu. Bütün işinin altüst edilmiş olmasına benzer bir duyguyle bu buluşu onu kızdırmaya başlamıştı.

Yoluna devam etmeye karar verdi. Ta öbür başa kadar giderek döndü, Japon askerlerinin yaptığı gibi, tekrar bu yana doğru ilerledi. Bir ara durdu, düşünceli düşünceli başını salladı. Sonra omzunu silkerek sağ ta-

rafa geçti. Bu arada kendi kendine mırıldanıp duruyordu.

«İki gün önce böyle birşey yoktu,» diyordu. «Suyun düzeyi daha yüksekti. Doğru. Belki alçalan suyla birlikte bir şey gelip yapışmıştır kazığa. Ama...»

Aklından bir kuşku hayaleti gelip geçti. Ne var ki, bu gerçek onun hemence kavrayamayacağı kadar olağanüstü birşeydi. Buna rağmen bütün neşesi kaçmış, sabahı berbat olmuştu.

Tekrar geri döndü; eğilip bir kez daha baktı. Hiç bir açıklama yolu bulamıyordu bu olaya. Şaşkın ve düşünceli bir tavırla köprünün üstünden ayrılmıştı.

«Olmaz,» diye söyleniyordu. «Doğru olamaz bu...» Yavaş yavaş bir kuşku bulutu toplanmaya başlamıştı kafasının içinde, «Yoksa komünist Çin çetelerinden biri...»

Onun aklında sabotaj, sadece bir gerilla bir çete faaliyeti olarak yer bulabilirdi kendine.

«Olamaz bu,» diye tekrarladı. Keyfi iyice kaçmıştı artık.

Hayli uzakta olmasına rağmen tren görünür hale girmişti. Albay aklından şöyle bir hesabetti. Buraya kadar gelmesi en az on dakika sürerdi.

Tören kıtasıyle köprü arasında gidip gelerek dolaşan Saito, albayın yaklaşmakta olduğunu görünce utandı, bir tuhaf duydu kendisini. Bir İngilizin yanında her zaman böyle oluyor, kendine bir türlü egemen olamıyordu.

Albay Nicholson birden kararını vermişti. Japon'a doğru ilerlerken «Albay Saito,» diye seslendi. «Anlaşılmaz, tuhaf birşeyler oluyor. Tren köprüyü geçmeden önce şöyle dikkatli bir araştırma yaptırsak fena olmaz.»

Sonra karşılık beklemeden hızla setten aşağı doğru inmeye başladı. Niyeti köprünün yanıbaşında duran yerli kanolarından birine atlayarak kazıkları yakından incelemekti. Aşağı, suyun kenarına doğru inerken dikkatli gözleriyle pırıl pırıl yanan kumların üstünde uzanan elektrik telini farketmişti.

Albay Nicholson kaşlarını çatarak o yöne doğru ilerledi.

24

İŞTE BÖYLE İÇ HUZURUNUN VERDİĞİ ALIŞKANlık ve büyük bir rahatlıkla yokuştan aşağı inerken Shears'ın görüş açısının içine girmişti. Hemen arkasından da Albay Saito geliyordu.

Shears, kara talihin kolunun altında saklı kozlarını çıkardığını o zaman farketti. Ama Joyce olup bitenlerin bir süreden beri farkındaydı. Kendini zorlaya zorlaya öyle bir konsantrasyona girmişti ki, albayın köprünün üstünde yaptıklarını görmek onu daha fazla telâşlandırıp, endişelendirmedi. Fakat arkasında Saito olduğu halde sahile doğru inen gölgeyi görür görmez elindeki bıçağın kabzasını biraz daha sıktı.

Shears, onlar yaklaştıkça, Albay Nicholson'un Japon subayını adeta sürükler gibi peşinden getirmekte olduğunu farketti. Bu akıl almaz durum karşısında tepeden tırnağa öfke kesilmişti.

Kendi kendine: «İyi ama öteki sürükleyip götürü-

yor onu!» diye homurdandı. «Bizim kendi adamımız götürüyor Japon'u! Nasıl anlatsam bunu ona, nasıl haber verebilsem! Ah, bir tek kelime söyleyebilsem, bir tek kelime!»

Homurdanan lokomotifin sesi duyulacak kadar yaklaşmıştı tren. Japonların hepsi şu anda pür dikkat olmuş, esas durum almışlardı belki. Sahildeki iki kişi yukardan kampın bulunduğu yerden görünmüyorlardı. Çevreyi bir anda gözden geçirip bu durumun gerektirdiği hareketin ne olduğunu kavramasıyle birlikte Bir Numara'nın öfke taşan bir harekette bulunması bir oldu. Plastik ve Tahrip Ltd. Şti. üyeleri arasına katılmış olan herkesin kaçınılmaz göreviydi bu. O da bıçağını kavradı. Hızla çekip kınından çıkardı. Elinin ayası yere doğru, parmakları altta, baş parmağıyle kabzanın tepesini kontrol ederek tam okulda öğrettikleri biçimde tutuyordu. Kullanacağından, böyle bir fırsatın ortaya çıktığından değildi. İçinde çılgınca bir duygu uyanmış, bu hareketi yaparak telepati yoluyla Joyce'a etki yapmak istemişti. Biraz önce köprüyü dolaşan Japon nöbetçilerinin hareketlerini izlediği biçimde şimdi de Joyce'un bulunduğu yönü süzüyordu.

Albay Nicholson telin önünde durmuştu. Saito çarpık bacaklarının üstünde yalpalayarak hemen arkasından geliyordu. Shears'ın o sabah duydukları şu anda içini bürüyen duyguların ve azabın yanında hiç kalırdı. Bıçağı önde, başının üstünde sallayarak yüksek sesle söyleniyordu.

«Yapamayacak bunu! Onun gibi yetiştirilmiş, bütün ömrünü büroda harcamış olan bir gençten beklenilenlerin de bir haddi, bir sınırı vardır. Asıl kabahat ben-

de zaten. O görevi benim üzerime almam gerekirdi. Yapamayacak! Olmayacak!»

Saito, teli eline alıp incelemeye başlayan Albay Nicholson'un yanına yetişmişti. Shears yüreğinin göğüs kemiklerini kırıp çıkaracakmış gibi olduğunu, çarptığını duyuyordu.

«Yapamayacak. Üç dakika daha. Sadece üç dakika kazansak tren gelmiş olacak. Tanrım, yapamayacak! Olmayacak!»

Tüfeğinin üstüne kapanmış olan yerli partizanlardan biri dehşet içinde onu seyrediyordu. Bereket versin orman çığlığını örtmüş, kimseye duyurmamıştı. Çıldırmış, ipnotize olmuş gibiydi. Avucunun içinde hareketsiz duran bıçağını sıkarak, bağırmakta devam ediyordu.

«Yapamayacak! Tanrım, n'olursun aklını al başından, çılgınlar gibi saldırt üstlerine onu. Birkaç saniye için. N'olursun atılsın üstlerine!»

O bu çılgın dualarını haykırırken, karşı sahildeki çalıların hafiften oynaşmakta olduğunu farketti. Birden sesini kesip, nefesini tuttu. Joyce, iki büklüm olmuş, bıçağı elinde olduğu halde sahile doğru sürünüyordu. Shears gözlerini üstüne dikmiş, bakıyordu.

Kafası hayli yavaş çalışan Saito, sırtı ormana dönük olduğu halde suyun kenarında durmuştu. Dalgındı. Her şeyi unutmuş, şaşkınlıktan bütün korunma ve savunma tedbirlerini ihmal etmişti. O da teli eline almış bakıyordu.

Shears İngilizce olarak söylenen birkaç kelime işitti.

«Bu çok ciddî, çok tehlikeli birşey, Albay Saito.»

Bu konuşmadan sonra kısa bir sessizlik oldu. Ja-

pon teli parmaklarının arasından geriyor, koparmak ister gibi birşeyler yapıyordu.

Joyce hiç farkettirmeden iki adamın arkasına kadar sokulmuştu.

Albay birden «Tanrım,» diye bağırdı. «Köprüyü dinamitlemişler Albay Saito. Kazıklara bağlanmış o şeyler dinamitmiş, şimdi anlıyorum. Bu tel de...»

Saito bu sözlerin ağırlığı altında çökerken, Nicholson orman yönüne dönmüştü. Shears onu büyük bir dikkatle izliyordu. Eliyle sağdan sola doğru anî bir hareket yaparken, karşı sahilde de aynı şeyin bir şimşek gibi yanıp söndüğünü gördü.

Karşıdan sürünen adamın bir anda değişmiş olduğunu farketmişti.

Becermişti. Başarmıştı artık bu işi. Elindeki çelik hiç bir dirençle karşılaşmadan yerini bulurken, tek kası bile tereddüt etmemiş, bir karşı koymada bulunmamıştı. İlk darbenin ardından yapılması gereken hareketi de tereddütsüz ve kılı bile kıpırdamadan yerine getirdi. Aynı anda kısmen aldığı emirleri tam olarak yerine getirmek endişesi, kısmen de canlı bir şeye tutunmak gereksinmesi içinde, sol eliyle de düşmanın biraz önce ikiye biçtiği boğazına sarılmıştı. Saito ölüm raşeleri arasında bacaklarının üstünde doğrulmuş, yarı dik bir durum almıştı. Joyce bütün gücüyle onu kendi vücuduna basıyor, böylece hem bir an önce onun işini bitirmek; hem de kendi titrek bacaklarına destek yapmak istiyordu.

Japon'un işi tamamdı. Ölüm hırıltıları dışında tek

ses çıkarmamıştı. Bunu da belki böyle birşeyi beklediği için yalnız Shears duymuştu. Joyce bir an için üzerine yıkılan ve bütün vücudunu kan içinde bırakan cesedin altında kalmıştı. Mücadelenin birinci raundunu kazanacak gücü bulmuş, görevini becermişti. Ama şu anda kendini çekip kurtaracak, üstündeki cesedi kaldırıp atacak hali kalmış mıydı acaba? Nihayet bir hamle yaptı. Bir anda üzerindeki vücudu silkip atmıştı. Saito nehrin sularına yuvarlanırken, delikanlı çevresini şöyle bir gözden geçirdi.

Her iki sahilde de kimse görünmüyordu. Kazanmıştı. Fakat gururu dolayısıyle, duymakta olduğu tiksinti ve dehşeti belli etmemeye çalışıyordu. Bir çaba daha gösterdi. Elleri ve dizlerinin üstünde doğruldu. Yapacak birkaç basit iş daha vardı.

Herşeyden önce kim olduğunu açıklamalı, kendini tanıtmalıydı.

Bunun için bir iki kelime yeterliydi herhalde. Albay Nicholson tanığı olduğu sahnenin hızı ve dehşetinden olduğu yerde çakılmış gibi hareketsiz kalmıştı.

Joyce «Ben de subayım, İngiliz subayıyım, komutanım,» diye mırıldandı nefes nefese. «Köprü uçurulacak. Olduğunuz yerde kalın.»

Kendi sesini tanıyamadı. Dudaklarını oynatmak, bu kelimeleri çıkarmak büyük bir yük, büyük bir yorgunluk gibi geldi ona. Karşısındaki ise söylediklerini anlamışa benzemiyordu.

Ümitsizlik içinde; «Ben de İngiliz subayıyım, efendim,» die bir kez daha tekrarladı. «Kalküta'daki *Fors 316*'danım. Komandoyuz. Köprüyü uçuracağız.»

Albay Nicholson nihayet bir hayat belirtisi göster-

di. Gözlerinde garip bir ışık parlamaya başlamıştı. Bomboş, anlamsız bir sesle mırıldandı :

«Köprüyü mü uçuracaksınız?»

«Biraz kenara çekilin efendim. İşte tren geliyor. Sizin de bu işe ortak olduğunuzu sanmasınlar.»

Albay yerinden kımıldamamıştı.

Tartışmanın sırası değildi şimdi. Derhal harekete geçmesi gerekti. Lokomotifin homurtusu iyice yaklaşmıştı. Joyce ayaklarının, vücudunun ağırlığını taşıyabileceğini sanmıyordu. Buna rağmen dik sete doğru atıldı. Çalıların altındaki yerini bir an önce alması gerekti.

Albay; «Köprüyü uçuracak mısınız?» diye bir kez daha tekrarladı.

Yerinden bir santim bile kımıldamamıştı. Duyduğu kelimelerin anlamını kavramaya çalışır gibi boş bakışlarla Joyce'un hareketlerini seyrediyordu. Birden harekete geçerek arkasından atıldı. Manyetoyu kapatan çalıları aralayarak peşinden seğirtti.

«Köprüyü mü uçuracaksınız?»

«Ben de İngiliz subayıyım albayım!» Joyce büyük bir işkenceye dayanarak bir kez daha tekrarladı. «Kalküta'dan gelen bir İngiliz subayıyım. Emirlere göre...»

Cümlesini bitirmesine fırsat kalmadı. Albay Nicholson üstüne atılmış bir yandan da «İmdat!» diye bağırmaya başlamıştı.

25

«İKİ KAYIP VERDİK. İNGİLİZ ALBAYININ KAHRAmanlığı sayesinde köprüdeki hasar çok hafif atlatıldı.»

Üç kişiden tek kurtulan insan olan Warden, Kalküta'ya gönderdiği kısa raporda sadece bu kadar söylüyordu.

Albay Green bunları okuduğu zaman bu garip işin bir hayli açıklanmaya muhtaç tarafının bulunduğunu düşünerek, biraz daha ayrıntılı bilgi istedi... Warden başka söylenecek, anlatılacak bir şeyin bulunmadığı karşılığını vermişti. Komutan o zaman Siyam ormanlarında adamının gereğinden fazla kaldığını düşünerek tedbir aldı. Japonların geniş çapta bir arama yapmalarının muhtemel olduğu bir yerde onu tehlikeleriyle başbaşa bırakamazdı. O sırada *Fors 316* çok güçlü bir duruma da geçmiş bulunuyordu. Bir başka yere Siyamlılarla olan teması devam ettirecek ikinci bir ekip indirildi ve Warden'in karargâha hareket etmesi talimatı

verildi. İki hafta binbir sıkıntıyla dolu yürüyüşten sonra güçlükle ulaştığı Bengal körfezinde bir yerden, bir denizaltı tarafından alınıp götürülmüştü. Üç gün sonra Kalküta'da Albay Green'in karşısındaydı.

Hücum için yapılan hazırlıkların kısa bir bilançosunu verdi, daha sonra asıl harekâtı anlatmaya başladı. Tepenin üstünden olup biten her şeye tanık olmuş, tek bir ayrıntıyı bile kaçırmamıştı.

Her zamanki soğukkanlı edasıyla, çok hesaplı ve sakin bir sesle söze başlamıştı. Fakat hikâyesi ilerledikçe sesi de farkında olmayarak değişti. Son aylar içinde çevresinde bir sürü yerli partizan arasında tek beyaz adam olarak yaşamıştı. İçinde ifade edilemeden kalmış bir alay duygu ve gözlem dolup birikmişti. Dramın her faslı kafasının içinde kaynarcasına birbirinin önüne geçmeye çalışıyordu. Ama o her zamanki mantığı ve akıl yürütme yöntemi içinde her birinin sırasını kendine göre ayarlayarak bir avuç insansal ilkeye bağlıyor, onlarla ortaya döküyordu.

Bu zihinsel mücadelenin sonuçları bir gün *Fors 316*'nın bürosunda ortaya döküldü. Basit, kuru bir askerî raporla yetinememişti. İçindeki korku ve endişe fırtınalarını çözüp açmak, kuşku ve hiddetini ortaya dökmek ve inebildiği kadar derinden bu büyük girişimin sonunu nakletmek için amansız bir gereksinme duyuyordu. Zaten olup bitenlerin hesabını da ayrıntılarıyle vermesinin bir çeşit görev olduğunu da anlamıyor değildi. Bu görev duygusuna tam anlamıyle sadık kalmak istemiş, hatta zaman zaman başarılı da olmuştu. Ama ne var ki, başlangıçta kolay kolay kontrol altına alamadığı sinirliliği buna engel olmuştu. Şimdi bile bundan kendini tam anlamıyle kurtulmuş olarak göre-

mediğinden, sözleri yer yer gerçeklerin arasına karışmış duygu parçaları ve çapraşıklıklarla karışıyor, tam bir durum raporu olmaktan uzaklaşıyordu.

Albay Green, bu fantastik konuşmayı büyük bir sabır ve dikkatle izliyordu. Duyduklarında Prof. Warden'in ünlü soğukkanlı muhakemesinin zerresini bulmak mümkün değildi. Bu konuşmada gerçekten başka herşey vardı. Fakat buna rağmen karşısındakinin konuşmasını elden geldiğince az kesmeye özen gösteriyor, büyük bir dikkatle dinliyordu. Buna benzer görevlerden dönen adamlarını dinleme yolunda büyük bir deney sahibiydi. Kendilerini bütün varlıklarıyle verdikleri girişimlerinin, ellerinde olmayan, sorumlu tutulamayacakları nedenler dolayısıyle başarısızlığa uğramasına tanık olmuş insanların içinde bulundukları ruh durumunu yakından bilirdi. Böyle anlarda karşısındakinin konuşmasında zaman zaman belli belirsiz bir biçimde ortaya çıkan saygısız ifadeye ve sapıtmalara gözlerini kapar, hayli liberal ve hoşgörülü bir tavır takınırdı.

«Delikanlının çok budalaca hareket etmiş olduğunu düşüneceksiniz, efendim, herhalde. Aslında öyle ama, onun yerinde kim olsa başka türlüsünü yapamazdı. Bütün hareketlerini izledim. Bir dakika bile ayırmadım gözlerimi üstünden. Albaya neler söylediğini bile seziyordum. Onun yerinde olsam ben de aynı şeyleri yapardım. Nasıl doğrulup kalktığını görüyordum. Tren neredeyse köprüde olacaktı. Öteki adam üstüne saldırana kadar aralarında nelerin geçtiğini kestiremedim. Sonradan, uzun uzun düşünecek vakit bulduktan sonra kavrayabildim ancak bunu. Shears de onun fazla kurup, belli bir sorun üzerinde çok düşündüğünü söyledi. Oysa hiç de öyle olmadı. Uzun düşünmedi, yeteri

kadar uzun düşünmedi. Daha dikkatli, daha ileri görüşlü hareket edebilirdi. O zaman görevinin gereksiz, işe yaramaz boğazları kesmek olmadığını anlardı. Her işte asıl kesilmesi gereken boğazın iyi saptanması istenir. Öyle değil mi, efendim?»

«Biraz daha ileri görüşlü olması gerekirdi. O zaman gerçek düşmanının kim olduğunu anlayacak, o sersem kafalının ortaya koyduğu eserin yokedilmesine razı olmayacağını kestirebilecekti. Olup bitenleri derinliğine araştırabilen bir zekâ, onun köprünün üzerinde dolaşmasından niyetinin ne olduğunu anlardı. Dürbünümle yüzünü dikkatle incelemiştim. Yüzündeki o ifade, dudaklarındaki zafer gülümsemesi kolay kolay tanımlanır şey değil. Bizim *Fors 316*'nın deyimiyle tam hareket, aksiyon adamı, efendim. Hiç öyle talihsizliğin karşısında yılacak bir insan değil, elinden gelen son çabayı harcamakta zerre kadar tereddüt etmeyeceği besbelli. İmdat diye bağıran, Japonlardan yardım isteyen de o oldu!»

«O mavi gözlü şeytan sanırım herhalde bütün ömrü boyunca sonsuza kadar kalacak birşey kurabilmenin düşüyle yaşamış olmalıydı. Burada bir katedral, büyük saraylar yapamayacağına göre, bu köprüyü nimet bildi herhalde. Böylesine bağlandığı bir şeyin mahvolmasına razı olmayacaktı elbette, onun gibi eski okul yetiştirmesi birinden nasıl beklerdiniz bunu! Kalıbımı basarım ki, çocukken Kipling'in eserlerini satır satır okumuş, belki de ezberlemiştir. Hatta köprünün her çivisi çakılırken bu satırları geçirmiştir aklından; «*O zaman bütün dünya ve içindekiler senin olur, daha büyüğü insan olursun yavrum,*» diye söylenmiş durmuştur mutlak.»

«Korkunç bir görev duygusuyle dolu ve iyi yapılmış

işlere karşı son derece saygılıydı. Ayrıca sizin gibi, hepimizin olduğu gibi hareketten, eylemden de çok hoşlanıyordu. Zaten yazıcısından en büyük generaline kadar hepimizi sürükleyip götüren de bu eylem merakı değil mi? Bazen düşünürüm; nereye kadar alıp götürür bu merak bizi! Son birkaç aydır zihnimi fena halde kurcalıyor bu sorun... O beyni sulanmış bunak aslında çok iyi yürekli bir insandı belki del Belki birtakım gerçek idealler taşıyordu? Bizimkiler kadar kutsaldı bunlar belki? Belki de aynı amaç peşinde koşuyorduk? Bütün inancını bağladığı bu hokus-pokusun altı biraz karıştırılacak olsa, eninde sonunda bizim çalışmalarımızın ardındaki motiflere kadar uzanmamız pek olasıdır. Özetle herşeyi bu karakterimizde; yaradılışımızın mayasında vardan hareket, eylem sevdasına bağlayabiliriz gibi geliyor bana.»

«Meseleyi bu açıdan inceleyecek olursak sonucun hiç bir anlamı kalmayabilir ama önemli olan sadece girişimin temel yapısıdır. Yoksa bu düş dünyası, bütün akıl yürütme yeteneğimizi felce uğratacak; her türlü namussuzluğa uzanabilecek birtakım şeytanî ölçülerin keşmekeşinin cehennemi olmaktan ileri gidemez... Dedim ya, efendim, son zamanlarda bu sorun üzerinde epey kafa yordum. Örneğin kendi durumumuzu ele alalım. Dünyanın bu ıssız köşesinde oturmuş yerlilere trenleri ve köprüleri uçurmak için plastik patlayıcının nasıl kullanılacağını öğretiyoruz... Niye?..»

Albay Green söze karışarak; «Sonra ne oldu onu anlatl.» diye mırıldandı. «Unutma ki işten başka şeyin önemi yoktur. Bütün sorun eylemde değil miydi?»

«Evet efendim eylemin, işin dışında hiç birşeyin önemi yoktur... Gizlendiği yerden dışarı süzüldüğü za-

man Joyce'un yüzündeki ifadeyi görecektiniz bir. Zerre kadar tereddüt yoktu hareketlerinde. Bin kez tanıklık ederim, tam kitaplarda öğretildiği biçimde, tam yerine vurdu bıçağını... Ama biraz daha işletmesi gerekirdi kafasını. Öteki adam öyle bir şiddetle saldırmıştı ki üstüne, yerde yuvarlana yuvarlana setin üstünden aşağı, nehre kadar indiler. Oldukları gibi suyun içine gömülene kadar da birbirlerini bırakmadılar. Uzaktan, orada öylece hareketsiz yattıkları sanılabilirdi ama ben dürbünümle çok iyi izliyordum olup bitenleri. Biri üstte, öteki alttaydı. Üniformalı olan, üstü başı kıpkırmızı kana bulanmış olan çıplak vücudu eziyor, kudurmuş elleriyle boğazını sıkmaya çalışırken bütün gücü ve ağırlığıyle altındakini bastırıyor, bastırıyordu. O kadar iyi görüyordum ki olup bitenleri... Alttakinin kolları açılmış, iki yana uzanmıştı. Bıçağı hâlâ Japon'un ensesinde, saplandığı yerde duran cesede değiyordu parmakları. O anda yaptığı hatayı anlamış olacaktı, eminim. Farkına varmış, hatasını anlamıştı kesin olarak. Asıl yoketmesi gerekeni ortadan kaldırmadığını, yanlışlık yaptığını farketmişti mutlaka!»

«Gördüm. Parmakları bıçağın kabzasına değecekti neredeyse. Uzansa tutuverecekti. Birden kavrayıverdiğini gördüm. İyice sıktı yumruğunu. Adalelerinin kasıldığını bile farkediyordum. Bir an için iyice karar vermiş olduğunu sandım. Ama geç kalmıştı. Çok geç kalmış, bütün gücünü tüketmişti. Nesi var nesi yok vermiş, her şeyini harcamıştı. Birşey yapamazdı artık... Yoksa yapmak mı istemiyordu? Bıçağı bırakmış, teslim olmuştu. Tam anlamıyle mücadeleden vazgeçmiş, teslim olmuştu, efendim.»

«Birşeyi iyice bırakıp, mücadeleden tamamen vaz-

geçtiğiniz zaman nasıl olur, hiç düşündünüz mü? Kendini olduğu gibi kaderinin ellerine koyvermişti. Dudakları kıpırdadı, arasından bir tek kelimenin çıktığını farkettim. Bunun küfür mü, lânet mi, dua mı, yoksa tam bir ümitsizliğin verdiği bir pişmanlık iniltisi mi olduğunu kimse bilemeyecek. Kötülük düşünmezdi. Hiç sanmıyorum küfürbaz veya kötülükle dolu olduğunu. Üstlerine karşı her zaman çok saygılıydı. Shears ile ne çekmiştik, kendine birşey söylediğimiz zaman derhal esas durum almaktan vazgeçirmek için onu. Herhalde kendini yitirmeden önceki son sözleri de böyle saygılı bir kelime olmuştur, efendim. Herşey ona bağlıydı. Ve her şey bitmiş gitmişti!»

«Sonra bir sürü iş birden oldu; hepsi bir anda. Sizin deyiminizle gerçek ögelerdi bunlar. Kafamın içinde hepsi karmakarışık olmuştu ama o zamandan bu yana bir hayli ayıklayıp düzene soktum hepsini. Tren gittikçe yaklaşıyordu. Lokomotifin homurtusu her saniye biraz daha artıyordu. Fakat henüz bu çılgının haykırışlarını örtecek kadar değildi. Avazı çıktığı kadar bağırıyor, yardım istiyordu!»

«Elimden hiç birşey gelmeden seyrediyordum orada, efendim. Onun yerinde olsaydım, onun yaptıklarından farklı bir şeyler ortaya koyabileceğimi hiç sanmıyorum. Zaten kimse başka türlü hareket edemezdi. Yalnız Shears, belki, belki Shears birşeyler yapabilirdi!»

«İşte tam o sırada birinin bağırmakta olduğunu duydum. Shears'ın sesiydi bu. Vadinin boşluğunda çın çın ötüyordu. Bir çılgının, aklını yitirmiş birinin sesiydi bu efendim. Bağırıyor, tek bir sözcük haykırıyordu. «Vur!» diyordu. «Vur!» o da benim gibi anlamıştı herşeyi ama çok geç kalmıştık.»

«Bir süre sonra nehrin sularının içinde bir adam gördüm. Düşmanın olduğu yöne doğru yüzüyordu. Bizimkiydi. Shears'dı bu. O da eylem meraklısıydı. Her ne pahasına olursa olsun birşeyler yapmalı, harekete geçmeliydi. Delicesine bir işti bu. Resmen çıldırmıştı. Bir ara benim içimden de geçtiği gibi kendini tutamamış fırlamıştı ortaya. Ama hiç bir şans yoktu ki ortada. Yapacak birşey kalmamıştı.»

«Şu kadarcık bile şansı yoktu her hangi birşey yapabilmek için. Korkunç bir hızla yüzüyordu. Ama karşı sahile çıkması birkaç dakika sürdü. O zamana kadar da efendim, tren köprüye gelmişti. Kendi adamlarımızın elleriyle kurup ortaya çıkardıkları şahane Kwai Köprüsünden geçiyordu! Tam o sırada, tam o sırada birtakım Japon askerlerinin koşuştuğunu farkettim. İmdat seslerini ve çığlıkları duymuşlar, nehrin kıyısına koşuyorlardı.»

«Sudan çıkarken Shears bunlarla karşılaşmış, onlarla mücadele zorunda kalmıştı. İki bıçak darbesiyle aralarından ikisini hemen yokediverdi. Hiç bir fırsat vermiyor, diri diri yakalanmamaya dikkat ediyordu. Ama ne var ki bir dipçik darbesinden kurtulamadı. Dipçiği yemesiyle beraber oracığa yığılması bir oldu. Joyce da oracıkta, hareketsiz yatıyordu. Albay yavaş yavaş doğruluyordu. Askerler ilk iş olarak teli kesmeyi akıl etmişlerdi. Artık herşey tamamen bitmiş, yapacak hiç birşey kalmamıştı bu kez.»

Albay Green; «Unutma ki her zaman yapılacak birşeyler bulunur,» diye mırıldandı.

«Tabiî efendim, her zaman için yeni bir olanak bulup çıkarmak mümkündür... Derken birden bir gümbürtüdür koptu. Durdurmayı kimsenin akıl edemediği tren,

köprünün öte yanına koymuş olduğum dinamitlere çarparak havaya fırlayıverdi. Talih işte, tamamen aklımdan çıkıp gitmişti bu dinamitler. Lokomotif yoldan çıkarak nehre yuvarlandı, arkasındaki birkaç vagonu da kendisiyle birlikte sürükleyip götürmüştü. Birkaç kişi boğuldu, yüklü miktarda cephane ve malzeme zayi oldu. Fakat köprüde meydana gelen hasar birkaç gün içinde tamir edilebilir çeşittendi. Buna rağmen hayli temiz bir iş oldu. Düşmanın arasında hayli heyecan ve korku yarattı. Ortalık bir anda ana baba gününe dönmüştü.»

Albay Green «N'olursa olsun herhalde güzel, görmeye değer bir manzaraydı,» dedi.

«Çok güzel manzaraydı, efendim. Böyle şeyleri seven için herhalde hoş olmalıydı. Bu yüzden bu manzaranın güzelliğini artırmak için daha neler yapabileceğimi düşündüm. Bizim örgütün ilkelerini hiç bir zaman akıldan çıkarmamıştım. Bu yolda yapılacak başka nelerin olabileceğini, neler yapabileceğimi bulmak için zorladım aklımı.»

«Harekât sırasında her zaman yapılacak yeni birşey bulunur,» diye mırıldandı Albay Green.

«Tabiî, efendim. Her zaman birşeyler bulunur... Herkes böyle düşündüğüne göre doğru olmalı bu. Shears'ın parolası da buydu. Nasıl unuturum.»

Warden bir an sustu, son sözlerinin uyandırdığı çağrışımlar içinde yitip, gitmiş gibiydi. Neden sonra daha hafif bir sesle düşdeymiş gibi devam etti.

«Çok düşündüm, efendim. Elimden geldiği kadar düşünüyor, bir şeyler bulmaya çalışıyordum. Joyce ile Shears'ın çevresini bir alay Japon almıştı. Shears da-

ha ölmemişti. Belki Joyce de yaşıyordu. O pis köpeğin yaptıklarına rağmen hayattaydı belki.»

«Yapılacak tek şey kalmıştı, albayım. İki yardımcım hâlâ küçük havanın başında bekliyorlardı. Köprüye ateş edecekleri yerde, aynı kolaylıkla Japonların üstüne de ateş edebilirlerdi. Onları vurmak da zor bir iş değildi.»

«Kendilerine işaret ettim. Yeni hedeflerini gösterdim. Daha ateş emrini vermemiştim. Biraz daha bekledim. Japon askerlerinin iki arkadaşımı kaldırıp kampa doğru götürmeye hazırlandıklarını görüyordum. Demek ki her ikisi de yaşıyordu. Başlarına gelebilecek en feci şeydi bu... Albay Nicholson geride kalmıştı. Derin düşüncelere dalmış gibi başı önüne düşmüştü. Acaba neler geçiriyordu aklından dersiniz, albayım? Birden kararımı verdim. Henüz vakit vardı. Çok geç kalmış sayılmazdım.»

«Ateş emrini verdim. Siyamlılar ne istediğimi derhal anlamışlardı. İyi eğitim yaptırmış, adamakıllı yetiştirmiştik adamlarımızı. Mükemmel bir âlem oldu. Görecektiniz, albayım. Gözetleme noktasından çok iyi görülüyordu olup bitenler. Çaprazlama bir atış. Havanı bizzat kendim kullanıyordum. Fena nişancı da sayılmam hani!»

«Sonuç nasıl oldu? İyi mi?» diye sözünü kesti albay Green.

«Sonuç nasıl mı oldu? İlk mermi tam ortalarına düştü, albayım. Şanstı bu belki. Bizim arkadaşların ikisi de parça parça oldular tabiî. Dürbünümle izliyor ve durumu kontrol altında bulunduruyordum. İnanın albayım; ikisi de parçalanarak havaya uçtular. Ama işi böyle yarım bırakamazdım elbette. Üçü birden gitmeliydi.

Zaten öyle olmuştu ya. Albay Nicholson'un da zerresi kalmamıştı. Bir taşta üç kuş. Hiç fena değil!»

«Ondan sonra! Ondan sonra, albayım elimdeki bütün mermileri teker teker attım. Bol mermim vardı. El bombalarımızı bile kullandık. Yerimiz çok iyi seçilmişti. Ortalığı hallaç pamuğu gibi attık adeta.»

«Gereğinden fazla heyecanlıydım belki, kabul ediyorum. Ortalığı birbirine katmıştık. Artık kamp yerine, köprüye korku ile dışarı fırlamış herkesin üzerine yağmur gibi mermi yağdırıyorduk. İki Siyamlı da benim kadar çaba gösteriyor, arı gibi çalışıyorlardı. Derken Japonlar da karşılık vermeye başladılar, çok geçmeden Kwai vadisi barut dumanı ile dolmuş her yanımızı sisler kaplamıştı. Artık atacak tek bir mermimiz kalmamıştı, bunun üzerine geri çekildik.»

«O zamandan bu yana yaptığım bu iş hakkında epeyi düşündüm efendim. Sonunda şuna inandım ki, başka şey yapamazdım, mümkün olan tek hareket tarzı buydu ve bu yaptığımdan da iyisinin ortaya konacağını da sanmıyorum.»

Albay Green; «Evet, başka yapılacak birşey yoktu,» diye karşılık verdi.

BİTTİ

UYCAN YAYINLARI

BUGUNE KADAR YAYINLANMIŞ ESERLERDEN BIRKAÇI

KÖPEKLER

Ünlü yönetmen Sam Peckinpah tarafından Dustin Hoffman'ın unutulmaz oyunuyla beyaz perdeye aktarılmış, çok güçlü, çok etkileyici bir roman. Uygar bir ülkede geçen, kimsenin aklına gelmeyecek kadar ilkel ve vahşi bir insanlık deneyi.

GORDON M. WILLIAMS *256 sayfa, 15 Lira*

KIŞ İNSANLARI

Yazar bu eserinde, kocasına delicesine âşık bir genç kadının, birtakım olağanüstü evlilik sorunlarına eğilmiş. Bambaşka bir kitap; okuyan, durmak dinlenmek bilmeden, son satıra kadar bir solukta geliyor.

PHYLLIS A. WHITNEY *272 sayfa, 15 Lira*

ISIRGAN TOHUMU

Jean Anouilh diyor ki: «Dickens'vari, çocuksu bir temizlikte, alçak gönüllü, mırıldanarak anlatılan bir hikâye... Ama fısıltısı kulakları bırakmak bilmiyor.»

PAUL WAGNER *336 sayfa, 15 Lira*

Dağıtım : Bateş

ERKETE

«ERKETE, okuduğum en güçlü, en ürpertici polis romanı... Ne güçlü diyaloglar... Uzun zaman hatırlanacak, birinci sınıf bir kitap!» Norman Mailer böyle diyor.

GEORGE HIGGINS *256 sayfa, 15 Lira*

VALENTİNA

Napoleon'un Rusya Seferi sırasında geçen birbirinden sürükleyici olaylar dizisi içinde yaşanmış, soluk kesici bir aşkın unutulmaz romanı...

EVELYN ANTHONY *344 Sayfa, 15 Lira*

MEVSİMLER VE ZAMANLAR

Dürüst iki insanın bir haftalık ortaklaşa serüveni olan bu çağdaş ve gerçekçi roman, çok tatlı bir üslupla kişi ilişkilerinin, tutkuların ve belirli bir yaş dönemi bunalımlarının hikâyesini anlatır.

JOHN HAASE *238 sayfa, 15 Lira*

BABA ÖLDÜ

Bol şaraplı bir yemekten sonra, 'Baba'nın evinde apansız ölmesiyle boşalan Mafia tahtına oynayanlar, karşı karşıya geliyor. Biraz tebessüm, biraz sohbet derken, silâhların sesinden sonunda kimse kimsenin ne dediğini duyamıyor.

NICK QUARRY *272 sayfa, 15 Lira*

Dağıtım : Bateş

PÖLLENBERG MİRASI

İspanya'da yaşantısını sessizce sürdüren bir Nazi generalinin, kızını dünyanın en değerli sanat eserlerinden birinin peşine salmasıyla, birden, gerilim dolu bir olaylar dizisi çıkıveriyor karşımıza. Uykusuz geceler vaat eden, birinci sınıf bir kitap...

EVELYN ANTHONY — *296 sayfa, 15 Lira*

İHTİYAR

Pulitzer Ödülüne sahip Shirley Ann Grau, bu eserinde, acımasız bir çabayla kanun dışı yollardan kazanılmış, ama şimdi herkesin saygı duyduğu büyük bir servetin ilginç hikâyesini anlatıyor.

SHIRLEY ANN GRAU — *368 sayfa, 20 Lira*

TEPEDEKİ EV

Son yılların en ilginç romanlarından biri olarak tanımlanan bu eseri 35 yaşında bir ev kadını yazdı. Yayın haklarına Amerika Birleşik Devletlerinde 350.000 dolar ödenen kitap, 4 ay süreyle New York Times'ın 'En Çok Satan Kitaplar' listesinde başı tuttu.

SUSAN HOWATCH — *1. cilt 408 sayfa, 20 Lira*
2. cilt 408 sayfa, 20 Lira

MADRABAZ

Bir yandan sinema dünyasının içyüzünü yansıtırken, diğer yandan da, herkesi sömürüp 'en başarılı' olanlar üzerine ilginç bir ibret tablosu çizen bu eseri okuduktan sonra, çevresindekileri bambaşka bir ışıkta görüyor insan...

BUDD SCHULBERG — *368 sayfa, 17.50 Lira*

Dağıtım : Bateş

PIERRE BOULLE

KWAİ KÖPRÜSÜ

Kwai Köprüsü aslında bir savaş romanıdır. Ama harpten bahsetmez... Gerilimle örülmüş olaylar gülünç bir biçimde gelişir; ancak, gene de eser tüyler ürpertici bir duyarlığa sahiptir. Şeref, namus, iyilik ve kötülük gibi kavramların alışılagelmiş anlamlarını yerle bir eden Kwai Köprüsü, eşine az rastlanır bir kitaptır.

15 lira